

Staat van de Financiën

De financiële ontwikkelingen 2026–2030 van de gemeente Zaanstad t.b.v. de bestuurswissel 2026

Maart 2026

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Samenvatting	4
3	Financiële hoofdlijnen	6
	3.1 Autonome ontwikkelingen.....	6
	3.2 Beïnvloedbaarheid.....	16
	3.3 Ontwikkelingen die om besluitvorming vragen	19
	3.4 Groei van de stad	24
	3.5 Koppeling staat van de organisatie en staat van de financiën	28
4	Financiële ontwikkelingen per opgave	29
	4.1 Kansengelijkheid.....	29
	4.2 Verstedelijking	32
	4.3 Duurzaamheid	37
	4.4 Gezondheid.....	43
	4.5 Economie, Kunst & cultuur	52
	4.6 Veiligheid	54
	4.7 Samen werken aan Zaanstad.....	59
	4.8 Financiën	64
5	Overige informatie.....	65
	5.1 Verdeling lasten	65
	5.2 Verdeling baten.....	65
	5.3 Lokale heffingen	66
	5.4 Schuldontwikkeling	69
	5.5 Gemeentefonds	72
	5.6 Stand van zaken grote externe financieringsstromen	75
	5.6.1 Woningbouwimpuls (WBI).....	75
	5.6.2 Volkshuisvestingfonds (VHF).....	76
	5.6.3 Pact Zaanstad-Oost.....	77
	5.7 Transformatiefonds	80
	5.8 Uitbreidingsinvesteringen	82
	5.9 Huidige (financiële) spelregels/ systematieken	86
6	Vervolg: Begroting 2027.....	87

1 Inleiding

Na de gemeenteraadsverkiezingen van 18 maart 2026 beginnen de coalitie onderhandelingen en wordt een nieuw collegeprogramma opgesteld. Om de politieke partijen en de onderhandelaars inzicht te geven in de actuele financiële positie van de gemeente, is deze Staat van de Financiën 2026-2030 opgesteld. De Staat van de Financiën is een ambtelijke inventarisatie van financiële zaken en ontwikkelingen en wordt u aangeboden door de burgemeester, gemeentesecretaris en griffier van de gemeente Zaanstad.

Deze Staat van Financiën wordt u aangeboden tegen de achtergrond van een zorgelijk financieel meerjarenbeeld. Door kortingen vanuit de rijksoverheid op het gemeentefonds en ook op de kosten van de jeugdzorg, schrijft Zaanstad vanaf 2028 rode cijfers. Dit was al zo in de gemeentebegroting 2026, en neemt nu toe en versnelt naar 2027 door negatieve autonome ontwikkelingen. De autonome ontwikkelingen zitten nu qua bedragen in de range tussen de -/- € 2 mln. en + € 6 mln. en zijn daarmee lager dan de afgelopen drie jaar in de Voorjaarsnota gepresenteerd.

Dit stelt het nieuwe College van B&W voor een grote uitdaging om te voldoen aan de eis uit de Gemeentewet om een structureel en reëel sluitende meerjarenbegroting op te stellen. In deze Staat van Financiën is daarom niet alleen een update gegeven van de autonome ontwikkelingen, maar in hoofdstuk 3.2 ook een inzicht in de beïnvloedbaarheid van de uitgaven én inkomsten op de begroting van Zaanstad. In de bijlage bij dit hoofdstuk zijn de details opgenomen die helpend zijn bij het bepalen van de keuzes om tot een sluitende begroting te komen.

Bij al het werk waar elke gemeente voor staat is onherroepelijk sprake van schaarste aan financiële middelen om dit te financieren. De missie om de gemeente mooier, veiliger, gezonder en leefbaarder te maken, vraagt een vrijwel oneindige inzet. Die druk wordt in het werk ook ervaren vanuit interne bevoegenheid en externe behoeften. Daarin is Zaanstad zeker niet uniek. Dit vraagt een continu proces van afwegen, keuzes maken, sturen en bijsturen en een goed samenspel waarbinnen dit kan plaatsvinden. De planning en control cyclus is hét instrument van het College en Gemeenteraad waarbinnen deze sturing meerdere keren per jaar plaatsvindt.

In het verkiezingsjaar kent dit proces een afwijkend ritme. De (bij)sturing kent nu géén voorbereiding en keuzes door het zittende College, maar alleen een transparant overzicht van feitelijke (autonome) ontwikkelingen, ambtelijk geïdentificeerde punten die om besluitvorming vragen en risico's c.q. consequenties van bepaalde keuzes. Deze worden gepresenteerd in deze Staat van Financiën. Het is aan het nieuwe bestuur om al deze punten af te wegen en een koers uit te zetten voor de komende jaren.

Het financiële beeld is daarbij niet helpend. Nadat de begroting in evenwicht is gebracht, blijft er minder beïnvloedingsruimte over om andere financiële keuzes te maken en knelpunten op te lossen. Daarmee zal het bijstellen van beleid en ambities ook onderdeel zijn van de afwegingen in het nieuwe coalitieakkoord. De impact en de consequenties van de verschillende keuzes zijn in deze Staat van Financiën daarom ook onderdeel van de inhoud.

Tot slot wordt opgemerkt dat de Staat de inzichten bevat zoals die begin 2026 bekend waren bij de ambtelijke organisatie. Ongetwijfeld zullen er in aanloop naar of tijdens de onderhandelingen nog nieuwe ontwikkelingen voordoen, bijvoorbeeld naar aanleiding van de realisatiecijfers over het jaar 2025 of nadere uitwerkingen van het regeerakkoord, of de meicirculaire. Deze zullen dan worden meegenomen in een update tijdens de onderhandelingen of in de voorbereiding richting de begroting 2027.

2 Samenvatting

In deze rapportage wordt het financieel meerjarenbeeld 2026-2030 van de gemeente Zaanstad gepresenteerd. Uitgangspunt van de *Staat van de Financiën* is de vastgestelde meerjarenbegroting 2026. Daaropvolgend beschrijft de Staat financiële (autonome) ontwikkelingen en knelpunten bij ongewijzigd beleid. Ook is de beïnvloedbaarheid inzichtelijk gemaakt, zoals dat ook in de begroting gebeurt.

Meerjarenbegroting

De begroting van Zaanstad omvat in 2027 circa € 762 miljoen. De laatst vastgestelde begroting, de begroting 2026, laat zien dat de uitgaven en inkomsten voor 2026 en 2027 in evenwicht zijn. Voor 2028 en verder dreigt een fors financieel tekort.

Autonome ontwikkelingen

Er hebben zich na vaststelling van deze begroting ontwikkelingen voorgedaan, die het meerjarensaldo beïnvloeden: loon- en prijsontwikkelingen, gemeentefondscirculaires, volumeontwikkelingen in de opgave gezondheid, enzovoorts. Samengevat geeft dit de volgende ontwikkeling van het saldo van de meerjarenbegroting:

Financiële ontwikkelingen (autonoom)

<i>bedragen * € 1.000</i>	2026	2027	2028	2029	2030
Saldo begroting 2026	0	0	21.461	24.583	32.732
Autonome ontwikkelingen	-2.337	4.831	5.109	6.370	2.140
Reeds genomen raadsbesluiten	-173	-173	-173	-173	-173
Nieuw saldo meerjarenbegroting	-2.510	4.658	26.397	30.780	34.699
Saldo JR +/- Extra storting weerstandsvermogen		13.600			

Uit deze tabel blijkt dat door de nieuwe inzichten een tekort ontstaat in 2027. Het meerjarentekort loopt op tot zo'n € 35 mln. In hoofdstuk 3.1 is een toelichting op de autonome ontwikkelingen opgenomen. Daar is ook vooruitlopend op de jaarrekening 2025 een voorlopige uitkomst toegelicht en de uitkomst van de risico-analyse. Hierdoor is een storting benodigd in de algemene reserve om het weerstandsvermogen op peil te brengen.

Beïnvloedbaarheid

In Bijlage 1 is per begrotingsproduct gedetailleerd inzicht gegeven in de mate van beïnvloedbaarheid van de lasten en daarmee de keuzes die zijn te maken. Een groot deel van de inkomsten van de gemeente zijn niet beïnvloedbaar, zoals de inkomsten uit het gemeentefonds. Voor sommige inkomsten moet de gemeente ook direct uitgaven doen, zoals specifieke uitkeringen of leges. De inkomsten die wel beïnvloedbaar zijn vallen onder de lokale heffingen, zoals de toeristenbelasting en de onroerende zaak belasting.

De gemeentelijke lasten zijn in 2027 totaal afgerond € 762 mln. Niet al deze uitgaven zijn op korte termijn te beïnvloeden:

<i>bedragen * € 1 mln.</i>		%
Beïnvloedbaar	€ 29	4%
Op middellange termijn beïnvloedbaar	€ 39	5%
(Zeer) Beperkt beïnvloedbaar	€ 465	61%
Niet beïnvloedbaar	€ 229	30%
Totaal	€ 762	

Ontwikkelingen die om besluitvorming vragen

Naast de autonome ontwikkelingen beschrijft het rapport in hoofdstuk 4 de diverse ontwikkelingen die de komende periode bestuurlijke keuzes vragen. Deze beschrijving is per opgave. De ontwikkelingen die gepresenteerd worden zijn ook te duiden als knelpunten bij de uitvoering van het huidige beleid. Soms is de uitvoering complexer geworden, soms wordt meer gevraagd door de maatschappij en partners, soms zijn er andere redenen voor knelpunten. Dit betekent vaak dat óf meer financiële middelen nodig zijn om de beoogde activiteiten te kunnen blijven uitvoeren, óf dat een besluit nodig is over het bijstellen van het beleid en activiteiten. Verder is inzichtelijk gemaakt welke interne of externe financiële middelen aflopen. Soms is het doel gerealiseerd, maar soms is het voorspelbaar dat er ook behoefte is aan een verdere voortzetting van het beleid. Het is belangrijk hier kennis van te hebben en besluiten over te nemen.

Specifieke onderwerpen

In hoofdstuk 5 zijn enkele specifieke onderwerpen apart toegelicht, zoals de ontwikkeling van de gemeentelijke schuld en de woonlasten, de werking van het gemeentefonds etc. In de begroting van Zaanstad zijn grote externe financieringsstromen opgenomen, zoals de Woningbouwimpuls (WBI), het Volkshuisvestingsfonds (VHF) en het Pact. De stand van zaken rond deze financieringsstromen is ook in hoofdstuk 5 toegelicht. Dat geldt ook voor de wensen tot nieuwe uitbreidingsinvesteringen waarover besluitvorming gewenst is.

3 Financiële hoofdlijnen

3.1 Autonome ontwikkelingen

In onderstaande tabel is het financieel meerjarenbeeld voor de periode 2026 tot en met 2030 gepresenteerd. De bedragen in deze jaren laten de voordelen (-) en nadelen (+) zien. Dit beeld is tot stand gekomen door een inventarisatie van de autonome en financiële ontwikkelingen bij ongewijzigd beleid.

Voorlopige inzichten jaarrekening 2025

De najaarsrapportage 2025 liet een voordelig saldo van € 8,25 mln. zien. Bij het vaststellen van de Narap is ook het besluit genomen om de pensioenvoorziening voor wethouders met € 1,5 mln. te verhogen, vanwege de overdracht aan het ABP ([9841098](#)). Hierdoor is het verwachte jaarrekening resultaat per saldo € 6,75 mln.

De concept jaarrekening is inmiddels opgesteld en de accountant is bezig met zijn controle. In de concept jaarrekening is een rekeningresultaat van € 16,9 mln. opgenomen (let op: dit zijn nog voorlopige cijfers). Er is sprake van enkele incidentele meevallers in de uitvoering en extra inkomsten van het rijk. Bij de narap 2025 heeft de raad besloten € 0,5 mln. hiervan te bestemmen ter dekking van de evenementkosten. Het resterende jaarrekeningresultaat is € 16,4 mln.

In de jaarrekening 2025 is ook een actualisatie opgenomen van de financiële risico's van de gemeente en de dekking die daar tegenover staat vanuit het weerstandsvermogen (de algemene reserve en de post onvoorzien). De concept jaarrekening laat zien dat de financiële risico's fors zijn toegenomen. Dit wordt voor een groot deel veroorzaakt door de uitspraak van de rechter inzake het erfpacht Omzettingsbeleid 2007. Als gevolg hiervan is de weerstandscapaciteit van Zaanstad onvoldoende. Om op de ondergrens van het benodigd weerstandsratio van 1,4 uit te komen, is een bijstorting in de algemene reserve van zo'n € 30 mln. benodigd.

In eerste instantie wordt volgens de financiële verordening het rekeningresultaat 2025 gebruikt om de algemene reserve aan te vullen. Dit betekent dat er naar verwachting in 2026 bij de VJN een aanvullende storting van € 13,6 mln. moet plaatsvinden. De werkwijze is dat aanpassingen in de algemene reserve bepaald worden op basis van de stand van de jaarrekening en geëffectueerd worden in de Voorjaarsnota (zoals ook vastgelegd in de nota Risicomanagement en Weerstandsvermogen).

Financieel meerjarenbeeld

<i>bedragen * € 1.000</i>	2026	2027	2028	2029	2030
1. Saldo begroting 2026	0	0	21.461	24.583	32.732
<i>Autonome ontwikkelingen</i>					
2. Septembecirculaire 2025	-740	-199	-284	28	-4.738
3. Decembecirculaire 2025	1.053	484	-139	-332	-547
4. Loon-, prijs- en subsidie indexatie	125	15.389	15.176	15.112	15.110
5. Meicirculaire 2026 (verwacht effect ter dekking indexatie)	0	-15.389	-15.176	-15.112	-15.110
6. Ontwikkelingen salarisbudget	-206	-166	-166	-166	-166
7. Treasury (rente)	-50	407	482	87	662
8. Kapitaallasten investeringen	-1.047	-623	37	224	378
9. Ontwikkelingen verbonden partijen	462	434	434	434	434
10. Jeugdzorg ontwikkeling	-2.400	1.185	1.185	1.185	1.185
11. Wmo ontwikkeling	-258	1.794	3.544	3.544	3.544
12. BUIG-voordeel	0	0	-1.500	0	0

13. Niet realiseren halvering eigen risico zorgverzekering	0	700	700	700	700
14. Ontwikkelingen openbare ruimte	125	125	125	125	125
15. Overige ontwikkelingen	599	690	691	541	563
Saldo autonome ontwikkelingen	-2.337	4.831	5.109	6.370	2.140
16. Reeds genomen raadsbesluiten - bijstelling naheffingsaanlagen parkeerbelasting	-173	-173	-173	-173	-173
Nieuw saldo meerjarenbegroting	-2.510	4.658	26.397	30.780	34.699
Voorlopig jaarrekeningresultaat 2025	-16.400				
Storting algemene reserve om weerstandsratio op peil te brengen	30.000				

Toelichting

1. Totaal saldo begroting 2026

Dit is het saldo van vastgestelde begroting 2026. De jaarschijf 2030 is toegevoegd. Het verschil in de jaarschijf 2029 naar 2030 wordt grotendeels veroorzaakt door:

- Stijging van kapitaallasten met € 1,9 mln.
- Groei van de stad van € 2,3 die per jaarschijf beschikbaar is om de kosten van groei van de gemeente uit te dekken. Dit is het eerste document waarin de jaarschijf 2030 wordt toegevoegd aan het financieel beeld en daarmee ook de jaarschijf 2030 voor groei van de stad. Deze wordt gedekt uit de jaarschijf 2030 van het gemeentefonds die nu ook voor het eerst is opgenomen (onder punt 2. Septembercirculaire).
- Inzet uit de egaliseringsreserve van maximaal 10% vrije ruimte van de algemene reserves als structureel dekkingsmiddel. Bij de begroting 2026-2029 is hier gebruik van gemaakt voor de jaren 2026 t/m 2029. In 2029 is hier € 3,6 mln. voor begroot en heeft een positief effect op het begrotingssaldo. Dit leidt tot een verschil met 2030.

2. Septembercirculaire

Dit is het netto effect van de uitgebrachte septembercirculaire 2025. In de raadsinformatiebrief over de septembercirculaire ([9691212](#)) zijn de effecten toegelicht.

3. Decembercirculaire

Dit is het netto effect van de uitgebrachte decembercirculaire 2025. In de raadsinformatiebrief over de decembercirculaire ([9932150](#)) zijn de effecten toegelicht.

4. Loon-, prijs- en subsidie indexatie

De budgetten zijn opgehoogd met de indexatie.

- Loonindexatie: De huidige cao voor gemeenteambtenaren loopt op 1 april 2027 af. Voor de looncompensatie in 2027 zal bij de begroting uitgegaan worden van de loonvoet sector overheid uit de CEP-raming 2026 van het Centraal Plan Bureau. Deze is 4,2%.
- Uitgangspunt voor de prijscompensatie is de prijs netto materiële overheidsconsumptie uit de CEP-raming 2026. Deze is voor 2027 2,1%.
- De verhoging van de subsidies is een afgeleide van de loonstijging en de prijsstijging. Hierbij telt de loonstijging voor 70% en de prijsstijging voor 30% mee. Hieruit volgt een subsidie-index van 3,57%.

In totaal leiden de loon- en prijsindexaties tot een netto verhoging van de lasten met ruim € 15 mln.

5. Meicirculaire (verwacht effect ter dekking indexatie)

In de meicirculaire gemeentefonds 2026 zal een meerjarenraming zijn opgenomen van de accres ontwikkeling voor de jaren na 2026. Vooralsnog houden we er rekening mee dat de accresverhoging in de circulaire voldoende groot is om de gemeentelijk indexatielasten (zoals opgenomen in regel 4.) te dekken. De exacte hoogte van het accres van het gemeentefonds blijft echter tot de dag van publicatie van de meicirculaire onzeker.

6. Ontwikkeling salarisbudget

De werkelijke premies voor de sociale lasten en de pensioenen vallen lager uit dan verwacht, wat leidt tot een voordeel. In het salarisbudget was een taakstelling opgenomen waarmee extra personeel is

aangetrokken om urgente knelpunten op te lossen. Deze taakstelling wordt nu afgerond door deze tegen te boeken. Daarnaast is er vanaf 2027 een nadeel vanwege de correctie op inschaling. Per saldo leiden deze drie mutaties tot een voordeel van € 0,17 mln.

7. Treasury (rente)

De rente parameters zijn niet gewijzigd t.o.v. de begroting. De kortlopende rente blijft 2% en langlopend 3,5%. De effecten van het treasuryjaarplan en de begroting 2026 zijn verwerkt. De investeringsuitgaven voor 2026 en volgende jaren zijn geactualiseerd. In 2026 ontstaat een klein voordeel vanwege het uitstellen van investeringen naar latere jaren. In 2027 en verder ontstaan hierdoor juist nadelen, vanwege hoge investeringen in deze jaren. Daarvoor moet (langlopende) financiering worden aangetrokken (doorgerekend tegen 3,5% rente).

8. Kapitaallasten investeringen

Op basis van de werkelijke investeringsuitgaven in 2025 en voortschrijdende inzichten zijn de investeringsuitgaven voor 2026 en volgende jaren geactualiseerd. In 2026 hebben we een voordeel van € 1,0 mln. Dit komt doordat investeringen van € 48 mln. in 2025 niet zijn gerealiseerd, waardoor de afschrijvingen een jaar later starten. In sommige gevallen start de afschrijving 2 jaar later. Daardoor is er ook in 2027 nog een voordeel. Het effect slaat vanaf 2029 om naar een nadeel, dit komt door het doorvoeren van indexatie met name bij onderwijs en openbare ruimte en door bijstellingen bij vervoersmanagement.

9. Ontwikkelingen verbonden partijen

<i>bedragen * € 1.000</i>	2026	2027	2028	2029	2030
a. GGD: Kostenstijging Veilig Thuis	164	164	164	164	164
b. GGD: Verhoging tarieven plustaken	178	178	178	178	178
c. GGD: Herstel ingerekend voordeel voor JGZ	240	240	240	240	240
d. VRZW: Bijstelling begroting	-440	-440	-440	-440	-440
e. VRZW: Indexatie		-93	-93	-93	-93
f. VRZW: Terugdraaien maatregel taakstelling 2%	320	320	320	320	320
g. VRZW: Verbouwing Brandweer locatie Prins Bernardplein		43	43	43	43
h. Omgevingsdienst NZKG: Uitbreiding wettelijke basistaken		22	22	22	22
Totaal	462	434	434	434	434

a. GGD: Kostenstijging Veilig Thuis

Sinds 2021 constateert Veilig Thuis een structurele toename van het aantal meldingen, een significante stijging in complexiteit van de casuïstiek en een intensivering van de maatschappelijke en juridische druk op de organisatie. Daartegenover staat een ongewijzigd aantal fte. De afgelopen jaren heeft Veilig Thuis intern diverse maatregelen genomen om de toename van werk op te vangen. Daar is de rek nu uit. Deze structurele disbalans leidt ertoe dat Veilig Thuis steeds vaker niet kan voldoen aan hun wettelijke verplichting: namelijk tijdig zicht op veiligheid in elk gezin waarover een melding is gedaan. De structurele disbalans vraagt om een structurele oplossing. Op basis van de huidige wachtlijst en de verwachte instroom betekent dit dat een uitbreiding van 2,6 fte Specialist Veilig Thuis, 0,3 fte Vertrouwensarts Veilig Thuis en 0,17 fte Gedragswetenschapper Veilig Thuis noodzakelijk is. De totale kosten hiervoor zijn € 0,35 mln., waarvan het aandeel voor de gemeente Zaanstad € 0,164 mln. is.

Veilig Thuis is in die zin een openeinderegeling, omdat een toename van meldingen leidt tot meer werk. Het voorstel tot uitbreiding van de capaciteit van Veilig Thuis is zeer kritisch beoordeeld in de governance-structuur van de GGD. Noodzaak van deze capaciteitsuitbreiding wordt breed erkend.

b. GGD: Verhoging tarieven plustaken

In de afgelopen jaren zijn de tarieven voor de plustaken van de GGD sterker toegenomen dan het budget hiervoor. Dit komt doordat de indexatie van de budgetten lager ligt, dan de daadwerkelijke loonkostenstijging bij de GGD. Daarbij is ook de toerekening van overheadskosten aan plustaken veranderd, wat voor sommige taken heeft geleid tot hogere

kosten. Een deel van deze kostenverhoging kon tot nu toe worden opgevangen doordat de gerealiseerde kosten lager waren dan begroot (o.a. door krapte op de arbeidsmarkt). Inmiddels is dit niet meer op te vangen. Hierdoor leidt de kostenstijging voor plustaken van de GGD tot € 0,178 mln. aan hogere kosten vanaf 2026 voor Zaanstad.

c. *GGD: Herstel ingerekend voordeel voor JGZ*

In de Kadernota 2025 van de GGD is een herijking van het takenpakket voor jeugdgezondheidszorg (JGZ) opgenomen. Een deel van de zogenaamde plustaken die Zaanstad afneemt, zou worden verschoven naar het basispakket van de GGD. De kosten voor het basispakket worden verdeeld naar rato van inwonersaantallen van de deelnemende gemeenten. Doordat voor Zaanstad een relatief groot deel van de plustaken zou overgaan naar het basispakket, zou dit herverdeeleffect voor Zaanstad leiden tot een voordeel. De inschatting hiervan was gemaakt door de GGD en opgenomen in de kadernota. Op basis hiervan had Zaanstad dit voordeel verwerkt. Er zijn echter minder (gemeenschappelijke) plustaken JGZ naar het basispakket van de GGD overgebracht dan waar vanuit werd gegaan. Hierdoor is het voordeel voor Zaanstad op JGZ niet gerealiseerd en moet dit worden teruggedraaid.

d. *VrZW: Bijstelling begroting*

De kosten voor de VrZW in de begroting van Zaanstad zijn € 0,44 mln. hoger opgenomen dan de kosten opgenomen in de begroting van de VrZW. De begroting wordt hierop aangepast en leidt daarmee tot een voordeel van € 0,44 mln.

e. *VrZW: Indexatie*

De VrZW hanteert voor de begroting 2027 en verder een indexpercentage van 3,06%, waarbij Zaanstad rekening houdt met een index van 3,57%. Dit resulteert in een lagere bijdrage aan de VRZW.

f. *VrZW: Terugdraaien maatregel taakstelling 2%*

De gemeente Zaanstad heeft in 2025 een zienswijze ingediend, waarin zij de VrZW verzoekt om in de begroting 2026 een taakstelling van 2% besparing door te voeren. Tijdens de vergadering van het Algemeen Bestuur in juli 2025 is deze zienswijze echter niet overgenomen. Hierdoor wordt de voorgenomen besparing van 2% in 2026 niet gerealiseerd. De verwachting is dat deze ook in 2027 e.v. niet wordt gerealiseerd.

g. *VrZW: Verbouwing Brandweer locatie Prins Bernardplein*

De verbouwing van de brandweer voor toekomstbestendige brandweerborging aan de locatie Prins Bernardplein is duurder dan vooraf ingeschat. Dit leidt tot hogere kapitaallasten van € 0,115 mln. Zaanstad heeft toegezegd voor € 0,076 mln. deze kosten te dekken. Voor € 0,033 mln. is er dekking beschikbaar (vanuit de locatie Botenmakerstraat die niet meer gebruikt gaat worden). De overige € 0,043 mln. is geen dekking beschikbaar.

h. *Omgevingsdienst NZKG: Uitbreiding wettelijke basistaken*

De kaderbrief 2027 van de OD NZKG is opgesteld. De bijdrage aan de omgevingsdienst neemt vanaf 2027 meer toe dan alleen indexatie als gevolg van volume ontwikkelingen (€ 0,04 mln.) en kosten voor het uitvoeren van de wettelijke basistaken op het gebied van ketentoezicht (incl. milieucriminaliteit), circulaire economie, MER werkzaamheden, toenemende (overlast)meldingen, indirecte lozingen en aanpassing van vergunningen in het kader van de omgevingswet (€ 0,06 mln.). Daarnaast zijn de kosten in relatie tot het (Provinciale) Energiebesparingsakkoord die vanuit een provinciale subsidie werden gefinancierd per 1 januari 2027 (€ -0,08 mln.) uit de begroting van de OD gehaald, omdat het vervolg hiervan nog onduidelijk is. De verwachting is dat hier weer een provinciale subsidieregeling op komt.

10. Jeugdzorg ontwikkeling

<i>bedragen * € 1.000</i>		2026	2027	2028	2029	2030
a.	Bijstelling begroting jeugdhulp op basis van (voorlopig) gerealiseerde kosten 2025	-2.400	-2.400	-2.400	-2.400	-2.400
b.	Volumegroei jeugdhulp van 4,7% in 2027		3.305	3.305	3.305	3.305
c.	Indexatie tarieven jeugdhulp in 2027 (verschil met indexatie begroting)		243	243	243	243
d.	Indexatie budget Jeugdteam in 2027 (verschil met indexatie begroting)		37	37	37	37
Totaal		-2.400	1.185	1.185	1.185	1.185

a. *Bijstelling begroting jeugdhulp op basis van (voorlopig) gerealiseerde kosten 2025*

Jaarlijks wordt de begroting voor specialistische jeugdhulp bijgesteld aan de hand van de gerealiseerde kosten over het voorgaande jaar. De voorlopige cijfers (peildatum 2 maart 2026) laten zien dat in 2025 de kosten voor jeugdhulp minder hard zijn gestegen dan in de begroting was opgenomen. Dit werkt door tot een voordeel van € 2,4 mln. in 2026 en verder.

In de begroting van 2025 werd rekening gehouden met een volumegroei van 4,7% jeugdhulp. Het aantal jeugdigen met jeugdhulp is daadwerkelijk met ongeveer 3% toegenomen. De gemiddelde zorginzet/kosten per jeugdige met jeugdhulp zijn licht afgenomen. Hierdoor zijn de kosten in 2025, op een budget van € 75 mln., ruim 3% lager uitgevallen dan begroot. Verklaring hiervoor op hoofdlijnen: Hoewel de inzet van lichtere vormen van jeugdhulp is toegenomen, is de inzet van hoog specialistische jeugdhulp niet verder gegroeid. Het aantal jeugdigen met jeugdhulp in verblijf is afgenomen.

Belangrijke kanttekening: het opgevoerde voordeel van € 2,4 mln. kan nog wijzigen. In april worden de definitieve realisatiecijfers over 2025 opgesteld, op basis van de jaarverantwoordingen van aanbieders.

b. *Volumegroei jeugdhulp van 4,7% in 2027*

In de afgelopen jaren zijn de kosten voor jeugdhulp steeds verder gestegen. Hoewel de volumegroei van de jeugdhulp in 2025 is afgeremd tot 3%, is het voorsnog niet aannemelijk dat de kosten voor jeugdhulp in 2027 niet meer gaan groeien. De verwachte volumegroei van jeugdhulp kan niet anders worden voorspeld dan op basis van ervaringscijfers van de afgelopen jaren en landelijke adviezen. De deskundigencommissie van de Hervormingsagenda Jeugd heeft het Rijk geadviseerd om voor volumegroei van jeugdhulp het budget voor gemeenten jaarlijks met 4,7% te verhogen. De ervaringscijfers van Zaanstad laten in de laatste jaren een hogere gemiddelde groei zien.

Een volumegroei van 4,7% in 2027 leidt tot € 3,762 mln. verwachte kostenstijging. Hiervan wordt 0,6% groei (= € 0,457 mln.) ten laste gebrachte van de stelpost Groei van de Stad, omdat het aantal jeugdigen naar verwachting met 0,6% toeneemt in 2027. De resterende volumegroei leidt tot een nadeel van € 3.305 mln. in de begroting vanaf 2027.

c. *Indexatie budget jeugdhulp in 2027 (verschil met indexatie begroting)*

De indexatie van de tarieven voor jeugdhulp is op basis van de Overheidsbijdrage in de Arbeidskostenontwikkeling (OVA). De OVA is een indexcijfer voor de gemiddelde loonkostenstijging in de zorg. In de overeenkomsten met aanbieders zijn de afspraken over indexatie van de tarieven jeugdhulp vastgelegd.

De budgetten in de begroting worden geïndexeerd op basis van indexcijfers uit het Centraal Economisch Plan. Voor de budgetten jeugd wordt de subsidie-index (3,57%) gehanteerd. De voorlopige OVA voor 2027 (incl. correctie voor OVA 2026) is 3,86%. Voor het verschil wordt de begroting voor jeugdhulp bijgesteld. Dit leidt tot een bijstelling van € 0,243 mln.

d. *Indexatie budget Jeugdteam in 2027 (verschil met indexatie begroting)*

Vergelijkbaar als voor de jeugdhulp, wordt het budget voor het Jeugdteam jaarlijks ook geïndexeerd op basis van de OVA. De afspraken hierover zijn vastgelegd in de overeenkomst met het Jeugdteam. Dit leidt tot een bijstelling van € 0,037 mln.

11. Wmo ontwikkeling

<i>bedragen * € 1.000</i>	2026	2027	2028	2029	2030
a. Bijstelling begroting Wmo op basis van (voorlopig) gerealiseerde kosten 2025	-649	-649	-649	-649	-649
b. Gevolgen van hogere tarieven Wmo (inkoop 2027)		1.750	3.500	3.500	3.500
c. Hogere indexatie kosten Maatschappelijke Opvang	151	151	151	151	151
d. Indexatie tarieven Wmo in 2027 (verschil met indexatie begroting)		-29	-29	-29	-29
e. Indexatie budget Sociaal Wijkteams in 2027 (verschil met indexatie begroting)		-19	-19	-19	-19
f. Hogere kosten kortdurende opvang (Boschjesstraat)		350	350	350	350
g. Winterkouderegeling (WKR)	240	240	240	240	240
Totaal	-258	1.794	3.544	3.544	3.544

a. *Bijstelling begroting Wmo op basis van (voorlopig) gerealiseerde kosten 2025*

Jaarlijks wordt de begroting voor maatwerk Wmo bijgesteld aan de hand van de gerealiseerde kosten over het voorgaande jaar. De voorlopige cijfers over 2025 (peildatum 2 maart 2026) laten zien dat de kosten voor Wmo lager uitvallen dan begroot. Dit werkt door tot een voordeel van € 0,649 mln. vanaf 2026.

Met name de kosten voor Wmo maatwerk (o.a. huishoudelijke hulp en begeleiding) en Beschermd Wonen zijn minder sterk gestegen dan dat voor 2025 werd verwacht. Dit komt doordat er relatief meer lichtere vormen van Wmo maatwerk zijn ingezet. De inzet van huishoudelijke hulp is toegenomen, terwijl de inzet van (duurdere) begeleiding en dagbesteding gelijk is gebleven. Ook is er meer ingezet op Beschermd Thuis in plaats van het duurdere Beschermd Verblijf. Hierdoor zijn de kosten voor Wmo lager uitgevallen dan begroot. Ook speelt de krapte op de arbeidsmarkt een rol in de beperkte groei van de kosten. De capaciteit bij zowel de Sociaal Wijkteams als de aanbieders van Wmo maatwerk is onvoldoende om de stijgende vraag naar ondersteuning vanuit de Wmo op te vangen. Hierdoor neemt de druk op de Wmo toe en duurt het gemiddeld langer voordat de ondersteuning kan worden ingezet voor personen die dit nodig hebben.

Belangrijke kanttekening: het opgevoerde voordeel van € 0,649 mln. kan nog wijzigen. In april worden de definitieve realisatiecijfers over 2025 opgesteld, op basis van de jaarverantwoordingen van aanbieders.

b. *Gevolgen van hogere tarieven Wmo (inkoop 2027)*

Voor de inkoop van Wmo maatwerk per 2027 zijn nieuwe producten en nieuwe tarieven bepaald. Hiervoor is een kostprijsonderzoek uitgevoerd. Daarmee voldoen de tarieven aan de wettelijke verplichte "AMvB Reële Prijs Wmo". Deze nieuwe tarieven leiden tot een stijging van de kosten voor Wmo vanaf 2027.

De huidige tarieven zijn namelijk al jaren geïndexeerd op basis van de gemiddelde loonkostenstijging in de zorgsector (de zogenaamde OVA). De loonkosten in de Wmo zijn de laatste jaren sterker gestegen dan deze indexatie. Het rechte trekken hiervan bij de nieuwe tariefbepaling leidt tot hogere kosten voor Wmo. Dit is onvermijdbaar risico van de nieuwe inkoop Wmo door de verplichting om reële tarieven vast te stellen.

De producten en de bekostiging worden ook anders dan nu. Dit gaat van trajectfinanciering (vast bedrag per maand) naar financiering per geleverde inspanning (bedrag per geleverd uur). Door de huidige trajectfinanciering heeft de gemeente geen inzicht in de daadwerkelijke ureninzet waar straks voor wordt betaald. Ook zijn de nieuwe uurtarieven niet goed te vergelijken met de huidige trajectprijzen. Hierdoor kan het effect van de nieuwe tarieven op de kosten voor Wmo maatwerk niet goed worden bepaald.

Het risico is ingeschat op een kostenstijging van 20% (+ € 7 mln.) per jaar. Uitgegaan wordt van een nadeel door de hogere tarieven van € 3,5 mln. per jaar, met een aanloop van € 1,75 mln. in 2027. Een hogere kostenstijging is als risico opgenomen.

Voorafgaand aan de implementatie wordt gemonitord hoe de kosten voor Wmo maatwerk zich na het omzetten van de indicaties gaan ontwikkelen. Hoewel de invloed op de tarieven en indicatiestelling (aantal uren) beperkt is, zal waar dat mogelijk is worden gestuurd op een beperking van de kostenstijging. Zodra de financiële gevolgen kunnen worden bepaald, wordt dit bijgesteld in de begroting.

c. Hogere indexatie kosten Maatschappelijke Opvang

De gemeente verleent via een subsidie een bijdrage aan Leger des Heils voor de maatschappelijke opvang. Hiervoor is in de Begroting 2026 een subsidieplafond opgenomen die 2,03% (= subsidie-index) hoger ligt dan in 2025. De werkelijke kosten om de maatschappelijke opvang te kunnen organiseren, zijn voor Leger des Heils sterker gestegen. De laatste jaren was onze subsidie-index lager dan de daadwerkelijke loonkostenstijging in de cao's.

Maatschappelijke opvang is een wettelijke taak van de gemeente. Hierdoor mag het subsidieplafond niet leiden tot het niet uitvoeren hiervan. De hogere kostenstijging van € 0,151 mln. per 2026 is het bedrag aan kostenstijging dat onvermijdelijk is om de maatschappelijke opvang te kunnen organiseren.

d. Indexatie tarieven Wmo in 2027 (verschil met indexatie begroting)

De indexatie van de tarieven voor Wmo is op basis van de Overheidsbijdrage in de Arbeidskostenontwikkeling (OVA) en prijsontwikkelingen (PPC). De OVA is een indexcijfer voor de gemiddelde loonkostenstijging in de zorg. In de overeenkomsten met aanbieders zijn de afspraken over indexatie van de tarieven Wmo vastgelegd.

De budgetten in de begroting worden geïndexeerd op basis van indexcijfers uit het Centraal Economisch Plan. Voor de budgetten Wmo wordt de subsidie-index (3,57%) gehanteerd. Voor het verschil tussen deze indexen wordt de begroting voor Wmo bijgesteld. Het verschil voor 2027 is gering, de begroting wordt bijgesteld met een klein voordeel van € 0,029 mln.

e. Indexatie budget Sociaal Wijkteams in 2027 (verschil met indexatie begroting)

Vergelijkbaar als voor de Wmo, wordt het budget voor de Sociaal Wijkteams jaarlijks ook geïndexeerd op basis van de OVA en PPC. Dit leidt tot een klein voordeel van € 0,019 mln.

f. Hogere kosten kortdurende opvang (Boschjesstraat)

Op grond van de Wmo heeft de gemeente de wettelijke taak om dak- en thuislozen niet alleen op te vangen, maar ook begeleiding te bieden. Deze begeleiding hoort bij de taak om de situatie van dak- en thuislozen eerst te stabiliseren en vervolgens deze personen weer toe te leiden naar herstel en deelname aan de maatschappij.

De planning is dat eind 2026 de locatie in de Boschjesstraat in gebruik kan worden genomen voor kortdurende opvang. De kosten hiervoor liggen € 0,35 mln. hoger dan waar, op basis van de inschatting in 2023-2024, vanuit is gegaan in de begroting voor 2027. Dit komt doordat de doelgroep complexer en zwaarder is, waardoor de inzet van meer personeel nodig is om ook de nodige begeleiding overdag in te zetten. Ook de verzorgings- en activiteitenkosten zijn hierdoor toegenomen. Het gaat om verschil van 2,5 fte ten opzichte van de eerdere inschatting.

g. Winterkouderegeling (WKR)

De WKR is een wettelijke basistaak waarbij de gemeente extra opvang moet bieden bij extreme weersomstandigheden en vrieskou. Tot 2024 konden dak- en thuislozen vaak worden doorverwezen naar Amsterdam, maar die uitwijkmogelijkheid is niet meer mogelijk. Voor de huidige winter 2025-2026 zijn er afspraken gemaakt met o.a. hotels en aanbieders (zoals Leger des Heils, locatie Goudastraat). Dit kost € 0,24 mln. boven de reguliere subsidie voor opvang. Deze middelen zijn jaarlijks nodig om de WKR uit te voeren. Dit bedrag kan jaarlijks fluctueren afhankelijk van de temperatuur en duur van de kou. Afrekening vindt plaats o.b.v. werkelijke kosten.

De locatie Goudastraat is met ingang van de winter 2026-2027 niet meer beschikbaar. De eenmalige investering voor een structurele oplossing (zijnde de inrichting van een opvanglocatie WKR) is opgenomen als knelpunt in hoofdstuk 4.4.

12. BUIG-voordeel

Het rijk verdeelt het uitkeringenbudget (BUIG-budget) over gemeenten via niet-beïnvloedbare factoren in eerdere jaren. Als een gemeente in verhouding minder uitkeringen verstrekt dan landelijk gemiddeld, kan dat leiden tot een positief buigsaldo. In Zaanstad daalde het aantal uitkeringen tot en met 2023 harder dan gemiddeld, waardoor het aantal uitkeringen ten opzichte van de totale bevolking in Zaanstad lager is dan bij vergelijkbare gemeenten. Hierdoor realiseert Zaanstad al jaren een voordeel op de BUIG. De aanpak Werk of meedoen heeft aan dit resultaat bijgedragen. Wij verwachten dat de aanpak zijn vruchten blijft afwerpen. Daarom wordt ook voor 2028 een positief buigsaldo opgevoerd in de begroting, vergelijkbaar met 2027 (€ 1,5 mln.). De financiering middels de BUIG systematiek noopt tot voorzichtigheid, daarom wordt dit voordeel niet verder dan drie jaar vooruit ingeboekt.

Randvoorwaarden voor het realiseren van dit voordeel zijn voortzetting van de participatieaanpak en geen wijziging in het objectieve verdeelmodel. De onzekerheid over het toekomstig buigsaldo is als risico opgenomen in de paragraaf Weerstandsvermogen.

13. Niet realiseren halvering eigen risico zorgverzekering

De verwachte halvering van het eigen risico op basis van het regeerakkoord van het vorige kabinet is als bezuinigingsmaatregel in de begroting verwerkt. In het nieuwe regeerakkoord is juist opgenomen om het eigen risico te verhogen. Deze bezuinigingsmaatregel is daarom niet meer realistisch en wordt daarom teruggedraaid.

14. Ontwikkelingen openbare ruimte

<i>bedragen * € 1.000</i>	2026	2027	2028	2029	2030
a. Bijstelling inkomsten zwerfafval	-75	-75	-75	-75	-75
c. Klepelverbod	200	200	200	200	200
Totaal	125	125	125	125	125

a. *Bijstelling inkomsten zwerfafval*

Zaanstad ontvangt inkomsten uit verschillende regelingen rondom zwerfafval en verpakkingen. In 2025 heeft het Rijk besloten dat producenten van kunststofverpakking een vergoeding moeten betalen aan gemeenten voor de aanpak van zwerfafval. De inschatting was dat Zaanstad per jaar ongeveer € 0,45 mln. zou ontvangen. O.b.v. de realisatie over 2024 blijkt dit bedrag € 0,075 mln. lager te zijn. De begroting wordt daarom bijgesteld. Daarnaast ontvangt de gemeente sinds 2023 een aparte vergoeding voor het verpakkingafval in openbare prullenbakken. Deze regeling is vanaf 2024 structureel ingericht en levert Zaanstad ongeveer € 0,15 mln. per jaar op. Deze opbrengst was nog niet verwerkt in de begroting. Per saldo ontstaat hierdoor een structureel voordeel van € 0,075 mln.

b. *Klepelverbod*

Klepelen is een maaimethode waarbij een machine met snel roterende messen (klepels) vegetatie, zoals gras, struiken en takken, fijnmaakt en versnipperd in plaats van het af te snijden. De Minister van LNVN heeft in 2025 besloten dat het niet meer mogelijk is om het klepelen in de gedragscodes van waterschappen en gemeenten op te nemen. Het is daarmee niet meer mogelijk om in openbare ruimte te klepelen, uitgezonderd waar dit onvermijdelijk is in het belang van veiligheid. Het alternatief voor klepelen is maaien en het afvoeren van het maaisel. De hogere kosten hiervan zijn op jaarbasis geraamd op € 0,2 mln.

15. Overige ontwikkelingen

<i>bedragen * € 1.000</i>	2026	2027	2028	2029	2030
a. Reserveringssysteem Port of Amsterdam	35	35	35	35	35
b. Verzelfstandiging riviercruisevaart	103	103	103	103	103
c. Kostenstijging Zorg en Veiligheidshuis Zaanstreek-Waterland (uitvoering WGS en Wet PARTA)		125	125	125	125
d. Lagere opbrengst fietshandhaving	100	100	100	100	100
e. Juridische capaciteit voor lopende procedures i.v.m. Omzettingsbeleid 2007	150	150	150		
f. Stelpost onderbesteding product 3.1 niet haalbaar	109	177	178	178	200
g. Tractiekosten grofvuil en dumpingen		101	101	101	101
g. Tractiekosten grofvuil en dumpingen - dekking tarief afvalstoffenheffing		-101	-101	-101	-101
h. Haalbaarheidsonderzoeken IHP	102				
Totaal	599	690	691	541	563

a. Reserveringssysteem Port of Amsterdam

De gemeente maakt voor het faciliteren van riviercruiseschepen (reservering van kades) gebruik van CruiseDock, het reserveringssysteem van Port of Amsterdam. Port of Amsterdam bracht hier tot nu toe geen kosten voor in rekening en deze zijn dus ook niet begroot. Met ingang van 1 januari 2026 gaat Port of Amsterdam deze kosten wél in rekening brengen. Deze dienen dan ook in de begroting te worden opgenomen. De kosten zijn geraamd op basis van 600 reserveringen per jaar.

b. Verzelfstandiging riviercruisevaart

Tot 1 september 2025 voerde Port of Amsterdam taken uit t.a.v. reserveringen, facturering, communicatie en planning van riviercruise- en partyschepen. Door landelijke ontwikkelingen in de cruisevaart was het voor Port of Amsterdam nodig haar werkzaamheden voor andere havens te herprogrammeren. Hierdoor is Zaanstad sinds 1 september 2025 zelf verantwoordelijk voor alle reserveringen, facturering, communicatie en planning van riviercruise en partyschepen die Zaanstad willen bezoeken. Om deze werkzaamheden uit te voeren is één FTE nodig. Als deze capaciteit niet wordt ingezet kunnen kades niet meer worden verhuurd en leidt dat voor Zaanstad tot een derving van € 0,35 mln. reserveringsgelden.

c. Kostenstijging Zorg en Veiligheidshuis Zaanstreek-Waterland (uitvoering WGS en Wet PARTA)

Er is sprake van een kostenstijging voor het Zorg- en Veiligheidshuis Zaanstreek-Waterland (ZVH ZaWa). Dit komt doordat zij nieuwe wettelijke taken moeten uitvoeren volgens twee wetten:

- Wet Gegevensdeling in Samenwerkingsverbanden (WGS): Door de WGS zijn de wettelijke taken van het Zorg- en Veiligheidshuis binnen de persoonsgerichte aanpak (PGA) zwaarder geworden. Er is meer werk dat blijvend moet worden uitgevoerd.
- Wet Persoonsgerichte Aanpak Radicalisering en Terroristische Activiteiten (PARTA): De taken rondom contraterrorisme, extremisme en radicalisering (CTER) worden al een paar jaar door het Zorg- en Veiligheidshuis uitgevoerd. Dit is een extra taak, maar hiervoor is nooit structureel geld beschikbaar gesteld.

Het Zorg- en Veiligheidshuis voert deze taken uit namens de gemeenten in de regio. Daardoor zullen de gemeenten vanaf 2027 meer moeten betalen. Voor Zaanstad stijgt de jaarlijkse bijdrage met € 0,125 mln. In 2026 zijn de kosten ook al hoger, maar dat wordt dat jaar nog één keer betaald uit de eigen reserve van het Zorg- en Veiligheidshuis. Vanaf 2027 moet het dus structureel in de gemeentelijke begrotingen worden opgenomen. Er komen geen extra financiële middelen van het Rijk voor deze taken.

d. Lagere opbrengst fietshandhaving

De gemeente handhaaft op het verkeerd stallen van fietsen en op weesfietsen in de openbare ruimte. Als een fiets uit de openbare ruimte is weggehaald, kan deze tegen betaling worden opgehaald. Het aantal verwijderde fietsen dat wordt opgehaald blijft structureel achter bij de

verwachting en leidt daarmee tot lagere baten dan begroot. Het betreft een bijstelling van € 0,1 mln.

e. *Juridische capaciteit voor lopende procedures i.v.m. Omzettingsbeleid 2007*

Op dit moment lopen er meerdere juridische procedures in verband met het Omzettingsbeleid 2007 waarbij om een schadevergoeding van de gemeente wordt gevraagd. Dit betekent dat inhoudelijke en procedurele juridische expertise nodig is voor de periode 2026-2028. Op dit moment ontbreekt de noodzakelijk juridische expertise, wat gezien het belang van het dossier vereist is.

f. *Stelpost onderbesteding op product 3.1 niet haalbaar*

In de voorjaarsnota 2024 is, in het kader van scherper aan de wind varen, een structurele stelpost onderbesteding van € 0,2 mln. opgevoerd als taakstelling op product 3.1 op basis van een analyse van de jaarrekeningresultaten. De onderbesteding waar dit op toezag betrof incidentele voordelen op met name de uitvoeringsovereenkomst met de omgevingsdienst en op het groen- en waterplan. Voor het groen- en waterplan was gebrek aan projectleiding de incidentele reden van onderbesteding. Dit team is op orde gebracht. Voor de omgevingsdienst geldt dat reeds een bezuiniging van 2% is opgelegd en dat zij daarnaast in hun begroting en dienstverleningsovereenkomst strakker zijn gaan ramen. Verdere invulling van deze taakstelling is derhalve niet haalbaar.

g. *Tractiekosten grofvuil en dumpingen*

De inhuur van vrachtwagens voor de inzameling van grof huishoudelijk afval en dumpingen is sinds 2023 met name door prijsontwikkelingen flink duurder geworden. Ondanks dat dit een structureel effect is, is de begroting van de afvalstoffenheffing hier de afgelopen jaren steeds incidenteel op aangepast. Reden hiervoor was de ambitie om de aankoop van duurzame wagens te verkennen waarvan de kosten nog niet bekend waren. Er zijn echter nog geen duurzame alternatieven in de markt, waardoor nog ingehuurd moet worden. Derhalve wordt de begroting nu structureel aangepast met dekking uit het tarief afvalstoffenheffing. Aangezien deze kosten reeds onderdeel waren van het tarief afvalstoffenheffing 2026 leidt dit niet tot een verhoging van het tarief afvalstoffenheffing 2027 (t.o.v. 2026).

h. *Haalbaarheidsonderzoeken IHP*

Er zijn 2 haalbaarheidsonderzoeken voor onderwijshuisvesting nodig:

- Elif Zuid: Het schoolbestuur heeft van het Rijk toestemming gekregen om een nieuwe school te stichten. Op dit moment wordt er gebruik gemaakt van tijdelijke huisvesting (op de Jachtenlaan). Er wordt daarom in 2026 een HBO uitgevoerd voor de Tjotterlaan 2 (€ 0,05 mln.)

- Elif Noord: het schoolbestuur heeft een aanvraag ingediend om een school in Zaanstad Noord te mogen starten. Het Rijk beslist hier medio juli 2026 over. Om te kunnen anticiperen op het besluit, wordt er een HBO opgevoerd in 2026 (€ 0,05 mln.). Als het Rijk negatief beslist, zal € 0,05 mln. bij het volgende P&C moment vervallen.

16. Reeds genomen raadsbesluiten – bijstelling naheffingsaanslagen parkeerbelasting

Op 18 december 2025 heeft de raad besloten het aantal verwachte naheffingsaanslagen voor 2026 bij te stellen naar 34.800. Dit leidt tot een extra opbrengst van € 0,107 mln. Daarnaast heeft de raad op 27 november 2025 besloten van 3 naar 2 parkeerzones te gaan. Als gevolg hiervan stijgt het aantal naheffingsaanslagen met 1.300 naar 36.100 en daalt de parkeeropbrengst beperkt. Dit levert per saldo een extra opbrengst van € 0,067 mln. extra op.

3.2 Beïnvloedbaarheid

Een belangrijk aspect van transparantie in de begroting is de beïnvloedbaarheid van de lasten en de baten. Doel is om de raad een objectief inzicht te geven welke lasten vast staan in de begroting en in welke lasten keuzes zijn te maken op korte termijn of langere termijn en welke baten te beïnvloeden zijn.

Beïnvloedbaarheid van de lasten

De gemeentelijke lasten zijn in 2027 totaal afgerond € 762 mln. Niet al deze uitgaven zijn op korte termijn te beïnvloeden. In Bijlage 1 is per begrotingsproduct een gedetailleerd inzicht gegeven in de mate van beïnvloedbaarheid van de lasten en de keuzes die daarmee zijn te maken. Hierbij worden 4 categorieën voor beïnvloedbaarheid gehanteerd. Hieronder zijn deze 4 categorieën opgenomen en wordt toegelicht welke uitgangspunten zijn gehanteerd om de lasten in deze categorieën in te delen. Daarna wordt op totaalniveau de beïnvloedbaarheid weergegeven. In de producten komt deze beïnvloedbaarheid terug en wordt ook toegelicht welke kosten onder welke categorie vallen.

Beïnvloedbaar

Dit gaat om kosten die beïnvloedbaar zijn binnen 1 jaar. Dit betreft lasten die niet direct wettelijk verplicht zijn, vaak onder eigen gemeentelijk beleid vallen en die daarmee een eigen keuze zijn. Voorbeelden zijn klimaatuitgaven, economie, gemeentelijke projecten. Ook de reservemutaties vallen hieronder, behalve reservemutaties voor dekking kapitaallasten (niet beïnvloedbaar) en reserves met afspraken derden (beperkt beïnvloedbaar).

Op middellange termijn beïnvloedbaar

Dit gaat om kosten die beïnvloedbaar zijn binnen 2 tot 4 jaar. Voorbeelden zijn subsidietoekenningen. Er kunnen keuzes worden gemaakt om deze kosten te beïnvloeden, bijvoorbeeld door bepaalde subsidies niet meer toe te kennen of met minder fte te werken. Maar dit heeft tijd nodig om te kunnen realiseren.

(Zeer) Beperkt beïnvloedbaar

Hieronder vallen wettelijke taken, waarbij enige ruimte is voor sturing of keuzes. Voorbeelden zijn de jeugdhulp, uitvoering wegenbeheer, onderhoudskosten openbare ruimte, veiligheid, armoedebeleid, huisvesting. Er zijn keuzes te maken in het kwaliteitsniveau, in beleid of in aantallen waarmee (beperkte) sturing mogelijk is op de hoogte van de uitgaven. Het grootste deel van het bedrag wordt veelal ingezet om aan het minimale niveau van de wettelijke taak te voldoen, hierdoor zal het financiële effect bij het maken van keuzes bij sommige dossier beperkt tot zeer beperkt zijn. Daarnaast vallen de personeelslasten hieronder. Besparing op personeelskosten is pas mogelijk nadat er een keuze is gemaakt op de inhoud.

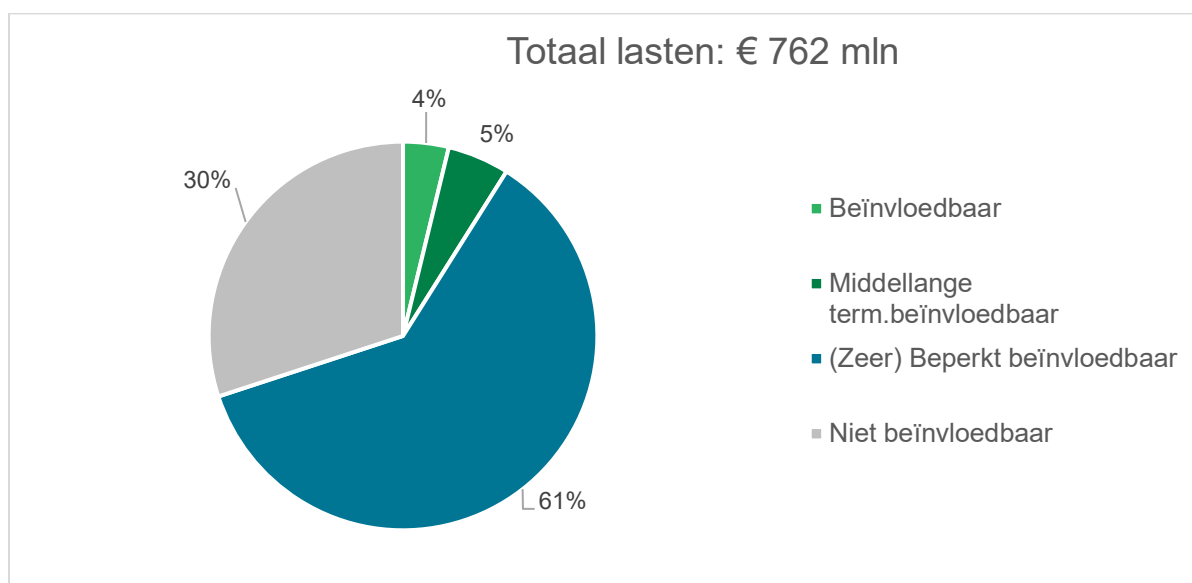
Niet beïnvloedbaar

Onder deze categorie vallen:

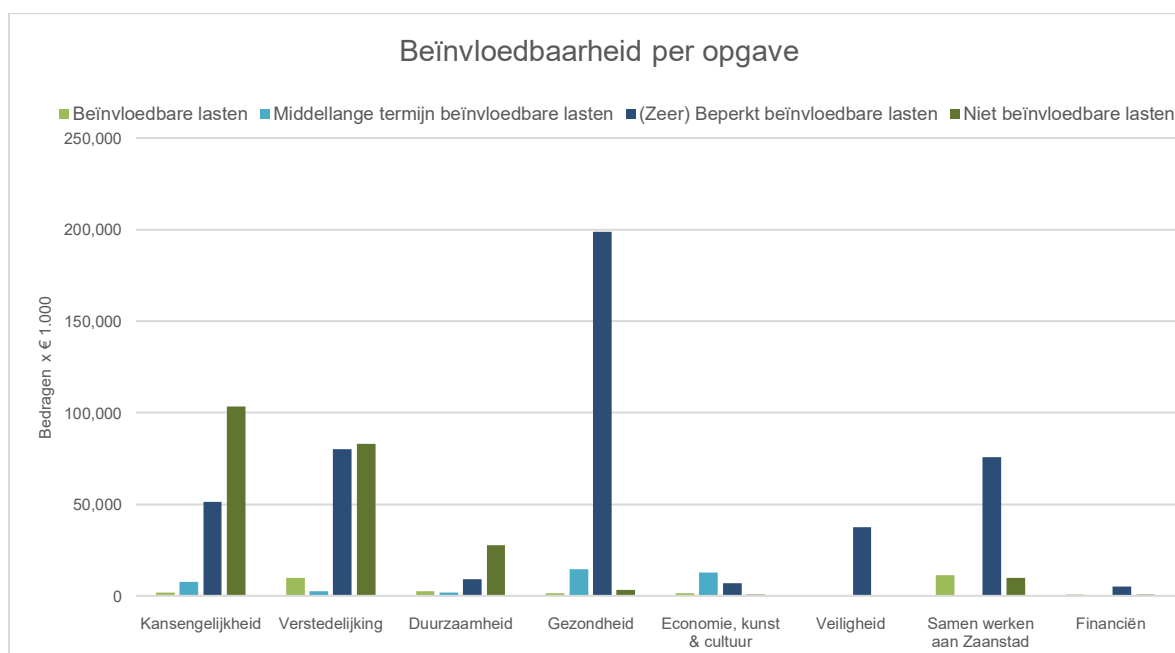
- Wettelijke taken, waarbij de minimum variant het beleid is en uitgevoerd wordt. Er is daarmee geen sturing mogelijk op deze kosten.
- Een taak waar 1 op 1 een subsidie tegenover staat. Door in deze categorie kosten te verlagen, worden ook de opbrengsten verlaagd. Dit levert daarom geen middelen op. Een voorbeeld is de specifieke uitkering voor het onderwijsachterstandenbeleid.
- Kapitaallasten. De investering is reeds gedaan, in de exploitatie zijn de rente- en afschrijvingskosten zichtbaar. Deze lasten zijn daarmee niet meer beïnvloedbaar.
- Kosten voor heffingen waar wettelijk gezien maximaal kostendekkende tarieven voor geheven mogen worden. Door het verlagen van de kosten, zouden de opbrengsten daarmee ook verlaagd worden. Dit levert daarom geen middelen op.
- Mutaties in voorzieningen, met uitzondering van mutaties in onderhoudsvoorzieningen (deze classificeren we als beperkt beïnvloedbaar). De toevoeging aan een voorziening is in veel gevallen wettelijk voorgeschreven (zoals een te verwachten verplichting of een van derden verkregen middel dat specifiek besteed dient te worden). Deze lasten zijn daarmee niet beïnvloedbaar.
- Lasten i.h.k.v. gebiedsontwikkeling. Gebiedsontwikkeling wordt gezien als een gesloten systeem, alleen het saldo van de lasten en baten wordt op de balans gemuteerd. Winsten worden genomen volgens de bereikte voortgang van de verkopen en verliezen volgens het voorzichtigheidsprincipe. De lasten worden daarom als niet beïnvloedbaar gekwalificeerd.

Onderstaande taartdiagram geeft een totaal beeld. Ten opzichte van de indeling van de uitgaven van bij de begroting 2026 heeft er een verschuiving plaatsgevonden van de middellange termijn beïnvloedbaar naar de (zeer) beperkt beïnvloedbare categorie. De grootste verschuivingen zijn:

- Personeelslasten: besparing op personeelskosten is pas mogelijk nadat er een keuze is gemaakt op de inhoud. Daarom zijn alle personeelslasten opgenomen bij de categorie (zeer) beperkt beïnvloedbaar.
- Doordat de sociale wijkteams en de jeugdteams vooral wettelijke taken uitvoeren zijn deze lasten opgenomen bij de categorie (zeer) beperkt beïnvloedbaar.

In onderstaande grafiek is per opgave de beïnvloedbaarheid aangegeven. In bijlage 1 Beïnvloedbaarheid van de lasten is meer informatie opgenomen. In deze bijlage staan per subopgave, per categorie de verschillende lasten opgenomen met een toelichting wat we doen, welke mogelijkheid er is om te sturen/ keuzes te maken, wat de impact is als we stoppen en op welke termijn dit kan.

Beïnvloedbaarheid van de Investerings

Naast de jaarlijkse uitgaven investeert de gemeente ook in uitbreidings- en vervangingsinvesteringen. Vervangingsinvesteringen zijn investeringen die worden gedaan om bestaande activa te vervangen die hun levensduur hebben bereikt of niet langer voldoen aan de vereiste normen. Het doel is om de functionaliteit en waarde van de gemeentelijke activa te behouden.

Uitbreidingsinvesteringen zijn investeringen ten behoeve van nieuwe activiteiten en/ of voorzieningen of uitbreiding van huidige activiteiten en/ of voorzieningen.

Het is mogelijk de lasten te beïnvloeden door prioritering van investeringsprojecten en door te kiezen welke investeringen worden uitgevoerd of achterwege worden gelaten.

De investeringen worden afgeschreven, de afschrijvingslasten van de reeds gedane investeringen zijn opgenomen in de begroting. In hoofdstuk 5.8 is een extra toelichting opgenomen op de uitbreidingsinvesteringen.

In de begroting is de [bijlage investeringen](#) opgenomen. In deze bijlage is aangegeven welke uitbreidings- en vervangingsinvesteringen zijn gepland voor de komende jaren.

Beïnvloedbaarheid van de reserves

De gemeente heeft diverse bestemmingsreserves. Bij de begroting 2026 was de boekwaarde van alle bestemmingsreserve samen (ultimo 2029) € 180 mln. Op de [website van de begroting](#) is per reserve het doel en het bestedingsvoorstel opgenomen.

Het is mogelijk financiële ruimte te creëren, door bestaande reserves en hun bestemmingen opnieuw te beoordelen en te heroverwegen.

Beïnvloedbaarheid van de baten

Een groot deel van de inkomsten van de gemeente zijn niet beïnvloedbaar, zoals de inkomsten uit het gemeentefonds. Voor sommige inkomsten moet de gemeente ook direct uitgaven doen, zoals specifieke uitkeringen of leges. De inkomsten die beïnvloedbaar zijn vallen onder de lokale heffingen, zoals de toeristenbelasting en de onroerende zaak belasting.

Hieronder is opgenomen wat de extra opbrengst is van de beïnvloedbare belastingen, bij een stijging van het tarief met 1%:

<i>bedragen * € 1.000</i>	<i>Bedrag</i>	<i>Effect op tarief*</i>
Onroerende Zaak Belasting	430	3,58*
Toeristenbelasting	30	divers*
Parkeerbelasting	78	divers*

*Voor de OZB is gerekend met de gemiddelde aanslag per woning in 2025. Voor de toeristenbelasting en parkeerbelasting gelden verschillende tarieven en is het effect afhankelijk van het type overnachting en de locatie van parkeren.

Voor de Afvalstoffenheffing en de Rioolheffing geldt dat sprake is van een niet kostendekkend tarief. Dit komt doordat de btw niet volledig wordt doorgerekend in de tarieven, terwijl dit wel mag. Onderstaand is inzichtelijk gemaakt welke kosten aanvullend aan het tarief toegerekend kunnen worden en wat het effect op het tarief is:

<i>bedragen * € 1.000</i>	<i>Toe te rekenen kosten</i>	<i>Effect op tarief</i>
Rioolheffing	1.000	12,35
Afvalstoffenheffing	2.275	34,00

Daarnaast is bij de afvalstoffenheffing een bijdrage van € 0,6 mln. uit de algemene middelen verwerkt, wat eveneens leidt tot een lager dan 100% kostendekkend tarief.

3.3 Ontwikkelingen die om besluitvorming vragen

Er is een aantal onderwerpen waarvan het belangrijk is om erover te besluiten of om er kennis van te nemen. Deze onderwerpen zijn per opgave inzichtelijk gemaakt in hoofdstuk 4. De ontwikkelingen die daar gepresenteerd worden zijn ook te duiden als knelpunten bij de uitvoering van het huidige beleid. Soms is de uitvoering complexer geworden, soms wordt er meer gevraagd door maatschappij en partners, soms zijn er andere redenen voor knelpunten. Dit betekent vaak dat er óf meer financiële middelen nodig zijn om de beoogde activiteiten te kunnen blijven uitvoeren óf dat het beleid en de activiteiten bijgesteld moeten worden en de consequenties worden geaccepteerd. Soms treedt er onvermijdelijk een tegenvaller op. Verder is inzichtelijk gemaakt welke interne financiële middelen aflopen. Soms is het doel hiervan ook gerealiseerd, maar soms is het voorspelbaar dat er ook behoefte is aan een verdere voortzetting van het beleid. Het is belangrijk hier kennis van te hebben en besluiten over te nemen. In de onderwerpen is de volgende categorisering aangebracht:

1. Onvermijdelijke situaties: deze doen zich voor als tegenvaller, soms als gevolg van een externe ontwikkeling. Het financieel oplossen van deze knelpunten voorkomt dat de consequenties voor de gemeente zich voordoen. Niets doen is vrijwel onmogelijk.
2. Belangrijke afwegingen: consequenties zijn fors als er geen middelen worden toegevoegd.
3. Keuzes: het helpt de opgave en de uitvoering als er middelen beschikbaar worden gesteld.

De onderwerpen die onder categorie 1 vallen, vragen speciale aandacht en zijn daarom hieronder in één overzicht opgenomen. De onderwerpen in categorie 2 en 3 zijn per opgave in hoofdstuk 4 toegelicht.

<i>bedragen * € 1.000</i>		<i>Product</i>	2026	2027	2028	2029	2030
1.	Reserve Oekraïne	1.2	-4.600				
2.	Capaciteit voor behandeling aanvragen minimaregelingen - wettelijke behandeltermijn	1.4		244	244	244	244
3.	Funderingsherstel	2.1			159	500	500
4.	Onderhoudslasten openbare ruimte park HoogTij	2.2		124	124	124	124
5.	Realisatiestimulans	2.5	-PM	-PM	-PM	-PM	
6.	Bestaande uitkering Klimaat & Energie wordt doorgezet t/m 2030	3.1	0	0	0	0	0
7.	Geen onttrekking voorziening afvalstoffenheffing 2027	3.3		752	752	725	752
7.	Geen onttrekking voorziening afvalstoffenheffing 2027 - dekking tarief afvalstoffenheffing	3.3		-752	-752	-752	-752
8.	Exploitatiebijdrage Sportbedrijf voor De Slag	4.1		400	800	800	800
9.	Uitstel Zaanse Schans (vermakelijkheidsretributie en Zaanse Museum)	5.1		1.464			
10.	Overdracht gebruikers onderhoudsbudgetten	6.1	227	140	140	140	140
11.	Externe Juridische inzet (verhoging financiële dekking voor inzet van de stadsadvocaat)	7.3	400	400	400	400	400
12.	Informatieveiligheid	7.3		500	500	500	500
13.	Bezwaar en beroep WOZ en structureel borgen heffingsproces	8.1	910	910	910	910	910
14.	Stelplanningsoptimisme verhogen	8.2		-600	-600	-600	-600
Totaal			-3.063	3.582	2.677	2.991	3.018

1. Reserve Oekraïne opvang

Sinds het voorjaar van 2022 zijn gemeenten verantwoordelijk voor de opvang van Oekraïense vluchtelingen op grond van de Tijdelijke wet opvang ontheemden Oekraïne. Voor de exploitatie van de opvanglocaties stelt het Rijk een exploitatievergoeding (normbedrag) beschikbaar. De verwachting is dat per 1 mei een nieuwe regeling van kracht wordt (Regeling tijdelijke bekostiging opvang en huisvesting gemeenten' - ofwel de Doelgroep flexibele regeling).

Wij verwachten voor 2026 en 2027 uit te komen met de vergoeding die wij van het Rijk ontvangen en daarmee kan de opgebouwde reserve per eind 2025 van € 4,6 mln. vrijvallen.

Hier kan op twee manieren mee worden omgegaan:

- Terugstorten naar het Rijk: het Rijk heeft gemeenten gevraagd om voordelen op dit budget terug te storten naar het Rijk. Er ligt hier echter geen formele verplichting op.
- De middelen voor Zaanstad behouden

Voor 2025 en 2026 heeft de raad reeds besloten om resp. €4 mln. en € 1 mln. te laten vrijvallen en te gebruiken voor andere dossiers waar we onvoldoende financiering voor krijgen. De vrijval kan de algemene middelen versterken en helpen om toekomstige tekorten te dekken.

2. Capaciteit voor behandeling aanvragen minimaregelingen – wettelijke behandeltermijn

Behandeling van aanvragen voor minimaregelingen is een wettelijke taak waaraan een wettelijke behandeltermijn is verbonden. In 2023 is tijdelijk (tot en met 2026) 2 fte extra capaciteit toegekend, maar de capaciteit is structureel nodig om aan deze wettelijke taak te kunnen voldoen.

3. Funderingsherstel

In 2026 en 2027 bekijken we opnieuw hoe we omgaan met funderingsproblemen en het verduurzamen van woningen, omdat de huidige aanpak eind 2026 afloopt. We hebben al veel bereikt, maar de opgave blijft groot. Het is bovendien onzeker of de extra middelen van het Rijk structureel worden. Zonder vaste financiering lopen we risico's: herstel en verduurzaming kunnen stilvallen, waardoor funderingsschade duurder wordt om te herstellen. Dit kan leiden tot lagere woningwaarden, minder leefbaarheid in wijken en verlies van vertrouwen richting de gemeente.

Daarom evalueren we in 2026 onze aanpak en bepalen we hoe we verdergaan. Het geld dat nu voor het funderingsherstel beschikbaar is, staat in de gemeentelijke begroting. Een deel daarvan komt t/m 2027 uit het Investeringsfonds (IF). Daarna moet er structureel budget in de exploitatiebegroting worden opgenomen. Gebeurt dat niet, dan ontstaat er een tekort in de financiële afspraken met het Rijk, want deze middelen zijn onderdeel van de cofinanciering in het VHF-1. Eind 2026 loopt het huidige programma af. Daarna moet een besluit worden genomen over hoe we verdergaan.

Voor verduurzaming ligt er bovendien een koppeling met VHF-3, waarvoor nog een plan van aanpak naar de raad komt.

4. Onderhoudslasten openbare ruimte park HoogTij

In 2026 wordt gewerkt aan een recreatieve bufferzone tussen Nauerna en het bedrijventerrein HoogTij. Hierover zijn bestuurlijke afspraken gemaakt. De onderhoudskosten voor dit park zijn geraamd op € 0,124 mln.

5. Realisatiestimulans

Met ingang van 1 januari 2026 is er een nieuwe financiële regeling van het Rijk in werking, de Realisatiestimulans 2025-2029. De regeling is bedoeld om gemeenten beter in staat te stellen de woningbouwopgave te verwezenlijken en betaalbare woningen te realiseren.

Kort samengevat voorziet de regeling in een jaarlijkse bijdrage van € 7000,- (excl. Btw) per betaalbare woning waarvan de bouw gestart is in het voorgaande jaar, en waarvoor nog geen andere subsidies zijn toegekend. Voor 2025 gaat dit om 445 woningen en daarmee een bedrag van € 3,1 mln. Voor 2026 t/m 2029 verwachten we ook extra middelen, waarvan de omvang nog doorgerekend moet worden.

Het geld dat de gemeente krijgt is bedoeld om in te zetten op alles wat de woningbouwopgave stimuleert en bijdraagt aan het realiseren van betaalbare woningen. De bijdrage wordt niet uitgekeerd ten behoeve van een specifiek project of object. Het Rijk geeft aan dat de Realisatiestimulans ook ingezet kan worden om eerdere bijdragen uit algemene middelen te compenseren.

Het is dus aan de gemeente zelf om te bepalen hoe ze de realisatiestimulans-gelden in wil zetten.

Voor de aantallen woningen die onder de realisatiestimulans vallen worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- de aantallen woningen in projecten waar al subsidies Wbi (woningbouwimpuls), Sbi (start bouwimpuls) of Flexwoning aan zijn toegekend, zijn niet meegenomen.
- Naast de woningen uit onze plancapaciteit, mogen we ook rekening houden met de woningen die gerealiseerd worden via de route van de "koude aanvragen". Dit zijn voor een deel kleine

ontwikkelingen waaraan geen eisen m.b.t. betaalbaarheid gesteld worden. Er wordt een aanname gedaan van ca 25% betaalbaar.

- Voor de jaren 2025 t/m 2027 hebben we zicht op de programmering. Voor 2028 en 2029 is die nog zeer beperkt bekend. Voor die jaren is hieronder uitgegaan van onze huidige beleidsdoelstelling van 30% sociale huur en tenminste 30% middensegment = min 60% betaalbaar.
- De middelen die verkregen worden op basis van start bouw in NPLV gebied Zaandam Oost moeten overeenkomstig gemaakte bestuurlijke afspraken ingezet worden in het gebied zelf en vallen dus buiten onderstaande indicatie.

<i>bedragen * € 1.000</i>	2025	2026	2027	2028	2029
Plancapaciteit Verwachte start Betaalbaar minus Wbi en Sbi, flex					
Koude aanvragen (jaarlijks ca 160, 25% betaalbaar)					
Totaal aantal woningen voor realisatiestimulans	445				
Verwacht bedrag (aantal woningen x € 7.000)	3.100	PM	PM	PM	PM

6. Bestaande uitkering Klimaat & Energie wordt doorgezet t/m 2030

Voor de uitvoering van het landelijke klimaat & energiebeleid (Klimaatakkoord) waren tot nu toe slechts t/m 2026 middelen toegezegd vanuit het Rijk. Deze toezegging is nu verlengd tot en met 2030. Voor 2026 is de eerder gedane toekenning naar boven bijgesteld met € 2,6 mln. naar € 5,2 mln. Voor 2027 t/m 2030 heeft de minister aangegeven dat de basisfinanciering tenminste € 2,6 mln. per jaar zal bedragen. De jaarschijven worden in de begroting aangepast naar dit nieuwe inzicht.

Deze middelen worden toegekend voor de uitvoering van wettelijke taken en rollen. Per 1 januari 2027 treden twee wetten in werking waarvoor deze middelen onder andere voor bedoeld zijn: de wet collectieve warmte (WcW) en de wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie (Wgiw). De uitvoeringskosten bestaan voornamelijk uit personeelskosten. In de tabel is 'nul euro' opgenomen omdat er hier vanuit gegaan wordt dat tegen de extra inkomsten ook even grote extra uitgaven staan. Er is hier enige sturing in mogelijk, aangezien dit geen specifieke uitkering is en we daarom geen verantwoording hoeven af te leggen over de inzet van de middelen.

7. Geen onttrekking voorziening afvalstoffenheffing 2027 waardoor stijging tarief afvalstoffenheffing

Raad en college hebben besloten om de stijging van het tarief afvalstoffenheffing in 2026 te beperken tot de prijsindex van 2,1%. Om dit mogelijk te maken wordt een onttrekking gedaan aan de egalisatievoorziening. Naar verwachting komt het peil van de voorziening hiermee eind 2026 onder de geadviseerde ondergrens. Een dergelijke onttrekking kan derhalve niet incidenteel of structureel worden volgehouden waardoor deze kosten van € 0,75 mln. vanaf 2027 weer ten laste van het tarief gebracht moeten worden. Dit leidt tot een tariefstijging van zo'n € 11 per woonhuisaansluiting.

8. Exploitatiebijdrage Sportbedrijf voor De Slag

De bouw van het nieuwe zwembad De Slag, gepland voor oplevering in 2027, leidt tot aanzienlijk hogere exploitatielasten dan eerder voorzien. Waar oorspronkelijk werd gerekend met een jaarlijkse exploitatiebijdrage gebaseerd op 1,5% van de investeringssom van € 15,6 mln., blijkt nu dat vrijwel alle kostenposten – waaronder personeelskosten, onderhoud, huur en overige exploitatiekosten – substantieel stijgen. De kostenstijging hangt samen met de forse toename van de investeringslasten, die zijn opgelopen van het oorspronkelijke budget van € 15,6 mln. tot circa € 38 mln. door marktontwikkelingen en indexatie. Ondanks een verwachte omzetgroei van circa 6–7% door hogere bezoekersaantallen en extra verhuur aan verenigingen, neemt het exploitatietekort per saldo toe met € 0,8 mln.

Zie voor verdere informatie de RIB die hierover verstuurd is (10072396).

9. Uitstel Zaanse Schans (vermakelijkheidsretributie en Zaanse Museum)

Het uitstellen van het ticketmodel en daarmee het duurzaam exploitatiemodel voor de Zaanse Schans heeft in 2027 financiële gevolgen.

- De gemeente maakt diverse kosten voor beheer, onderhoud en toezicht in het gebied. Deze uitgaven werden tot en met 2026 gedekt uit de opbrengsten van de gemakkelijksretributie. De gemeentelijke kosten bestaan uit vaste lasten zoals onderhoud van de openbare ruimte, apparaatskosten en beheer van steigers en variabele lasten voor ambtelijke inzet en programmatische activiteiten. Deze structurele uitgaven zijn nodig om het gebied op een minimaal niveau te kunnen beheren. Bij uitstel moeten deze opbrengsten in 2027 opnieuw worden begroot om de noodzakelijke basisvoorzieningen te kunnen financieren.
- Daarnaast was bij invoering van het duurzaam exploitatiemodel voorzien dat de exploitatiesubsidie aan het Zaanse Museum vanaf 2027 zou worden verlaagd. Door het uitstel moet deze verlaging worden teruggedraaid en uit de algemene middelen worden gedekt.
- Het uitstel vertraagt bovendien maatregelen die essentieel zijn voor het behoud van het erfgoed en de leefbaarheid, veiligheid en mobiliteit rondom de Zaanse Schans moeten verbeteren. Zonder extra dekking kunnen in 2027 geen stappen worden gezet in het uitbreiden van toezicht en handhaving, het versterken van de capaciteit bouw- en straattoezicht en benodigde investeringen in mobiliteitsprojecten, waaronder het fietspad. Dit leidt tot verslechtering van de kwaliteit van beheer, bezoekbeleving en voorzieningen.

10. Overdracht gebruikers onderhoudsbudgetten

Tijdens de VrZW AB vergadering van 11 december 2024 is besloten dat de onderhoudsbudgetten vanaf 2025 overgaan van de gemeenten naar de VrZW. Met de gemeente Zaanstad is echter afgesproken dit pas per 2026 te doen. Voor het onderdeel gebruikersonderhoud is structureel te weinig budget begroot binnen de begroting van Gemeente Zaanstad. Er is namelijk een gemiddeld bedrag van ongeveer € 0,19 mln. benodigd (exclusief locatie Prins Bernardplein en Botenmakerstraat) terwijl slechts € 0,05 mln. is begroot.

Het bedrag van € 0,19 mln. is exclusief de locatie Prins Bernardplein. Voor deze locatie kan het bedrag momenteel nog niet worden vastgesteld vanwege de lopende verbouwing (Samen Sterker en Toekomstbestendige Brandweezorg) en de GGD als nieuwe huurder. Hierdoor zal het over te dragen bedrag aan onderhoudsbudgetten naar verwachting stijgen. De locatie Botenmakerstraat wordt niet langer door de veiligheidsregio ingezet na afronding verbouwing locatie Prins Bernardplein.

Deze bedragen zijn gebaseerd op een meerjarenonderhoudsplan dat in 2022 door een extern bureau is opgesteld. Bij het actualiseren van dit onderhoudsplan kan het bedrag in de toekomst worden aangepast.

In de periode 2022 tot en met 2024 is er minder nadruk gelegd op gebruikersonderhoud vanwege ontwikkelingen rondom de overdracht van het gebruikersonderhoudsbudgetten. Het is echter van belang dat een deel van de uitgestelde gebruikersonderhoudswerkzaamheden alsnog wordt uitgevoerd. Dit betreft een bedrag van € 0,087 mln., gebaseerd op het meerjarenonderhoudsplan dat in 2022 is opgesteld door een extern bureau.

11. Externe Juridische inzet (verhoging financiële dekking voor inzet van de stadsadvocaat)

Gemeenten staan voor steeds complexere maatschappelijke opgaven. Veel dossiers raken meerdere regels tegelijk, waardoor de juridische risico's toenemen en kwesties vaker politiek gevoelig worden. Door deze ontwikkelingen neemt het aantal juridische vragen, bezwaren en complexe casussen toe. Een stadsadvocaat biedt hierin structureel expertise, consistent juridisch advies en helpt risico's te beheersen in een steeds complexere bestuurlijke omgeving. Het budget voor extern juridisch advies (de stadsadvocaat en andere advocaten) is nu niet toereikend. Zonder extra middelen ontstaat vertraging, hogere kosten en mogelijke schade voor de gemeente.

12. Informatieveiligheid

Gemeentelijke processen leunen jaar op jaar steeds sterker op digitale informatievoorziening, en het risico op cybercrime neemt jaar op jaar toe. Daarom moeten we onze verdediging tegen cybercrime continu verbeteren. De noodzaak om stevige maatregelen te treffen om informatieveiligheid bij alle overheidsorganisaties op een hoger plan te brengen wordt breed gevoeld. Naar verwachting treedt in het 2e kwartaal van 2026 de Cyberveiligheidswet in werking. Deze wet is de Nederlandse vertaling van Europese wetgeving (NIS2). Deze nieuwe wet stelt strengere eisen aan informatiebeveiliging, daarom wordt er dit kwartaal bij de gemeente Zaanstad een nulmeting gedaan door een gespecialiseerd bedrijf. Een belangrijke stap die we willen zetten en later vanwege deze wet ook moeten zetten is het beter vastleggen en analyseren wat er op onze computersystemen gebeurt,

zodat we verdachte activiteiten sneller zien en eerder kunnen stoppen. Ook zullen we vaker gapanalyses, risicoanalyses & interne en externe audits moeten organiseren. De kosten betreffen structurele materiele kosten (software en hardware), om activiteiten op servers en netwerken te loggen en analyseren en een beheerder technische beveiliging. Er is budget voor het invoeren van de cyberveiligheidswet, maar dat dekt niet de structurele kosten voor betere logging en analyse. Niet investeren in informatieveiligheid betekent bewust accepteren dat cyberbissico's toenemen, wettelijke verplichtingen mogelijk niet worden nageleefd en incidenten waarschijnlijker én schadelijker worden.

13. Beroep en bezwaar WOZ en structureel borgen heffingsproces

De opkomst van zogeheten 'no cure no pay'-bureaus heeft geleid tot een stijging, landelijk en ook in Zaanstad, van het aantal WOZ-procedures. Omdat niet duidelijk was of deze sterke stijging structureel zou zijn, is voor de afhandeling van deze procedures extern capaciteit ingehuurd. Op 1 januari 2024 is voor WOZ procedures een sterk verlaagde proceskostenvergoeding vastgesteld. De verwachting was dat de te vergoeden proceskosten landelijk, en ook voor Zaanstad, hierdoor zouden dalen en dat er geen extra structurele formatie nodig was voor de WOZ-procedures. In 2024 heeft de Hoge Raad echter bepaald dat het lagere tarief in de bezwaarfase discriminerend kan zijn en het verlaagde tarief daarom buiten toepassing moet blijven. Door reparatie van wetgeving is het, in bepaalde omstandigheden, nog wel mogelijk lagere proceskosten vast te stellen, maar de huidige situatie is dat het aantal WOZ-procedures hoog blijft, er nog steeds externe capaciteit wordt ingehuurd en er geen structurele formatie is begroot. Om, rekening houdend met de Wet DBA, deze afhankelijkheid van externen te beëindigen, is het noodzakelijk dat de benodigde capaciteit structureel wordt begroot. Het gaat om 2 taxateurs en 5 heffingsambtenaren. Met deze medewerkers kan tevens de uitvoering van het volledige heffingsproces structureel geborgd worden. Deze functionarissen worden namelijk breder ingezet dan alleen voor de behandeling van bezwaren en zijn betrokken bij het gehele proces van heffing, inclusief primaire werkzaamheden, bezwaarafhandeling en bijbehorende administratieve en vakinhoudelijke taken.

14. Stelpost planningsoptimisme verhogen

Bij de begroting 2024 is in het kader van scherper aan de wind varen een stelpost planningsoptimisme opgenomen van € 1 mln., omdat we jaarlijks werkelijk minder investeren dan we gepland hebben. Uit analyse van de werkelijke kapitaallasten t.o.v. de begrote kapitaallasten van de afgelopen 4 jaar blijkt dat deze stelpost verhoogd kan worden met € 0,6 mln.

3.4 Groei van de stad

In de begroting van Zaanstad is per jaar een budget opgenomen voor de groei van de stad. Het doel hiervan is dat de gemeente kan groeien met kwaliteit en dat de basis financieel op orde blijft, ook als de gemeente sterk groeit. Voor 2027 e.v. is hiervoor in de begroting een bedrag van € 2,026 mln. opgenomen, gereserveerd vanuit de algemene uitkering van het Gemeentefonds die we ontvangen. De algemene uitkering groeit immers ook vanwege een toename van het aantal inwoners en woningen.

Naast een toename van de algemene uitkering door groei van de gemeente, nemen ook de OZB opbrengsten toe door groei van de gemeente, door het realiseren van nieuwe woningen en bedrijfspanden. De verwachte extra OZB opbrengsten a.g.v. groei van de gemeente voor 2027 zijn € 0,44 mln. Het totale budget dat beschikbaar is voor groei van de stad komt hiermee uit op € 2,466 mln. Elk jaar bij de kadernota wordt dit bedrag ingezet.

In het afwegingskader Groei van de stad is opgenomen waar activiteiten aan dienen te voldoen om voor de groei van de stad in aanmerking te komen.

1. De activiteit behoort tot de basis gemeentelijke taken
2. Het uitgavenniveau beweegt heel expliciet en direct mee bij groei/ krimp van de gemeente
3. De uitgaven worden gedekt uit de algemene middelen

Er is geïnterviewd voor welke activiteiten sprake is van Groei van de stad. Onderstaand een overzicht van de activiteiten waarvoor dit geldt, met een toelichting en onderbouwing per activiteit.

<i>bedragen * € 1.000</i>	Opgave	2027	2028	2029	2030
1. Groei aantal verstrekkingen minima-regelingen	1	200	200	200	200
2. Onderhoudslasten openbare ruimte a.g.v. areaaluitbreiding	2	350	350	350	350
3. Groei van de meldingen openbare ruimte	2	139	139	139	139
4. Werkzaamheden mobiliteit	2	298	298	298	298
5. Sportstimulering	2	41	41	41	41
6. Volumegroei jeugdhulp door groei aantal jeugdigen/inwoners	4	457	457	457	457
7. Groei van Jeugdteam door groei aantal jeugdigen/inwoners	4	69	69	69	69
8. Volumegroei Wmo door groei aantal inwoners	4	398	398	398	398
9. Groei van Sociaal Wijkteams door groei aantal inwoners	4	202	202	202	202
10. Toenemende vraag subsidieregelingen cultuur & evenementen	4	180	180	180	180
11. Capaciteit Bouw-RO toezichthouders en handhavingsjuristen	5	69	69	69	69
12. Capaciteit BOA's	6	98	98	98	98
13. Capaciteit voor ondermijning	6	50	50	50	50
14. Toename overlastmeldingen	6	34	34	34	34
15. Toename afspraken bij burgerzaken	6	128	128	128	128
16. Toename contactmomenten Klant Contact Center (KCC)	7	38	38	38	38
17. Waardebepaling, heffen en invorderen gemeentelijke belastingen	7	123	123	123	123
Totaal		2.874	2.874	2.874	2.874

De aanvragen zijn € 0,41 mln. hoger dan het budget.

Toelichtingen:

1. *Groei aantal verstrekkingen minima-regelingen*
Zaanstad groeit qua inwoners in 2026 naar verwachting met 1,3%. Meer inwoners betekent ook meer mensen die een beroep doen op een minima-regeling zoals bijzondere bijstand, ziektekostenverzekering, individuele inkomensvoetstuk en de meedoenregeling (€ 0,185 mln.). Daarnaast is er meer capaciteit nodig om het groeiende aantal verstrekkingen te kunnen behandelen (€ 0,02 mln.)

2. **Onderhoudslasten openbare ruimte a.g.v. areaaluitbreiding**
Door de groei van de gemeente neemt het areaal van de openbare ruimte toe. Daarmee stijgen de jaarlijkse onderhoudslasten met € 0,35 mln.
3. **Groei van de meldingen openbare ruimte**
Door de groei van de gemeente en dan met name de binnenstedelijke groei, stijgt het aantal meldingen in de openbare ruimte (afgelopen jaar 1.200 meldingen meer dan jaar ervoor). Er zijn meer bewoners die meldingen maken en de openbare ruimte wordt intensiever gebruikt. Zo zien we onderhoudsachterstanden toenemen, zijn er meer opruimwerkzaamheden vanwege de toename van de vogelgriep, neemt het aantal daklozen toe waardoor er ook een toename is van het aantal verblijfsplekken in de openbare ruimte die we opruimen. De trend van stijgende meldingen doet zich al meerdere jaren voor. Het is nodig om de budgetten van de meldingen aan te passen op deze groei van de meldingen. De hogere kosten bedragen structureel € 0,14 mln. Dit komt neer op 1 fte.
4. **Werkzaamheden mobiliteit**
Door de groei van de gemeente nemen de werkzaamheden voor mobiliteit toe. Door de verdichting ontstaan knelpunten in mobiliteit in zowel bestaande wijken als nieuw te bouwen wijken, zoals het Eiland en Houthavenkade. Kortom: meer inwoners op een vierkante kilometer, zorgt voor meer druk op de openbare ruimte en dus ook op mobiliteitsvraagstukken. Het gaat hierbij om reguliere werkzaamheden zoals het beantwoorden van klachten, vragen en verzoeken vanuit de omgeving, onderzoeken uitvoeren, databeheer verkeersmonitoring en modelering, capaciteit voor initiatief- en planvorming. Deze werkzaamheden zijn 8 jaar lang incidenteel gefinancierd geweest en daarom is de capaciteit al 8 jaar lang niet structureel opgehoogd. Er is structurele capaciteitsuitbreiding nodig om de basiswerkzaamheden uit te kunnen voeren. Dit komt neer op 2 fte. Er is tevens sprake van een knelpunt op het gebied van mobiliteit vanwege aflopende incidentele middelen, zie hiervoor hoofdstuk 4.2.
5. **Sportstimulering**
Het aantal medewerkers sportstimulering is al jaren gelijk. Met een steeds grotere groep inwoners die te weinig bewegen, is juist meer inzet nodig. Het aantal inwoners is van 2020 naar 2027 met 7,7% gegroeid. Dit leidt tot een verhoging van het budget met € 0,041 mln.
6. **Volumegroei jeugdhulp door groei aantal jeugdigen/inwoners**
De verwachte groei van het aantal jeugdigen van 0 tot en met 17 jaar in 2027 (ten opzichte van 2026) bedraagt 0,6%. Het is zeer aannemelijk dat de inzet van jeugdhulp meegroeit met de groei van het aantal jeugdigen in Zaanstad. De inzet van jeugdhulp is een wettelijk verplichte basistaak van de gemeente. Uitgaande van een groei van 0,6%, nemen de kosten voor jeugdhulp in 2027 met € 0,457 mln. toe.
7. **Groei van Jeugdteam door groei aantal jeugdigen/inwoners**
De diensten van Stichting Jeugdteam behoren tot de gemeentelijke basistaken. Vanuit het Jeugdteam worden hulpvragen van (jeugdige) inwoners onderzocht. Waar nodig wordt op basis hiervan vanuit het Jeugdteam ondersteuning geboden en/of wordt er doorverwezen naar gespecialiseerde jeugdhulp. Dit is een taak vanuit de Jeugdwet waarvoor de gemeente verantwoordelijk is.

In 2026 bedragen de kosten voor het Jeugdteam ruim € 12 mln. De verwachte groei van het aantal jeugdigen van 0 tot en met 17 jaar in 2027 (ten opzichte van 2026) bedraagt 0,6%. Ervan uitgaande dat de dienstverlening en de kosten van het Jeugdteam meegroeien met dit percentage, nemen de kosten in 2027 met € 0,069 mln. toe. Deze kosten betreffen voornamelijk de inzet van personeel in dienst van Stichting Jeugdteam.
8. **Volumegroei Wmo door groei aantal inwoners**
De verwachte groei van het aantal inwoners in 2027 (ten opzichte van 2026) bedraagt 1,3%. De inzet van Wmo groeit mee met de groei van het aantal inwoners in Zaanstad. De inzet van Wmo is een wettelijk verplichte basistaak van de gemeente. Uitgaande van een groei van 1,3%, nemen de kosten voor Wmo in 2027 met € 0,663 mln. toe. Een deel hiervan hoeft niet uit Groei van de Stad te worden gedekt, vanwege de beschikbare rijksmiddelen voor de

volume groei van de Wmo als gevolg van de vergrijzing. Hierdoor bedraagt de aanvraag vanuit Groei van de Stad nog € 0,398 mln. vanaf 2027.

9. Groei van Sociaal Wijkteams door groei aantal inwoners

De diensten van de Sociaal Wijkteams behoren tot de gemeentelijke basistaken. Vanuit de Sociaal Wijkteams worden hulpvragen van inwoners onderzocht. Waar nodig wordt op basis hiervan vanuit de wijkteams ondersteuning geboden en/of wordt er doorverwezen naar maatwerk Wmo. Dit is een taak vanuit de Wmo waarvoor de gemeente verantwoordelijk is.

In 2027 bedraagt het budget voor de integrale opdracht van de Sociaal Wijkteams ongeveer € 15,5 mln. De verwachte groei van het aantal inwoners in 2027 (ten opzichte van 2026) bedraagt 1,3%. Ervan uitgaande dat de dienstverlening en de kosten van de Sociaal Wijkteams meegroeien met dit percentage, nemen de kosten in 2027 met € 0,202 mln. toe. Deze kosten betreffen voornamelijk de inzet van personeel.

10. Toenemende vraag subsidieregelingen cultuur & evenementen

Met de groei van de gemeente en de toename van het aantal inwoners neemt het aantal aanvragen op de verschillende cultuur- en evenementenregelingen de afgelopen jaren toe. Daarnaast moeten de culturele instellingen een steeds grotere groep inwoners bedienen, wat bijvoorbeeld gevolgen heeft voor het aantal cursusgroepen dat de Bieb aanbiedt, het aantal schoolkinderen dat Fluxus bedient en het verzamelbeleid van het Zaanse Museum. Bij de herijking van de regelingen in 2023 zijn de plafonds deels al verhoogd vanuit het budget groei van de stad. Toch blijft er een forse overvraag op met name de regeling voor kleine culturele activiteiten en evenementen (kwartaalsubsidies), de grote evenementen en de grassrootsregeling. Deze overvraag heeft tot gevolg dat veel initiatieven minder tot geen subsidie ontvangen. Om deze reden is het budget voor evenementen 2026 eenmalig opgehoogd.

Er is een structurele ophoging van het budget nodig om (culturele) initiatieven door verenigingen, organisaties, en andere creatieve makers voldoende en adequaat (passend bij een groeiende gemeente) te blijven ondersteunen in 2026 en navolgende jaren. De aanvraag is gebaseerd op een groei van het aantal inwoners met 1,3%.

11. Capaciteit voor Bouw-RO toezichthouders en handhavingsjuristen

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het toezicht en handhaven op o.a. horeca en evenementen, nieuwbouw, bestaande bouw, monumenten, illegale woonactiviteiten, funderingen, brandveilig gebruik, etc. Door de groei van de gemeente neemt het aantal meldingen/ registraties toe. Om de activiteiten van de afdeling Bouw-RO uit te kunnen voeren op het basisniveau is capaciteitsuitbreiding nodig. De aanvraag betreft 0,5 fte, gebaseerd op een groei van het aantal inwoners met 1,3%.

12. Capaciteit BOA's

Gemeenten zijn verplicht toezicht te houden op naleving van wet- en regelgeving. Daarnaast zijn gemeenten verantwoordelijk voor het handhaven van de openbare orde en veiligheid. Dit omvat verschillende aspecten zoals aanpakken van overlast en handhaving bij overtredingen. Om toezicht en handhaving van de openbare ruimte, op het basisniveau, mee te kunnen laten groeien met de groei van de gemeente is capaciteitsuitbreiding nodig. De aanvraag betreft 0,9 fte, gebaseerd op een groei van het aantal inwoners met 1,3%.

13. Capaciteit voor ondermijning

Door de groei van de gemeente en het aantal inwoners en bedrijven neemt ook de hoeveelheid werk van de afdeling Ondermijning toe. De aanvraag betreft 0,4 fte, gebaseerd op een groei van het aantal inwoners met 1,3%.

14. Toename overlastmeldingen

Bevolkingsgroei, vooral in stedelijke gebieden, leidt tot meer potentiële overlast- en veiligheidssituaties (meer mensen, meer drukte, meer afval) en een toename van overlastmeldingen. Dit geldt ook voor Zaanstad. Om overlast te voorkomen en een bijdrage te leveren aan de openbare orde en veiligheid, is ook extra inzet vanuit Jeugd & Veiligheid nodig. Met inzet van deze middelen kunnen de voorzieningen en activiteiten die nodig zijn om

de leefbaarheid en veiligheid op peil te houden meegroeien met de groei van de gemeente. De aanvraag betreft 0,25 fte, gebaseerd op een groei van het aantal inwoners met 1,3%.

15. Toename afspraken bij burgerzaken

Meer inwoners betekent meer werk voor de afdeling Burgerzaken. Het betekent meer balieafspraken, huwelijken, geboortes, overlijdens, vestigingen, verhuizingen etc. De aanvraag betreft 1 fte, gebaseerd op een groei van het aantal inwoners met 1,3%.

16. Toename contactmomenten bij het Klant Contact Center (KCC)

Het KCC behandelt vragen en verzoeken om informatie van inwoners. Door een stijging van het aantal inwoners neemt het aantal contactmomenten toe. De aanvraag betreft 0,3 fte, gebaseerd op een groei van het aantal inwoners met 1,3%.

17. Waardebepaling (WOZ), heffen en invorderen gemeentelijke belastingen

Voor de afdeling Belastingen geldt dat als het aantal objecten, woningen, bedrijven, gebouwen en inwoners toeneemt, ook de werkzaamheden van de afdeling Belastingen toenemen. Omdat het aantal objecten relevant is voor de werkzaamheden van de afdeling Belastingen, is uitgegaan van de gemiddelde groei van het aantal woningen: 1,6%. Uitgaande van de huidige formatie van de afdeling belastingen betekent dit een groei met 0,8 fte.

3.5 Koppeling staat van de organisatie en staat van de financiën

In de staat van de organisatie wordt melding gemaakt van een organisatie waarin sprake is van een hoge mate aan werkdruk op verschillende plekken in de organisatie. Dit komt onder andere voort uit toenemende interne en externe prestatiedruk, complexere regelgeving en schaarsere middelen. Op veel plaatsen lukt het de organisatie niet, of maar net, om uitvoering te geven aan de geplande activiteiten om de ambities waar te maken. Een groot deel van deze knelpunten wordt in hoofdstuk 4 gepresenteerd, omdat het wel/niet realiseren daarvan een politieke afweging vraagt. Veel van deze knelpunten worden dagelijks gemanaged in de organisatie en (zo veel mogelijk) opgelost door herprioritering van capaciteit, en/of anders/slimmer te werken, en/of de uitvoering terug te brengen tot het minimaal wettelijke vereiste. In deze paragraaf wordt melding gemaakt van activiteiten die in het proces zitten om opgelost te worden via de genoemde manieren.

In de bedrijfsvoering speelt een aantal zaken die eigenlijk om versterking vragen. De oplossing hiervoor wordt gezocht door op andere onderdelen binnen de bedrijfsvoering hiervoor ruimte te vinden/creëren. Onderwerpen waar dit op dit moment bij speelt zijn onder andere: de versterking van de web- en eindredactie van onze publieke uitingen; het coördineren van inkomende subsidies vraagt om meer ondersteuning mede gezien het forse aantal van de afgelopen (en komende?) periode; in de vormgeving en inrichting van de bestuursadviesing zijn keuzes te maken; de organisatie van onze WOO-uitvoeringsspecialisten en de juridische capaciteit op algemene en specifieke wetten in de eerste lijn vraagt om herinrichting en herprioritering; het verder versterken en inrichten van ons programma Artificial Intelligence.

Verder wordt er geconstateerd dat de inspanningen om het gebiedsgericht werken naar een volgende fase te brengen, er meer nodig is in de ondersteuning en facilitering daarvan. De organisatie werkt er hard aan om dat mogelijk te maken. Dan gaat het bijvoorbeeld over de inzet van onze secretarissen om daarmee ook de gebiedsteams goed te equiperen. Ook is er behoefte om de responsiviteit van de opgaveplannen te verhogen om zo meer vanuit de gebieden te kunnen bijsturen op hetgeen er soms adhoc nodig is.

Deze voorbeelden staan niet op zich, en het is geen garantie volledig te zijn. In de uitvoering van de omvangrijke, complexe en soms onvoorspelbare taken van de gemeente zijn er steeds weer nieuwe ontwikkelingen die zich voordoen die impact hebben op het werk van de gemeente. Het is onderdeel van de ambtelijke en bestuurlijke (bij)sturing om hier keuzes in te maken en een juiste balans te blijven vinden tussen taken, middelen en uitvoeringskracht.

4 Financiële ontwikkelingen per opgave

4.1 Kansengelijkheid

Onder Kansengelijkheid zijn de baten en lasten opgenomen die te maken hebben met onderwijsbeleid en -huisvesting (1.1), actief burgerschap (1.2), werk, participatie en inburgering (1.3) en armoede- en schuldenaanpak (1.4). In onderstaande tabel staan de bedragen conform de vastgestelde begroting 2026:

Kansengelijkheid (Bedragen x € 1.000)					
	Begroting 2025 (stand voorjaarsnota)	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Lasten	183.461	187.959	161.953	163.491	164.792
Baten	-112.765	-113.705	-88.611	-88.585	-89.053
Saldo	70.696	74.254	73.342	74.906	75.740
Toevoegingen reserves	11.611	9.835	1.979	2.070	408
Onttrekkingen reserves	-19.211	-12.634	-950	-552	-67
Totaal saldo inclusief reserve mutaties	63.096	71.456	74.371	76.424	76.080

4.1.1 Welke autonome ontwikkelingen doen zich voor

Er is een aantal autonome ontwikkelingen dat betrekking heeft op dit programma. Naast de reguliere verwerking van loon- en prijsbijstellingen en doorvertaling van de gemeentefonds ontwikkelingen (taakmutaties) zijn dat de volgende autonome ontwikkelingen (zie hoofdstuk 3.1 voor een toelichting):

- Actualisatie van het IHP (onderdeel van actualisatie kapitaallasten)
- BUIG-voordeel
- Niet realiseren halvering eigen risico zorgverzekering

4.1.2 Welke ontwikkelingen door groei van de stad doen zich voor

Er is een aantal ontwikkelingen in het kader van groei van de gemeente dat betrekking heeft op dit programma. Dat zijn de volgende ontwikkelingen (zie hoofdstuk 3.4 voor een toelichting):

- Groei aantal verstrekkingen minima-regelingen

4.1.3 Externe middelen die aflopen

Het Rijk heeft eerder incidentele middelen beschikbaar gesteld waarmee Zaanstad activiteiten heeft uitgevoerd. Deze middelen lopen af. Uitgangspunt hierbij is dat er door lobbywerkzaamheden aandacht gevraagd moet worden voor voortzetting van de financiering door het Rijk.

<i>bedragen * € 1.000</i>	<i>product</i>	2026	2027	2028	2029	2030
a. Preventieve taken leerplicht	1.1				130	260
b. Aanpak EU arbeidsmigranten	1.2			80	340	340
c. GALA sociale basis vervalt	1.2		250	250	250	250
Totaal		0	250	330	720	850

a. Preventieve taken leerplicht

Op dit moment worden de preventieve taken voor leerplicht gefinancierd uit tijdelijke middelen. Voor € 0,13 mln. uit VSV middelen 2026-2029 en voor € 0,13 mln. uit de SPUK kansrijke wijk 2026-2028. Vanwege het belang van preventie én de focus op schoolaanwezigheid zou deze inzet structureel moeten zijn. Dat is ook de inzet van de lobby richting het rijk.

b. Aanpak EU arbeidsmigranten

De aanpak voor EU-arbeidsmigranten richt zich enerzijds op het bestrijden van criminele uitbuiting en illegale praktijken (pijler 1 en 2), en anderzijds op het bieden van hulp aan arbeidsmigranten en hun kinderen, en het ondersteunen van professionals (pijler 3 en 4). Voor deze aanpak is langdurige inzet

en vaste financiering nodig, maar nu is de financiering vaak tijdelijk en daardoor kwetsbaar. Voor de hulp aan arbeidsmigranten (pijler 3 en 4) zijn tot eind 2028 nog tijdelijke rijksmiddelen beschikbaar. Vanaf 2029 is onduidelijk of er en hoeveel vervolfinanciering komt voor de aanpak (€ 0,34 mln.). Wel heeft het Rijk aangekondigd dat de informatiepunten voor arbeidsmigranten vanaf 2027 structurele financiering krijgen. Hiervoor is in de periode 2025-2027 € 0,083 mln. per jaar ontvangen. Hoeveel elke arbeidsmarktregio krijgt, wordt later bepaald op basis van een evaluatie die dit jaar plaatsvindt.

c. GALA sociale basis vervalt

De SPUK - GALA vervalt en daarmee ook het budget voor GALA Sociale Basis (in 2025 en 2026 circa € 0,25 mln.). Onduidelijk is of AZWA dit overneemt. Hiermee zijn afgelopen periode veel activiteiten ondersteund, gericht op ontmoeting ter bevordering van mentale en fysieke gezondheid. Hoewel het hier om incidentele subsidies is gegaan, betreft het onderdelen die soms vragen om structurele ondersteuning. Ruimte om onder te brengen bij andere beleidsterreinen moet onderzocht worden.

4.1.4 Waar moet komende tijd over besloten worden

In hoofdstuk 3.3 is toegelicht dat er een aantal onderwerpen is waarvan het belangrijk is om erover te besluiten of om er kennis van te nemen. De onderwerpen zijn verdeeld in 3 categorieën:

1. Onvermijdelijke situaties: deze doen zich voor als tegenvaller, soms als gevolg van een externe ontwikkeling. Het financieel oplossen van deze knelpunten voorkomt dat de consequenties voor de gemeente zich voordoen. Niets doen is soms onmogelijk.
2. Belangrijke afwegingen: consequenties zijn fors als er geen middelen worden toegevoegd.
3. Keuzes: het helpt de opgave of de uitvoering als er middelen beschikbaar worden gesteld.

<i>bedragen * € 1.000</i>	<i>cat.</i>	<i>product</i>	2026	2027	2028	2029	2030
Reserve Oekraïne	1	1.2	-4.600				
Capaciteit voor behandeling aanvragen minimaregelingen - wettelijke behandeltermijn	1	1.4		244	244	244	244
a. Uitvoeringskosten Wet Inburgering 2021 - voortzetten basisdienstverlening	2	1.3		375	375	375	375
b. Uitvoeringskosten Wet Inburgering 2021 - wettelijke verlengingsgrond	2	1.3		310	310	310	310
c. Capaciteit voor behandeling aanvragen minimaregelingen - stijging aantal aanvragen	2	1.4	399	207	207	207	207
d. De Zaanse Educatieve Agenda (ZEA)	3	1.1	29	29	29	29	29
e. Nieuwkomersonderwijs ISK (VO)	3	1.1	60	60	60	60	60
f. Capaciteit leerlingenvoer	3	1.1	127	127	127	127	127
g. Scenario's Stadspas	3	1.4	-100	-100	-100	-100	-100
Totaal			-4.085	1.252	1.252	1.252	1.252

De onderwerpen die onder categorie 1 vallen, vragen speciale aandacht en zijn daarom in hoofdstuk 3.3 in één overzicht opgenomen en toegelicht.

De onderwerpen in categorie 2 en 3 zijn hieronder toegelicht.

a. Uitvoeringskosten Wet Inburgering 2021 - voortzetten basisdienstverlening

Sinds 1 januari 2022 heeft de gemeente de wettelijke taak om inburgeraars te begeleiden bij de inburgering. Om deze taak goed te volbrengen heeft de gemeente een team van regisseurs inburgering (GTI) in het leven geroepen. Vanaf de invoering van de wet is de taakstelling, en dus het aantal inburgeraars, meerdere keren verhoogd. Daarnaast heeft Zaanstad jaarlijks een grotere groep gezinsmigranten dan door het Rijk begroot. Gemeenten hebben van 2022 - 2024 incidentele middelen ontvangen voor de hogere instroom van inburgeringsplichtigen. Vanaf 2025 zijn de rijksmiddelen ontoereikend om de wet uit te voeren. Bij de Voorjaarsnota zijn er voor 2025 en 2026 tijdelijk middelen beschikbaar gesteld van € 0,455 mln. om de dienstverlening inburgering te continueren. Het Rijk wil de gemeenten niet tegemoetkomen in de hogere uitvoeringskosten, ondanks een sterke lobby vanuit de VNG. Dit zorgt ervoor dat er in Zaanstad vanaf 2027 opnieuw een begrotingstekort ontstaat voor de uitvoering van de Wet Inburgering (€ 0,375 mln.).

Bij de Voorjaarsnota 2025 zijn drie scenario's uitgewerkt, te weten (1) voortzetting van huidig beleid, (2) laten ontstaan van wachtlijsten voor inburgering en (3) versoering van de dienstverlening. Er is gekozen voor scenario 1, zodat de basisdienstverlening voortgezet kan worden die benodigd is om de Wet inburgering uit te kunnen voeren. Daarnaast heeft inburgering een preventief effect op andere leefgebieden. Wetenschappelijk onderzoek heeft uitgewezen dat het afronden van de inburgering de kans vergroot op uitstroom naar (vast) werk. Dit draagt bij aan de zelfredzaamheid van de inwoner, en bevordert de (lokale) arbeidsmarkt en -economie. Er zijn geen nieuwe inzichten die ertoe leiden om nu te kiezen voor een ander scenario.

b. Uitvoeringskosten Wet Inburgering 2021 - wettelijke verlengingsgrond

Een andere ontwikkeling is dat een aanzienlijk deel van de inburgeraars hun inburgering niet voltooiën binnen drie jaar. 2025 is het eerste jaar dat we hiermee te maken hebben. De wet voorziet in verschillende verlengingsgronden zoals alfabetisering, ziekte, zwangerschap en dakloosheid. Wanneer er sprake is van een wettelijke verlengingsgrond, behoudt de gemeente de wettelijke taak van begeleiding bij inburgering. Het Rijk stelt hier echter geen aanvullend uitvoeringsbudget voor beschikbaar. Op basis van ervaringscijfers over 2025 verwachten wij structureel € 0,31 mln. aan extra uitvoeringsbudget nodig te hebben om inburgeraars langer dan drie jaar te kunnen begeleiden.

c. Capaciteit voor behandeling aanvragen minimaregelingen - stijging aantal aanvragen

Er is sprake van een gerealiseerde stijging van het aantal aanvragen, waardoor extra capaciteit benodigd is (1,7 fte structureel). Bovendien is vooruitlopend op invoering van de e-balie 1,5 fte capaciteit ingeleverd. Door vertraagde invoering van een werkende e-balie is het noodzakelijk deze beslissing voor 1 fte in 2026 terug te draaien. Inwoners kunnen van de gemeente een dwangsom vorderen van € 1200 als hun aanvraag niet tijdig wordt behandeld, waardoor het niet behandelen binnen de wettelijke termijn het risico van hogere kosten met zich mee brengt.

d. De Zaanse Educatieve Agenda (ZEA)

Op gebied van Jeugd, Onderwijs en Veiligheid (deels in combinatie met de Onderwijs Jeugd Agenda (OJA)) is een integrale agenda nodig. Het is als gemeente verplicht om een Lokale Educatieve Agenda op te stellen samen met de schoolbesturen en betrokken partners. Binnen de ZEA leggen we beleidsdoelen en kaders vast en de daarbij horende overlegstructuur. Er is budget nodig voor het opstellen, monitoren en vormgeven van de ZEA.

e. Nieuwkomersonderwijs ISK (VO)

De gemeente is wettelijk verplicht om te zorgen dat alle leerplichtige nieuwkomers onderwijs kunnen volgen. De gemeente heeft de regierol om voldoende kwalitatieve onderwijsplekken te garanderen. De wens bestaat om samen met Over-gemeenten structureel te investeren in het nieuwkomersonderwijs conform het convenant wat in voorbereiding is. Dit is deels mogelijk vanuit de OAB middelen (€ 0,06 mln.), maar er zijn ook algemene middelen nodig (€ 0,06 mln.). De OAB-dekking is uitsluitend voor het primair onderwijs. Voor het ISK (voortgezet onderwijs) hebben we geen dekking. Voor de gemeente Zaanstad is het van belang dat deze jongeren kwalitatief goed onderwijs krijgen zodat zij bij instroom in het reguliere VO-onderwijs geen taalachterstand hebben.

f. Capaciteit leerlingenvervoer

Bij de uitvoering van het proces Leerlingenvervoer is een zeer krappe capaciteit beschikbaar in het proces. Om de aanvragen leerlingenvervoer conform de verordening goed uit te kunnen voeren is een extra fte nodig (€ 0,127 mln.).

g. Scenario's Stadspas

Het college heeft aan de raad 2 scenario's voor een vervolg op de ZaansePas voorgelegd voor wensen en bedenkingen. De kosten van het voorkeursscenario 'stoppen met de pas en op andere wijze uitvoering geven aan de Meedoenregeling', zijn lager dan begroot was voor uitvoering ZaansePas.

4.1.5 Beïnvloedbaarheid van de lasten

In de begroting 2026 is per product een toelichting opgenomen op de beïnvloedbaarheid van de lasten. In bijlage 1 is per product de beïnvloedbaarheid van de lasten opgenomen gebaseerd op huidige cijfers van de begroting 2027. De toelichting is in meer detail opgenomen, om zo goed mogelijk aan te geven op welke onderdelen het mogelijk is keuzes te maken.

4.2 Verstedelijking

Onder Verstedelijking zijn de baten en lasten opgenomen die te maken hebben met Stedelijke ontwikkeling (2.1), Openbare ruimte (2.2), Mobiliteit (2.3), Investerings- en transformatiefonds (2.4), Gebiedsontwikkeling (2.5) en Grondzaken en vastgoed (2.6). In onderstaande tabel staan de bedragen conform de vastgestelde begroting 2026:

Verstedelijking (Bedragen x € 1.000)					
	Begroting 2025 (stand voorjaarsnota)	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Lasten	164.643	223.497	153.463	168.073	148.522
Baten	-106.410	-150.651	-88.395	-99.655	-74.453
Saldo	58.234	72.846	65.068	68.418	74.069
Toevoegingen reserves	51.041	30.136	21.838	10.522	4.955
Onttrekkingen reserves	-54.064	-38.720	-21.616	-12.750	-11.971
Totaal saldo inclusief reserve mutaties	55.211	64.262	65.290	66.189	67.053

4.2.1 Welke autonome ontwikkelingen doen zich voor

Er is een aantal autonome ontwikkelingen dat betrekking heeft op dit programma. Naast de reguliere verwerking van loon- en prijsbijstellingen en doorvertaling van de gemeentefonds ontwikkelingen (taakmutaties) zijn dat de volgende autonome ontwikkelingen (zie hoofdstuk 3.1 voor een toelichting):

- Actualisatie van het MIP (onderdeel van actualisatie kapitaallasten)
- Klepelverbod
- Bijstelling inkomsten zwerfafval
- Juridische capaciteit voor lopende procedures i.v.m. Omzettingsbeleid 2007

4.2.2 Welke ontwikkelingen door groei van de stad doen zich voor

Er is een aantal ontwikkelingen in het kader van groei van de gemeente dat betrekking heeft op dit programma. Dat zijn de volgende ontwikkelingen (zie hoofdstuk 3.4 voor een toelichting):

- Onderhoudslasten openbare ruimte a.g.v. areaaluitbreiding
- Groei van de meldingen openbare ruimte
- Werkzaamheden mobiliteit

4.2.3 Externe middelen die aflopen

Het Rijk heeft eerder incidentele middelen beschikbaar gesteld waarmee Zaanstad activiteiten heeft uitgevoerd. Deze middelen lopen af. Uitgangspunt hierbij is dat er door lobbywerkzaamheden aandacht gevraagd moet worden voor voortzetting van de financiering door het Rijk.

<i>bedragen * € 1.000</i>	<i>product</i>	2026	2027	2028	2029	2030
a. Doorstroomregeling senioren	2.1	100	100	100	100	100
b. Supersnelschoonteam in Zaandam-Oost	2.2			730	730	730
Totaal		0	100	830	830	830

a. Doorstroomregeling senioren

De financiering voor de (regionale) doorstroomregeling voor senioren loopt in 2026 af (restant budget regionale samenwerking Zaanstreek-Waterland en subsidie provincie). In de huidige samenwerkingsafspraken met de corporaties is afgesproken dat de gemeente voor budget voor de verhuissubsidie en de klussendienst zorgt.

b. Supersnelschoonteam in Zaandam-Oost

In Zaandam-Oost is het Supersnelschoonteam belast met het extra snel oplossen van knelpunten in de openbare ruimte. Dit team wordt nu gefinancierd vanuit rijksmiddelen. Deze rijksmiddelen zijn beschikbaar tot en met 2027.

4.2.4 Waar moet komende tijd over besloten worden

In hoofdstuk 3.3 is toegelicht dat er een aantal onderwerpen is waarvan het belangrijk is om erover te besluiten of om er kennis van te nemen. De onderwerpen zijn verdeeld in 3 categorieën:

1. Onvermijdelijke situaties: deze doen zich voor als tegenvaller, soms als gevolg van een externe ontwikkeling. Het financieel oplossen van deze knelpunten voorkomt dat de consequenties voor de gemeente zich voordoen. Niets doen is soms onmogelijk.
2. Belangrijke afwegingen: consequenties zijn fors als er geen middelen worden toegevoegd.
3. Keuzes: het helpt de opgave of de uitvoering als er middelen beschikbaar worden gesteld.

<i>bedragen * € 1.000</i>	<i>cat.</i>	<i>product</i>	2026	2027	2028	2029	2030
Funderingsherstel	1	2.1			159	500	500
Onderhoudslasten openbare ruimte park HoogTij	1	2.2		124	124	124	124
Realisatiestimulans	1	2.5	-PM	-PM	-PM	-PM	
a. Aanpak Toezicht en handhaving erfgoed op de Zaanse Schans	2	2.1		312			
b. Majeure ruimteclaims: Energie en gebiedsproces Assendelft	2	2.1	300	300			
c. Majeure ruimteclaims: RAAZ	2	2.1	200				
d. Wet bijzondere maatregelen grootstedelijke problematiek	2	2.1		150	150	150	
e. Bomenonderhoud	2	2.2	90	90	90	90	90
f. Groei van de ondergrondse infrastructuur	2	2.2	124	124	124	124	124
g. Onderhoud asfaltverhardingen	2	2.2	143	143	143	143	143
h. Onderhoud elementenverhardingen	2	2.2	100	100	100	100	100
i. Binnenstedelijk verdichten	2	2.3		300	300	300	300
j. Uitvoering Zaans mobiliteitsplan	2	2.3		250	250	250	250
k. Motie Rotte Kiezen: knelpunt Handhaving	3	2.1		350	350	350	350
l. Schoon centrum van Zaandam	3	2.2	158	158	158	158	158
m. Exploitatie nieuwe fietsenstalling / de Dam	3	2.3			350	350	350
Totaal			1.115	2.401	2.298	2.639	2.489

De onderwerpen die onder categorie 1 vallen, vragen speciale aandacht en zijn daarom in hoofdstuk 3.3 in één overzicht opgenomen en toegelicht.

De onderwerpen in categorie 2 en 3 zijn hieronder toegelicht.

a. *Aanpak Toezicht en handhaving erfgoed op de Zaanse Schans*

De gemeente houdt toezicht op bouwactiviteiten (incl. erfgoed). De afdeling Bouw-RO heeft echter beperkte capaciteit voor alle monumenten/ erfgoed in heel Zaanstad (ca. 630) en kan dus op dit moment geen proactieve inzet plegen, ook niet op de Zaanse Schans. Het gevolg is dat het erfgoed op de Zaanse Schans in verval raakt of anderszins verloren gaat bijvoorbeeld door ondeskundig uitvoeren van werkzaamheden/ bouwactiviteiten. Door proactief toezicht te houden en te handhaven zorgen we ervoor dat op de Zaanse Schans voldaan wordt aan de bouw wet- en regelgeving en (brand)veiligheidseisen voor alle bouwwerken en dat dit op orde wordt gebracht.

De benodigde inzet zou worden gedekt vanaf 2027 vanuit het exploitatiemodel van de Zaanse Schans. Door de vertraging rondom het proces van de Zaanse Schans zijn de middelen in 2027 nog niet beschikbaar, terwijl de noodzaak en de urgentie om het erfgoed te beschermen alsmar toeneemt.

b. *Majeure ruimteclaims: Energieinfrastructuur en gebiedsproces Assendelft*

Voor de grote ruimtelijke opgaven is projectleiding nodig. Ook moeten er onderzoeken worden gedaan naar hoe deze plannen het beste ruimtelijk kunnen worden ingepast, en is advies van verschillende vakgebieden nodig. De kosten hiervoor zijn € 0,15 mln.

Voor de integrale aanpak van de hoogspanningsverbindingen van 380 kV en 150 kV is naast ruimtelijke inpassing ook lobbywerk en specifieke juridische expertise nodig. Dit geldt zowel voor het gebiedsproces in Assendelft als voor de benodigde inhoudelijke deskundigheid. De kosten hiervoor zijn eveneens € 0,15 mln.

In de ontwerpnota Ruimte is de Assendelfter Polder aangewezen als mogelijke locatie voor waterberging. Ook hiervoor moeten procedures op het gebied van ruimtelijke ordening worden doorlopen. Dit kan worden meegenomen in het gebiedsproces Assendelft. Bij de kostenraming is rekening gehouden met de ervaringen uit het gebiedsproces in Westzaan en andere trajecten in het stedelijk gebied.

Disclaimer: Mogelijk dat (een deel of het volledige bedrag) via het kostenverhaal en compensatie via het project kan worden gedekt door de initiatiefnemer. De inzet van de gemeente is echter om de nieuwe 380 kv (verdeelstation nieuw, groene tracé) tegen te houden. In dit geval komen de kosten ten laste van de gemeente. Mocht dit niet lukken is het kostenverhaal onderdeel van het onderhandelingsproces.

- c. *Majeure Ruimteclaims RAAZ (Regionale alternatieven verkenning Amsterdam Zaanstreek)*
Zaanstad is onderdeel van de samenwerking met twee waterschappen en de gemeente Amsterdam. Een regionale verkenning voor de toekomstige locatie van een rioolwaterzuiveringsinstallatie vormt het uitgangspunt voor de definitieve locatiekeuze. Partijen willen dit proces gezamenlijk doorlopen. De gemeentelijke bijdrage voor de samenwerking is ingeschat op € 0,2 mln. De onderhandelingen zijn nog gaande. Ook verschillende dekkingsalternatieven worden onderzocht. Helderheid over de samenwerking verwachten we medio 2026. De beslissing over de locatiekeuze ligt in de periode 2026-2028.
- d. *Wet bijzondere maatregelen grootstedelijke problematiek (Wbmgp)*
Het Raadsbesluit over toepassing van de Wbmgp voor 2026-2029 is eind 2025 genomen. Doel is om bij te dragen aan een betere leefbaarheid en veiligheid in Zaanstad-Oost. Voor 2026 is incidenteel budget beschikbaar gesteld bij de begroting 2026, voor de drie jaar daarna nog niet. Zonder financiering kan de wet niet worden uitgevoerd.
- e. *Bomenonderhoud*
In 2023 is een beheerplan bomen opgesteld door een extern adviesbureau. In het kader van dit beheerplan is een doorrekening gemaakt van de onderhoudskosten voor de bomen. Deze kosten komen uit op € 0,9 mln. per jaar. Daarmee zijn de kosten hoger dan het bedrag dat voor bomenonderhoud in de begroting is opgenomen. Voor 2025 is een bedrag van € 0,81 mln. beschikbaar. Het verschil is een structureel tekort van € 0,09 mln. per jaar.
- f. *Groei van de ondergrondse infrastructuur*
Door de energietransitie, de groei van de gemeente en de investeringen van telecombedrijven is het nodig om de capaciteit van vergunningverlening en het toezicht op de werkzaamheden in de openbare ruimte door derden uit te breiden. De vergunningverlening kan worden gedekt uit de leges, dit mag niet voor de toezichtstaak (€ 0,124 mln.).
- g. *Onderhoud asfaltverhardingen*
Uit inspectie is gebleken dat de kwaliteit van alle asfaltwegen sneller verslechtert dan verwacht. Om de kwaliteit niet verder te laten dalen en om niet vroegtijdig te moeten vervangen is jaarlijks € 1,0 mln. voor klein herstel van asfaltverhardingen nodig. In de begroting is een bedrag beschikbaar van € 0,86 mln. Dit betekent een structurele verhoging van het huidige budget met € 0,143 mln.
- h. *Onderhoud elementenverhardingen*
Door een jaarlijkse toename van het aantal meldingen met betrekking tot wegschade door boomwortels is het noodzakelijk om het budget te verhogen. Hiermee kunnen wij de straten veilig houden en extra schadeclaims zoveel mogelijk voorkomen. Met een verhoging van het budget met € 0,1 mln. kunnen we door heel Zaanstad het gehele jaar door de boomwortelmeldingen oplossen.

i. Binnenstedelijk verdichten parkeren

De gemeente moet verder verdichten: er komen meer woningen en voorzieningen binnen de bestaande stadsgrenzen. Hierdoor neemt het verkeer toe, en daarmee ook de behoefte aan mobiliteitsadvies. Parkeren – in alle vormen – is daardoor een steeds belangrijker en structureel onderwerp geworden.

Door de groei van de gemeente stijgt het aantal auto's mee. Daardoor nemen de parkeerdruk en parkeeroverlast toe. Steeds meer gebieden hebben daarom gereguleerd parkeren nodig om de parkeerdruk beheersbaar te houden.

In 2025 is begonnen om de basis op orde te brengen, met een incidenteel budget van € 0,14 mln. Deze middelen stoppen echter in 2026. Door de groei van de gemeente is blijvende capaciteit nodig voor het plannen, uitvoeren en beheren van gereguleerd parkeren. Het gaat daarbij om de volgende werkzaamheden:

- Regelmatig meten van de parkeerdruk.
- Het bijhouden en analyseren van gegevens over parkeerplaatsen in de openbare ruimte en in parkeergarages.
- Het periodiek actualiseren van de parkeerverordening, de parkeerbelastingverordening en andere parkeerregels.
- Structureel beheer van parkeergarages en informatiesystemen om deze actueel en betrouwbaar te houden.
- Het plannen en invoeren van betaald parkeren in nieuwe gebieden, inclusief alle benodigde processen.
- Het stimuleren en organiseren van dubbelgebruik van parkeerplaatsen (bijv. overdag kantoren, 's avonds bewoners).
- Professionele organisatie en kennis voor nieuwe en bestaande parkeervoorzieningen, zoals HUB's, De Burcht en Poelenburg. Dit vraagt om structurele capaciteit en middelen om onrendabele toppen van nieuwe gebouwde parkeervoorzieningen en hubs te dekken.
- Structurele inzet voor het beter benutten van bestaande (vaak private) parkeerlocaties, zoals Q-Park-garages, P+R-terreinen en fietsenstallingen.

Voor deze werkzaamheden is structureel € 0,3 mln. per jaar extra nodig. Dit bedrag is exclusief de kosten voor de exploitatie van nieuwe fietsenstallingen; die worden later doorgerekend.

Daarnaast is een samenhangende, actuele parkeervisie voor heel Zaanstad noodzakelijk. Daarom zal in de volgende coalitieperiode (2026–2030) opnieuw een integrale parkeervisie ter besluitvorming worden voorgelegd aan de gemeenteraad.

j. Uitvoering Zaans mobiliteitsplan (ZMP)

In de begroting zijn tot 2026 middelen opgenomen voor uitvoering van het ZMP. Er is echter nog tien jaar nodig om het plan verder uit te werken (€ 0,25 mln.). Het gaat hierbij onder andere om de strategie om OV knooppunten op te leveren, afronden van het MP Kogerveld, MP Centrum en uitwerking MP Hembrugterrein, opstellen en uitwerking MP Poelenburg/Peldersveld en opstellen en uitwerking van thematische beleid, zoals vervoer over water, actieplan Fiets en Fietsparkeren, Actieplan voetgangers, deelmobiliteit en hubs en stimuleren dubbelgebruik.

k. Motie Rotte kiezen

Op 30 juni 2016 is de motie betreffende onderhoud van gebouwen unaniem door de Raad aangenomen. Op 7 maart 2024 is geconstateerd dat er nog geen uitvoering aan deze motie is gegeven. Doel van de motie is om eigenaren van slecht onderhouden en leegstaande gebouwen pro-actiever door de gemeente te benaderen. Zonder aanvullende middelen is de uitvoering van de motie niet mogelijk.

De huidige situatie is dat vanuit toezicht en handhaving (afdeling Bouw-RO) nu alleen wordt geacteerd op meldingen en handhavingsverzoeken als er gevaar dreigt voor de omgeving (risico-gestuurd VTH-beleid). Om uitvoering te geven aan de motie, is het nodig een leegstandsverordening op te stellen en de capaciteit van toezicht en handhaving uit te

breiden, voor een gefaseerde meerjarige aanpak van verloedering van 5-10 zogenaamde rotte tanden in de gemeente. Het gaat om een bedrag van € 0,35 mln. vanaf 2027.

l. Schoon centrum Zaandam

Het beleid is om het centrum van Zaandam te onderhouden op niveau B. De afgelopen tijd staat dit onderhoud onder druk en moeten er aannemers worden ingehuurd om het bestuurlijk afgesproken kwaliteitsniveau te halen. Dat het onderhoud van het centrum van Zaandam onder druk staat komt door een toename van het aantal toeristen en hotels in de binnenstad. Daarnaast verandert het winkelaanbod. Detailhandel en fashionwinkels verdwijnen uit het straatbeeld en het aantal food-to-go winkels neemt toe. Ook neemt het uitgaansleven toe en zijn er meer evenementen die door de ondernemers worden georganiseerd.

Het laten opruimen van de openbare ruimte door de ondernemers is de afgelopen jaren wel geprobeerd en niet gelukt. Met name is handhaving van afspraken niet mogelijk. Wil de gemeente het onderhoud van het centrum op niveau houden is structureel extra inzet nodig (€ 0,16 mln.).

m. Exploitatie nieuwe fietsenstalling/ de Dam

Er zijn geen middelen voor de exploitatie van de nieuwe fietsenstalling beschikbaar. Momenteel is op de Dam een tijdelijke fietsenstalling in gebruik. Om een fietsenstalling in het Centrum van Zaanstad structureel te exploiteren, zijn structurele middelen nodig (€ 0,35 mln.).

4.2.5 Beïnvloedbaarheid van de lasten

In de begroting 2026 is per product een toelichting opgenomen op de beïnvloedbaarheid van de lasten. In bijlage 1 is per product de beïnvloedbaarheid van de lasten opgenomen gebaseerd op huidige cijfers van de begroting 2027. De toelichting is in meer detail opgenomen, om zo goed mogelijk aan te geven op welke onderdelen het mogelijk is keuzes te maken.

4.3 Duurzaamheid

Onder Duurzaamheid zijn de baten en lasten opgenomen die te maken hebben met Klimaatbestendige, groene en gezonde omgeving (3.1), Klimaatneutraal 2030-2040 (3.2) en Circulair Zaanstad 2025 (3.3). In onderstaande tabel staan de bedragen conform de vastgestelde begroting 2026:

Duurzaamheid (Bedragen x € 1.000)					
	Begroting 2025 (stand voorjaarsnota)	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Lasten	44.229	45.152	40.747	37.013	36.714
Baten	-36.957	-31.823	-31.306	-28.726	-28.639
Saldo	7.272	13.329	9.441	8.288	8.075
Toevoegingen reserves	6.655	1.933	366	366	366
Onttrekkingen reserves	-7.426	-8.961	-1.800	-507	-454
Totaal saldo inclusief reserve mutaties	6.502	6.301	8.007	8.147	7.987

4.3.1 Welke autonome ontwikkelingen doen zich voor

Er is een aantal autonome ontwikkelingen dat betrekking heeft op dit programma. Naast de reguliere verwerking van loon- en prijsbijstellingen en doorvertaling van de gemeentefonds ontwikkelingen (taakmutaties) zijn dat de volgende autonome ontwikkelingen (zie hoofdstuk 3.1 voor een toelichting):

- Omgevingsdienst NZKG: Uitbreiding wettelijke basistaken
- Stelpost onderbesteding product 3.1 niet haalbaar

4.3.2 Welke ontwikkelingen door groei van de stad doen zich voor

Er zijn geen ontwikkelingen in het kader van groei van de gemeente die betrekking hebben op dit programma.

4.3.3 Externe middelen die aflopen

Het Rijk heeft eerder incidentele middelen beschikbaar gesteld waarmee Zaanstad activiteiten heeft uitgevoerd. Deze middelen lopen af. Uitgangspunt hierbij is dat er door lobbywerkzaamheden aandacht gevraagd moet worden voor voortzetting van de financiering door het Rijk.

<i>bedragen * € 1.000</i>	<i>product</i>	2026	2027	2028	2029	2030
a. SPUK Energiearmoede	3.2					
Totaal		0	0	0	0	0

a. SPUK Energiearmoede

Dit gaat om een tijdelijk project, waarvan de uitvoeringsperiode loopt t/m 2027. In totaal hebben we € 5,9 mln. ontvangen, waarvan het restant van € 0,7 mln. in 2026 en 2027 wordt uitgegeven volgens het Plan van Aanpak Energiearmoede.

4.3.4 Waar moet komende tijd over besloten worden

In hoofdstuk 3.3 is toegelicht dat er een aantal onderwerpen is waarvan het belangrijk is om erover te besluiten of om er kennis van te nemen. De onderwerpen zijn verdeeld in 3 categorieën:

1. Onvermijdelijke situaties: deze doen zich voor als tegenvaller, soms als gevolg van een externe ontwikkeling. Het financieel oplossen van deze knelpunten voorkomt dat de consequenties voor de gemeente zich voordoen. Niets doen is soms onmogelijk.
2. Belangrijke afwegingen: consequenties zijn fors als er geen middelen worden toegevoegd.
3. Keuzes: het helpt de opgave of de uitvoering als er middelen beschikbaar worden gesteld.

<i>bedragen * € 1.000</i>	<i>cat.</i>	<i>product</i>	2026	2027	2028	2029	2030
Bestaande uitkering Klimaat & Energie wordt doorgezet t/m 2030	1	3.1		0	0	0	0
Geen onttrekking voorziening afvalstoffenheffing 2027 met dekking uit het tarief afvalstoffenheffing	1	3.3		0	0	0	0
a. Integrale aanpak hoogspanning 380 kv en 150 kv	2	3.1	159	159	159	159	159
b. Lagere dotatie aan bestemmingsreserve bodembeheer	3	3.1		-366	-366	-366	-366
c. Tijdelijke versterking team milieubeleid - inhaalslag omgevingswet - kosten	3	3.1		174	174	174	
d. Natuurherstel veenmosrietlanden t.b.v. stikstof	3	3.1		60	60	60	60
e. Waterberging - kapitaallast	3	3.1		PM	PM	PM	PM
e. Waterberging - dekking tarief rioolheffing	3	3.1		-PM	-PM	-PM	-PM
f. Fonds versnelling duurzaamheid (dotatie reserve duurzaamheidsfonds)	3	3.2		500	500	500	500
g. Nieuwe wetgeving warmtetransitie: toegekende middelen ontoereikend	3	3.2		1.150	1.150	1.150	1.150
h. Ontwikkelingen m.b.t. afvalstoffenheffing	3	3.3		0	0	0	0
Totaal			159	1.677	1.677	1.677	1.503

De onderwerpen die onder categorie 1 vallen, vragen speciale aandacht en zijn daarom in hoofdstuk 3.3 in één overzicht opgenomen en toegelicht.

De onderwerpen in categorie 2 en 3 zijn hieronder toegelicht.

a. Integrale aanpak hoogspanning 380 kv en 150 kv

In heel Nederland verduurzamen inwoners en ondernemers, ook los van gemeentelijk beleid. Dit leidt tot forse nieuwe eisen aan de energie-infrastructuur op alle niveaus: laag- en middenspanning (10–50 kV) en hoogspanning (150–380 kV). Netbeheerders TenneT en Liander bepalen deze uitbreidingen vanuit een landelijke en regionale logica; de rol van Zaanstad is vooral faciliterend en de directe invloed is beperkt.

Voor Zaanstad kan dit een ingrijpende ruimtelijke opgave betekenen. In oktober neemt de minister een besluit over de mogelijke aanleg van een nieuw 380 kV-station (circa 17 hectare) in het westelijk deel van de gemeente en wordt mogelijk de bestaande 380 kV-verbinding verzwaaard. Daarnaast kan nieuwe energie-infrastructuur in de polder Assendelft leiden tot versnelling van het gebiedsproces, conform de aangenomen motie (25M132).

Deze ontwikkelingen raken direct:

- economie en vestigingsklimaat
- gezondheid en leefomgeving (geluid, luchtkwaliteit, natuur, leefbaarheid, kwaliteit natuur en buitenruimte)
- betaalbaarheid van energie
- verstedelijking (beperkingen woningbouw nabij magneetveldzones)
- veiligheid en leveringszekerheid

Zaanstad wil meer regie voeren op de ontwikkeling en inpassing van energie-infrastructuur. Daarom wordt gewerkt aan één integrale aanpak voor strategie, lobby, onderhandeling en communicatie. Daarom is vorming van een integraal team onder aansturing van een energieregisseur noodzakelijk. Deze functie is nieuw; overige inzet betreft bestaande capaciteit of herprioritering. Aanvullend is gerichte lobby- en juridische expertise noodzakelijk.

b. Lagere dotatie aan bestemmingsreserve bodembeheer

De gemeente heeft in de meicirculaire 2024 een decentralisatie uitkering ontvangen van € 0,366 mln. per jaar in de periode 2024-2030 als tegemoetkoming in de kosten van het ambtelijk apparaat dat zorgdraagt voor het uitvoeren van de taken die de Wet bodembescherming toekent aan bevoegde

gezagen. Deze middelen worden nu jaarlijks toegevoegd aan de bestemmingsreserve bodembeheer van waaruit dit programma bekostigd wordt. Aangezien de apparaatslasten voor een groot deel ook gedekt zijn vanuit de formatie, is de bestemmingsreserve met de dotatie in 2026 in omvang toereikend. Dotaties aan de reserve in 2027-2030 kunnen worden teruggedraaid en vrijvallen.

c. Tijdelijke versterking actualisatie milieubeleid – inhaalslag omgevingswet

Het team Milieu moet tijdelijk worden uitgebreid omdat Zaanstad een duidelijke achterstand heeft in het verplicht actualiseren van milieubeleid onder de Omgevingswet, waaronder geluid, omgevingsveiligheid en geluidsproductieplafonds. Zonder deze beleidskaders kunnen initiatieven niet goed worden getoetst, wat besluitvorming vertraagt en (her)ontwikkeling van de gemeente ophoudt. Extra capaciteit is noodzakelijk om de inhaalslag snel en zorgvuldig te maken, zodat projecten door kunnen en Zaanstad ontwikkelruimte behoudt.

d. Natuurherstel veenmosrietlanden t.b.v. stikstof

Eind 2024 en begin 2025 zijn rechtelijke uitspraken gedaan over stikstof aangaande intern salderen en natuurherstel. Dit heeft gevolgen voor gebiedsontwikkeling en infrastructurele projecten. Hoewel de sleutel om van het stikstofsloot af te komen, a priori bij het Rijk (natuurherstel) en de provincie (beleid intern salderen) ligt, voert Zaanstad zelf ook maatregelen uit.

Specifiek is budget nodig voor het onderhoud van de veenmosrietlanden in de polder Westzaan. De Natura2000 regelgeving vereist dat deze in goede staat zijn en blijven. Deze veenmosrietlanden worden nu (met provinciale subsidie) qua inrichting verbeterd (bij de gemeentelijke percelen), maar er is ook budget nodig voor beheer en instandhouding van dit natuurdoeltype. Met deze maatregelen kan Zaanstad blijven bouwen.

e. Waterberging

Klimaatverandering leidt tot vaker langdurige droogte en zwaardere piekbuien. De begroting (en specifiek het Gemeentelijk Waterzorg- en Rioleringsprogramma) voorziet onvoldoende in de benodigde investeringsruimte om dit op te kunnen vangen. Daarmee ontstaat een knelpunt in de uitvoering van bestaand beleid (Uitvoeringsplan Klimaatadaptatie 2021–2026 en GRWP). Dit knelpunt van € 1,8 mln. aan benodigde investeringsruimte per jaar loopt deels via de uitbreidingsinvesteringen (€ 0,5 mln. per jaar), maar kan voor € 1,3 mln. worden gedekt vanuit de rioolheffing.

Ten aanzien van teveel water vraagt dit investeringen in aanvullende maatregelen zoals bodeminfiltratie, afvoer naar open water en tijdelijke berging in de openbare ruimte. Voor de 'badkuipwijken' gaat het om een investeringsopgave van ca. € 16 mln. over een periode van 20 jaar. Dit betekent een jaarlijkse investeringslast van circa € 0,8 mln. De kosten zijn inhoudelijk te relateren aan de regenwaterzorgplicht en kunnen daarmee worden gedekt uit de rioolheffing (ten laste van het tarief rioolheffing).

Ten aanzien van droogte zal niet ingrijpen leiden tot schade aan de gebouwde omgeving, daarmee gepaarde herstelkosten, groeiende ongelijkheid, verhoogde CO₂-uitstoot en een afname van de beschikbaarheid en kwaliteit van zoet (drink)water. Hoewel het waterschap verantwoordelijk is voor het waterpeil moet de gemeente aanvullend sturen op een robuust groenblauw netwerk dat water vasthoudt, infiltreert en buffert. Dit vraagt om structurele inzet op o.a. wadi's, waterbergende wegen, waterdoorlatende verharding, groene daken, waterberging en natuurvriendelijke oevers, in samenhang met het rioolstelsel (o.a. gescheiden systemen). De aanleg van dit netwerk vraagt ca. € 10 mln. de komende 10 jaar, ofwel een jaarlijkse investeringslast van € 1 mln. per jaar. Ongeveer de helft van deze kosten (€ 0,5 mln. aan investeringen per jaar) kunnen worden gerelateerd aan de waterzorgplicht en worden toegerekend aan de rioolheffing (ten laste van het tarief rioolheffing).

Dit knelpunt ziet toe op de totale jaarlijkse investeringslast van ca. € 1,3 mln. die toegerekend kan worden vanuit de rioolheffing. In de tabel is deze post als PM verwerkt, omdat dit activeerbare kosten betreft en uiteindelijk zal gaan om een olopemde reeks aan kapitaallasten. Aangezien het toerekenen van deze kosten aan de rioolheffing een politieke keuze betreft is dit op deze manier inzichtelijk gemaakt. Het alternatief is om investeringen niet te doen of om deze ten laste van het plafond uitbreidingsinvesteringen te brengen (dat reeds onder druk staat). Ten aanzien van het tarief rioolheffing geldt dat elke € 1 mln. aan investeringen leidt tot een tariefverhoging van ca. € 0,80 per huishouden (uitgaande van afschrijving over 20 jaar met een rente van 1,5%).

f. Fonds versnelling duurzaamheid (dotatie reserve duurzaamheidsfonds)

In het coalitieakkoord was in 2023-2026 een bedrag van € 0,5 mln. per jaar opgenomen onder de noemer fonds versnelling duurzaamheid. Dit is gebruikt als voeding voor de reserve duurzaamheidsfonds die wordt ingezet voor onder meer het bedrijvenloket, proceskosten voor verduurzaming van de eigen organisatie en als cofinanciering op provinciale subsidies (zie bestedingsplan in de begroting). In 2027 loopt deze reeks nu af.

g. Nieuwe wetgeving warmtetransitie: toegekende middelen ontoereikend

In 2025 zijn landelijk nieuwe wetten aangenomen, die de gemeente meer taken en verantwoordelijkheden geven om de warmtetransitie van de gebouwde omgeving te organiseren. Deze wetten, gericht op klimaatneutraal 2050, treden medio 2026 in werking. Uit onderzoek blijkt dat de basisfinanciering die is toegekend aan gemeentes voor de uitvoering van klimaat- en energiebeleid (€ 2,6 mln. per jaar, zie 3.3 punt 6), ontoereikend is voor deze extra taken. Dit is door de Raad voor het Openbaar Bestuur berekend in opdracht van de minister. Om de benodigde kwantitatieve en kwalitatieve capaciteitsontwikkeling specifiek voor Zaanstad in beeld te brengen is het Organisatieplan Warmtetransitie opgesteld. Hierin worden verschillende scenario's en handelingsperspectieven vergeleken. Voor de uitvoering van de wettelijke taken en landelijke doelstelling klimaatneutraal 2050 wordt het tekort t.o.v. de toegekende basisfinanciering geschat op € 4,6 mln. over de periode 2026-2030 (ca 10 fte/jaar). Voor de uitvoering van dezelfde taken voor de bestaande ambitie klimaatneutraal 2040 wordt het tekort geschat op € 14,7 mln. over deze periode (ca 25 fte/jaar). Echter, door de kortere doorlooptijd zijn de totale kosten voor de gemeente bij de ambitie 2040 significant lager.

h. Ontwikkelingen m.b.t. afvalstoffenheffing

Het belastingplan 2026 van het Rijk kondigt voor de periode vanaf 2027 belangrijke verhogingen aan ten aanzien van de voor afvalenergiecentrale 's toepasselijke Afvalstoffenbelasting en CO2-heffing. Het effect komt met name in beeld vanaf 2028 met een stijging van de belastingkosten van € 2,6 mln. oplopend tot € 5,3 mln. extra in 2035 (ten opzichte van 2025). De kosten voor de verwerking van huishoudelijk restafval zullen naar verwachting in de komende jaren daarom fors toenemen, ten laste van de afvalstoffenheffing. Dit onderstreept de noodzaak om ten aanzien van de afvalinzameling beleidskeuzes te maken die sturen op vermindering van de hoeveelheid restafval. Begin 2026 vindt participatie plaats voor verschillende scenario's voor de inzameling van huishoudelijk afval en grondstoffen. Dit in het kader van het Grondstoffenplan 2026-2030. Besluitvorming staat gepland voor Q3 2026 met uitrol in 2027 en uitwerking in de tariefstelling 2028.

Naast de reguliere actualisaties van de afvalbegroting, die zoals altijd worden verwerkt in het tariefmodel bij de meerjarenbegroting 2027, spelen er een aantal ontwikkelingen op het afvaldossier die specifiek worden uitgelicht in deze staat van de financiën. De effecten hiervan worden meegenomen in de tariefberekening van de afvalstoffenheffing die voorligt bij de begroting 2027. In hoofdstuk 3.1 is een autonome ontwikkeling opgenomen m.b.t. afvalstoffenheffing: Tractiekosten grofval en dumpingen. Deze is voor de volledigheid ook in onderstaand overzicht opgenomen. De toelichting hierop staat in hoofdstuk 3.1.

In hoofdstuk 3.3 is een onvermijdelijke ontwikkeling opgenomen m.b.t. de afvalstoffenheffing: Geen onttrekking voorziening afvalstoffenheffing 2027. Deze is voor de volledigheid ook in onderstaand overzicht opgenomen. De toelichting hierop staat in hoofdstuk 3.3.

Naast deze ontwikkelingen gaat het om de volgende ontwikkelingen met een effect op het tarief:

<i>bedragen * € 1.000</i>	2027	2028	2029	2030
Tractiekosten grofval en dumpingen	101	101	101	101
Geen onttrekking voorziening afvalstoffenheffing 2027	752	752	725	752
1. Grondstoffenplan 2026-2030 investering en projectkosten		PM	PM	PM
2. Grondstoffenplan 2026-2030 communicatiekosten	575	143		
3. Grondstoffenplan 2026-2030 handhavingskosten		PM	PM	
4. Uitbreiding 1 fte en 1 wagen grofval en dumpingen	174	174	174	174
5. Verpact opbrengsten PBD	PM	PM	PM	PM
6. Voorziening afvalstoffenheffing opbouwen	PM	PM	PM	PM

7. Dekking: tarief afvalstoffenheffing	PM	PM	PM	PM
Totaal	0	0	0	0

1. *Grondstoffenplan 2026-2030 investering en projectkosten*

Om doelstellingen op milieugebied te behalen en om in te spelen op hogere belastingdruk vanuit het Rijk op het verbranden van restafval, wordt gewerkt aan een nieuw grondstoffenplan wat stuurt op reductie van de hoeveelheid restafval. Besluitvorming is voorzien in het tweede kwartaal van 2026 met uitrol in 2027 en start van de nieuwe situatie per 2028. Om over te gaan tot een nieuw inzamelsysteem zijn investeringen en projectkosten noodzakelijk. Dit zijn kosten die worden geactiveerd en leiden tot jaarlijkse lasten aan afschrijving en rente wat wordt doorbelast in het tarief afvalstoffenheffing. De hoogte van het bedrag is afhankelijk van het te kiezen scenario. Hoewel deze kosten worden doorbelast in de afvalstoffenheffing leidt dit niet automatisch tot een hogere heffing. Afhankelijk van een te kiezen scenario worden namelijk ook kostenvoordelen gerealiseerd op het gebied van de afvalinzameling en verwerking. De ambitie is dat een grondstoffenplan saldoneutraal of met een (meerjarig) positief effect kan worden ingevoerd ten opzichte van het huidige kostenniveau. Toekomstige kostenstijgingen als gevolg van de Rijksheffingen kunnen hiermee niet worden voorkomen, maar worden wel gedempt door te sturen op minder restafval.

2. *Grondstoffenplan 2026-2030 communicatiekosten*

Het invoeren van een nieuw inzamelsysteem staat of valt met het scheidingsgedrag van inwoners. Hiervoor is goede communicatie bij de invoering van het systeem essentieel. Deze kosten komen ten laste van het tarief afvalstoffenheffing. Communicatiekosten zijn extra incidentele kosten en kunnen niet worden geactiveerd. Het zwaartepunt van deze kosten drukt bovendien op 2027 en loopt daarmee vooruit op positieve effecten (in 2028 e.v.) van het nieuw beleid.

3. *Grondstoffenplan 2026-2030 handhavingskosten*

Het invoeren van een nieuw inzamelsysteem staat of valt met het scheidingsgedrag van inwoners. Voor een succesvolle implementatie is in het jaar van aanvang extra handhavingsinzet noodzakelijk. Deze inzet kan in opvolgende jaren weer worden afgebouwd. Deze kosten komen ten laste van het tarief afvalstoffenheffing. De hoogte van de benodigde inzet wordt nog onderzocht en betrokken in besluitvorming rondom het grondstoffenplan.

4. *Uitbreiding 1 fte en 1 wagen grofvuil en dumpingen*

De inzameling van grof huishoudelijk afval en het ruimen van dumpingen wordt uitgevoerd door de eigen organisatie. Door de autonome groei van de gemeente en de toenemende problematiek op het gebied van dumpingen en sterke toename in het aantal meldingen dumpingen en tonnages in te zamelen grof huishoudelijk afval is meer inzet benodigd. Met een extra chauffeur/belader en 1 haak/kraanwagen wordt hierin voorzien. Hiermee kan ook toekomstige groei voorlopig worden opgevangen en blijft de service op niveau. Deze kosten komen ten laste van het tarief afvalstoffenheffing.

5. *Verpact opbrengsten PBD*

De nieuwe Samenwerkingsovereenkomst Verpakkingen 2025-2030 zet in op een betere kwaliteit van het ingezamelde verpakkingsafval. De kwaliteit van het brongescheiden afval is in Zaanstad relatief laag, wat leidt tot een steeds verder aflopende vergoeding voor het brongescheiden afval. PBD kan ook worden ingezameld door middel van nascheiding. Dit gebeurt nu al gedeeltelijk bij de hoogbouw. In dat systeem is meer zekerheid ten aanzien van kwaliteit en de hoogte van vergoedingen. De opbrengsten die we ontvangen voor PBD hangen sterk samen met de inzamelmethode waarvoor wordt gekozen bij een nieuw grondstoffenplan. Dit kan echter niet op zichzelf bezien worden, want het heeft ook een relatie met inzamelkosten en met de verbrandingskosten van eventuele reststromen. Onafhankelijk van het scenario is de verwachting in elk geval dat de inkomsten voor PBD in meer of mindere mate zullen afnemen. Het wegvallen van deze baten komt ten laste van het tarief afvalstoffenheffing. De ambitie is echter dat een grondstoffenplan op totaalniveau saldoneutraal of met een (meerjarig) positief effect kan worden ingevoerd ten opzichte van het huidige kostenniveau. Toekomstige kostenstijgingen als gevolg van de Rijksheffingen kunnen hiermee niet worden voorkomen, maar worden wel gedempt door te sturen op minder restafval.

6. *Voorziening afvalstoffenheffing opbouwen*

Aangezien de voorziening eind 2026 naar verwachting onder de geadviseerde ondergrens zakt, zal in het tariefvoorstel 2027 worden voorgesteld om de voorziening weer tot dit niveau op te bouwen (evt. gespreid over meerdere jaren). Deze kosten komen ten laste van het tarief afvalstoffenheffing.

7. *Dekking: tarief afvalstoffenheffing*

De kosten kunnen worden toegerekend aan het tarief van de afvalstoffenheffing. T.a.v. het tarief afvalstoffenheffing geldt dat een toename van de kosten met € 0,1 mln. leidt tot een tariefstijging van ongeveer € 1,50.

4.3.6 Beïnvloedbaarheid van de lasten

In de begroting 2026 is per product een toelichting opgenomen op de beïnvloedbaarheid van de lasten. In bijlage 1 is per product de beïnvloedbaarheid van de lasten opgenomen gebaseerd op huidige cijfers van de begroting 2027. De toelichting is in meer detail opgenomen, om zo goed mogelijk aan te geven op welke onderdelen het mogelijk is keuzes te maken.

4.4 Gezondheid

Onder Gezondheid zijn de baten en lasten opgenomen die te maken hebben met Preventie, sporten en bewegen (4.1), Jeugdhulp (4.2), Maatschappelijke ondersteuning en ouder worden (4.3) en Zorg & veiligheid (4.4). In onderstaande tabel staan de bedragen conform de vastgestelde begroting 2026:

Gezondheid (Bedragen x € 1.000)					
	Begroting 2025 (stand voorjaarsnota)	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Lasten	215.441	221.947	218.111	216.486	216.708
Baten	-9.232	-8.614	-7.142	-7.042	-7.048
Saldo	206.209	213.333	210.969	209.444	209.660
Toevoegingen reserves	0	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	-807	-345	-345	0	0
Totaal saldo inclusief reserve mutaties	205.402	212.988	210.623	209.444	209.660

4.4.1 Welke autonome ontwikkelingen doen zich voor

Er is een aantal autonome ontwikkelingen dat betrekking heeft op dit programma. Naast de reguliere verwerking van loon- en prijsbijstellingen en doorvertaling van de gemeentefonds ontwikkelingen (taakmutaties) zijn dat de volgende autonome ontwikkelingen (zie hoofdstuk 3.1 voor een toelichting):

- Actualisatie van kapitaallasten De Slag (onderdeel van actualisatie kapitaallasten)
- Bijstelling begroting jeugdhulp op basis van (voorlopig) gerealiseerde kosten 2025
- Volumegroei jeugdhulp van 4,7% in 2027
- Indexatie tarieven jeugdhulp in 2027 (verschil met indexatie begroting)
- Indexatie budget Jeugdteam in 2027 (verschil met indexatie begroting)
- Bijstelling begroting Wmo op basis van (voorlopig) gerealiseerde kosten 2025
- Gevolgen van hogere tarieven Wmo (inkoop 2027)
- Hogere indexatie kosten Maatschappelijke Opvang
- Indexatie tarieven Wmo in 2027 (verschil met indexatie begroting)
- Indexatie budget Sociaal Wijkteams in 2027 (verschil met indexatie begroting)
- Hogere kosten kortdurende opvang (Boschjesstraat)
- Winterkouderegeling (WKR)
- GGD: Kostenstijging Veilig Thuis
- GGD: Verhoging tarieven plustaken
- GGD: Herstel ingerekend voordeel voor JGZ
- Kostenstijging Zorg en Veiligheidshuis Zaanstreek-Waterland (uitvoering WGS en Wet PARTA)

4.4.2 Welke ontwikkelingen door groei van de stad doen zich voor

Er is een aantal ontwikkelingen in het kader van groei van de gemeente dat betrekking heeft op dit programma. Dat zijn de volgende ontwikkelingen (zie hoofdstuk 3.4 voor een toelichting):

- Sportstimulering
- Volumegroei jeugdhulp door groei aantal jeugdigen/inwoners
- Groei van Jeugdteam door groei aantal jeugdigen/inwoners
- Volumegroei Wmo door groei aantal inwoners
- Groei van Sociaal Wijkteams door groei aantal inwoners

4.4.3 Externe middelen die aflopen

Het Rijk heeft eerder incidentele middelen beschikbaar gesteld waarmee Zaanstad activiteiten heeft uitgevoerd. Deze middelen lopen af. Uitgangspunt hierbij is dat er door lobbywerkzaamheden aandacht gevraagd moet worden voor voortzetting van de financiering door het Rijk.

<i>bedragen * € 1.000</i>		<i>product</i>	2026	2027	2028	2029	2030
a.	Vervallen van GALA/IZA, omzetting naar BFU en/of AZWA	4.1		617	617	617	617

b.	Inzet Sociaal Psychiatrisch Verpleegkundige (SPV-er) vanaf 2027 (gaat om volwassen GGD onder Z&V)	4.2	100	100	100	100
c.	Afloop lokale subsidie Zonmw – Inzet Wijk GGD binnen de aanpak overlastgevende volwassenen	4.4	24	97	97	97
d.	Afloop regionale subsidie Zonmw Kenniswerkplaats Onbegrepen Gedrag (aanpak personen met onbegrepen gedrag)	4.4	30	30	30	30
e.	Afloop regionale subsidie Zonmw Straattriage en Specialistische Bemoezing (aanpak personen met onbegrepen gedrag)	4.4	132	132	132	132
Totaal			0	903	976	976

a. Vervallen van GALA/IZA, omzetting naar BFU en/of AZWA

In 2026 is het beschikbare bedrag voor GALA (Gezond en Actief Levenakkoord, middelen tbv preventie) al fors lager dan in 2025. Vanaf 2027 krijgen gemeenten middelen voor preventie op basis van nieuwe afspraken in het zogenoemde Aanvullend zorg- en welzijn akkoord (AZWA). Een deel van de GALA-middelen wordt dan structureel. AZWA-middelen zijn deels structureel en deels incidenteel. Bovendien is er nog veel onduidelijkheid over de prestaties die voor de middelen moeten worden geleverd en is op onderdelen nog niets bekend. Ook is de verdeling over gemeenten en regio's nog niet gemaakt. Dit alles heeft mogelijke gevolgen voor diverse interventies:

<i>bedragen * € 1.000</i>	<i>Toelichting</i>	Bedrag vanaf 2027
Brede regeling combinatiefuncties (BRC)	In 2026 is er € 0,76 mln. uit GALA beschikbaar voor de BRC. Nog onbekend is exact met welk bedrag en onder welke condities deze regeling wordt voortgezet, maar aangegeven wordt dat het om een structurele uitkering gaat en blijft gaan.	NB
Bovenmatig middelengebruik (Fris op school)	De kosten voor de aanpak Bovenmatig middelengebruik van € 0,07 mln. worden nu gedekt uit GALA, maar dit budget stopt vanaf 2027.	66
Weerbaarheidstrainingen op scholen	De kosten van € 0,06 mln. worden nu betaald vanuit GALA en er is geen passende financiering binnen AZWA.	57
JOGG (aanpak overgewicht en mentale gezondheid kinderen en jeugd)	De aanpak wordt voor € 0,145 mln. betaald uit GALA. Dit stopt vanaf 2027.	145
OKO (opgroeien in een kansrijke omgeving, het Zaans Preventiemodel)	Dit is onze aanpak om focus aan te brengen in activiteiten gericht op jongeren. In 2026 gaan we voor het eerst een volledig jaar met de aanpak werken. Vanaf 2027 is er geen budget meer binnen de GALA, IZA en AZWA-middelen. Het gaat om € 0,09 mln.)	90
Moeders van Zaandam en Nu niet Zwanger	Deze onderdelen worden t/m 2026 voor € 0,259 mln. uit GALA gefinancierd. Vanaf 2027 zijn middelen beschikbaar voor een aantal onderdelen die lijken op de inzet van Moeders van Zaandam en Nu niet Zwanger. Onduidelijk is of de voorwaarden passend zijn en wat de exacte bedragen zijn.	259
Totaal		617

b. Inzet Sociaal Psychiatrisch Verpleegkundige (SPV-er) vanaf 2027 (gaat om volwassen GGD onder Z&V)

De inzet van de SPV-er in het jeugddomein is als pilot gestart en bleek succesvol. De SPV-er richt zich in een gezin met complexe problematiek op de ouder(s) wanneer er psychische problemen zijn en de ouders onvoldoende in staat zijn de problemen in het gezin het hoofd te bieden en/of voldoende vaardigheden hebben om de kinderen op te voeden. Sinds 2022 zet het Meldpunt en Advies Bijzondere Zorg (MABZ) sociaalpsychiatrisch verpleegkundigen in bij de jeugdbescherming en in de Proeftuin Kind- en Gezinsbescherming ten behoeve van de meest kwetsbare kinderen en gezinnen. Het is een voorbeeld van domein overstijgend werken, vanuit de logica van het gezin (en niet van het systeem). Het gaat om een regionale samenwerking op dit punt. Tot en met 2026 is deze inzet gedekt

uit incidentele middelen (o.a. IZA). Vanaf 2027 is er financieel geen dekking voor deze kosten (€ 0,1 mln.)

c. Afloop lokale subsidie Zonmw – Inzet Wijk GGD binnen de aanpak overlastgevende volwassenen

De gemeente Zaanstad heeft voor de periode 1 oktober 2023 tot en met 1 oktober 2027 een meerjarige, lokale subsidie van Zonmw gekregen ten behoeve van de inzet van een lokale wijk GGD'er van de GGD/MABZ. Het gaat hierbij om de inzet van één een sociaalpsychiatrisch verpleegkundige voor 24 uur per wijk. De kosten voor deze medewerker zijn op jaarbasis ongeveer € 0,1 mln. De Wijk GGD'er houdt procesregie op kwetsbare volwassenen die multi-problemen hebben en in de openbare ruimte voor overlast kunnen zorgen, werkt nauw samen met partners zoals Streetlevel (van het Leger des Heils), de Regenboog Groep en neemt deel aan het Uitvoerdersoverleg Villa Westerweide. De Wijk GGD'er kent de doelgroep die de overlast veroorzaakt, pakt signalen op en begeleidt naar passende zorg. Er is nu meer zicht op de doelgroep en op aard van de problematiek op individueel en groepsniveau dan voor de inzet van de Wijk-GGD'er.

Bij het wegvallen van deze functionaris, vervalt een stukje zorg op straat voor de meest kwetsbare doelgroep en vervalt de verbinding met doorgeleiding naar passende zorg. Omdat de subsidie per 1 oktober 2027 afloopt, zou er in 2027 nog ongeveer € 0,024 mln. nodig zijn om de inzet van een SPV'er voor 24 uur per week te kunnen continueren, daarna zal er per volledig jaar ongeveer € 0,1 mln. nodig zijn.

d. Afloop regionale subsidie Zonmw Kenniswerkplaats Onbegrepen Gedrag (aanpak personen met onbegrepen gedrag)

De gemeente Zaanstad ontvangt namens de regio Zaanstreek-Waterland een meerjarige ZonMw-subsidie voor de Kenniswerkplaats Onbegrepen Gedrag. Deze werkplaats brengt praktijk, beleid, onderzoek en opleidingen samen om vraagstukken rond mensen met onbegrepen gedrag op te pakken, kennis te delen en oplossingen te ontwikkelen. Voor continuering van de hulp- en crisiskaart na 2026 is regionaal ongeveer € 0,05 mln. per jaar nodig, waarvan Zaanstad ongeveer € 0,03 mln. zou bijdragen. Hoewel de VNG het nieuwe kabinet oproept om prioriteit te geven aan de aanpak van POG, is toekomstige extra financiering vanuit het rijk onzeker.

e. Afloop lokale subsidie Zonmw Straattriage en Specialistische Bemoeizorg (aanpak personen met onbegrepen gedrag)

De gemeente Zaanstad heeft voor de regio Zaanstreek-Waterland een meerjarige ZonMw-subsidie ontvangen voor twee projecten, zijnde Straattriage en Specialistische Bemoeizorg:

- Straattriage: Een team van politie, hulpverlener en ggz-medewerker gaat samen naar meldingen om situaties te de-escaleren, triage uit te voeren en vervolgstappen te bepalen.
- Specialistische Bemoeizorg: Doorontwikkeling van een aanpak om overlast van notoire overlastgevers terug te dringen en grip te krijgen op complexe problematiek.

Deze projecten richten zich op een domein-overstijgende aanpak om kwetsbare personen tijdig passende zorg en ondersteuning te bieden en escalatie te voorkomen.

Met deze subsidie wordt onder andere de inzet van sociaalpsychiatrisch verpleegkundigen (SPV'ers) voor beide deelprojecten gefinancierd. Met de afloop van deze subsidie per 1 januari 2027 zal de inzet van de SPV'ers ook stoppen en vervalt de slimme verbinding binnen de straattriage en specialistische bemoeizorg met een snellere doorgeleiding naar passende zorg voor personen met onbegrepen gedrag. Voor continuering van de SPV'ers is regionaal € 0,22 mln. per jaar nodig, waarvan de bijdrage van Zaanstad ongeveer € 0,132 bedraagt. Hoewel de VNG het nieuwe kabinet oproept om prioriteit te geven aan de aanpak van POG, is toekomstige extra financiering vanuit het rijk onzeker.

4.4.4 Waar moet komende tijd over besloten worden

In hoofdstuk 3.3 is toegelicht dat er een aantal onderwerpen is waarvan het belangrijk is om erover te besluiten of om er kennis van te nemen. De onderwerpen zijn verdeeld in 3 categorieën:

1. Onvermijdelijke situaties: deze doen zich voor als tegenvaller, soms als gevolg van een externe ontwikkeling. Het financieel oplossen van deze knelpunten voorkomt dat de consequenties voor de gemeente zich voordoen. Niets doen is soms onmogelijk.
2. Belangrijke afwegingen: consequenties zijn fors als er geen middelen worden toegevoegd.
3. Keuzes: het helpt de opgave of de uitvoering als er middelen beschikbaar worden gesteld.

<i>bedragen * € 1.000</i>	<i>cat.</i>	<i>product</i>	2026	2027	2028	2029	2030
Exploitatiebijdrage Sportbedrijf voor De Slag	1	4.1		400	800	800	800
a. Groei van het Jeugdteam (in samenhang met motie triage)	2	4.2	500	1.000	1.000	1.000	1.000
b. Financiële strategie Werken in de Wijk, A. Uitbreiding capaciteit	2	4.3			PM	PM	PM
b. Financiële strategie Werken in de Wijk: B. Gedeeltelijke dekking door verlaging kosten voor maatwerk Wmo en jeugdhulp	2	4.3			PM	PM	PM
c. Structurele voorziening Winterkouderegeling (WKR)	2	4.3	300				
d. Meldpunt en Advies Bijzondere Zorg (MABZ)	2	4.4	251	566	566	566	566
e. Exploitatiebijdrage Sportbedrijf (sporthal Midden)	3	4.1	PM	PM	PM	PM	PM
f. Commercieel sportbedrijf	3	4.1		PM	PM	PM	PM
g. Toezicht in de ketens Jeugd en Wmo	3	4.2			522	522	522
h. Preventieve activiteiten GGZ: besluit over behouden of afbouwen	3	4.3		50	50	50	50
i. Capaciteit Wmo keten	3	4.3		290	290	290	290
j. Inloopvoorziening Villa Westerweide	3	4.4		600	600	600	600
k. Streetlevel (Leger des Heils)	3	4.4		50	50	50	50
l. Uitbreiding bovenregionale vrouwenopvang (Blijf Groep)	3	4.4			1.350	575	575
m. Slachtofferhulp Nederland	3	4.4	26	26	26	26	26
Totaal			1.077	2.982	5.254	4.479	4.479

De onderwerpen die onder categorie 1 vallen, vragen speciale aandacht en zijn daarom in hoofdstuk 3.3 in één overzicht opgenomen en toegelicht.

De onderwerpen in categorie 2 en 3 zijn hieronder toegelicht.

a. Groei van het Jeugdteam (in samenhang met motie triage)

De opdracht die in 2022 aan stichting Jeugdteam is meegegeven, is onder meer het zelf jeugdhulp en ondersteuning bieden en het betrekken van specialistische jeugdhulp bij een gezin (toegang, regievoeren). Inmiddels ontvangen er zo'n 25% meer jeugdigen jeugdhulp dan begin 2022. De vraag aan het Jeugdteam is toegenomen en de capaciteit van het Jeugdteam is gelijk gebleven. Dit leidt tot meer wachtlijsten en doorverwijzingen naar specialistische jeugdhulp. Daarbij zijn de vragen die binnenkomen complexer en vragen om meer tijd en expertise van het Jeugdteam waaronder vanuit het veiligheidsdomein en de scholen.

Daarnaast heeft de raad in juni 2025 de motie triage aangenomen met de vraag hoe het triageproces van het Jeugdteam verbeterd kan worden en wat het Jeugdteam hiervoor nodig heeft. Ook hiervoor geldt dat, om het triageproces effectief te laten werken, er voldoende capaciteit moet zijn, ook voor de stappen na het triageproces. De conclusie van de motie is dan ook dat er een structurele investering in capaciteit bij het Jeugdteam nodig is om het triageproces effectief te laten werken en ervoor te zorgen dat er minder doorverwezen wordt naar specialistische jeugdhulp.

In dit knelpunt is uitgegaan van dat het Jeugdteam in 2026 en 2027 zou moeten meegroeien met de verwachte groei van de jeugdhulp van 4,7% per jaar. Dit leidt tot € 0,5 mln. aan structurele kosten vanaf 2026 en € 0,5 mln. aan structurele kosten vanaf 2027. Opgeteld leidt dit tot een verhoging van het budget voor het Jeugdteam van € 1 miljoen vanaf 2027. Er zijn geen concrete maatregelen of dekkingsvoorstellen om deze kosten te dekken.

Voor de volledigheid: Hierbij wordt dus alleen uitgegaan van het meegroeien van het Jeugdteam met de (verwachte) groei van de jeugdhulp in 2026 en 2027. Hierin wordt dus geen rekening gehouden met dat het Jeugdteam zou moeten meegroeien met de werkelijke groei van jeugdhulp (gemiddeld 5% tot 10%) in de afgelopen jaren.

b. Financiële strategie Werken in de wijk

De huidige opdracht van de Wijkteams loopt tot en met 2026. De opdracht is geëvalueerd en er is een nieuwe opdracht "Werken in de Wijk" opgesteld vanaf 2027.

Landelijk en ook binnen de gemeente is het beleid gericht op het verstevigen van brede lokale teams. De oplopende vraag naar zorg, oplopende kosten en toenemende personeelstekorten maakt de huidige zorgstelsels (met name Wmo en jeugdhulp) op termijn onhoudbaar. Hierdoor is het van belang dat er meer mensen (groepsgericht) kunnen worden ondersteund met minder personeel én dat minder mensen individuele ondersteuning nodig hebben. Stevige en brede lokale teams zijn volgens het landelijke beleid een belangrijk onderdeel hiervan: de verschuiving van de inzet van maatwerk in de zorg naar het bevorderen van gezondheid en waar nodig ondersteuning bieden vanuit brede lokale teams. Vanuit landelijk beleid zouden de lokale teams de ruggengraat moeten vormen voor het organiseren van ondersteuning en zorg dichtbij inwoners.

Zaanstad heeft al voor de decentralisaties ingezet op stevige lokale teams. Het verder verstevigen van de lokale teams vraagt om een investering in meer personeel én dus meer geld. De beleidstheorie is dat deze investering (op termijn) terugverdiend kan worden door lagere kosten voor de individuele en specialistische zorg. Het is onzeker of investeren in lokale teams daadwerkelijk leidt tot lagere kosten hiervoor. Er wordt daarom een inhoudelijke en financiële strategie uitgewerkt, die betrokken kan worden bij de integrale afweging.

c. Structurele voorziening Winterkouderegeling (WKR)

Vanaf de winter 2026-2027 is een structurele locatie nodig voor de WKR. Het heeft hierbij de voorkeur om het gebruik van een bestaande locatie te combineren met de WKR. Mogelijkheden hiervoor zijn:

- Permanente opvanglocatie (mogelijk in combinatie met de inloopvoorziening)
- Tijdelijke modulaire units
- Regionale samenwerking (Purmerend)

Hierbij zal de locatie gereed gemaakt moeten worden voor de WKR (o.a. locatieonderzoek, vergunningen en brandveiligheid). De kosten hiervoor zijn afhankelijk van de locatie. De ervaringen bij het gereedmaken van de locaties in Wormerveer leiden tot een grove inschatting van € 0,3 miljoen aan eenmalige kosten (grotendeels niet af te schrijven over meerdere jaren).

Als dit knelpunt van een structurele voorziening voor de WKR niet wordt opgelost, betekent dit dat er jaarlijks afspraken gemaakt moeten worden met hotels, opvang, beveiliging en partners voor de begeleiding. Dit is inefficiënt (ook voor de inzet van ambtelijke capaciteit).

d. Meldpunt en Advies Bijzondere Zorg (MABZ)

De GGD Zaanstreek-Waterland heeft als wettelijke taak het beschermen, bevorderen en bewaken van de gezondheid en veiligheid van de inwoners in de regio. Vanuit deze taak vervult het Meldpunt en Advies Bijzondere Zorg (MABZ) een centrale rol in de aanpak van de openbare geestelijke gezondheid en de inzet op personen met onbegrepen gedrag.

Sinds 2021 zien we een forse toename van het aantal meldingen en neemt de complexiteit van de problematiek toe. Deze toename heeft niet geleid tot uitbreiding van de formatie bij het MABZ en leidt tot een onverantwoord hoge werkdruk en verlies aan scherpheid en kwaliteit. Het MABZ heeft de afgelopen jaren diverse maatregelen genomen om de werkdruk te verlichten maar hier zijn de effecten inmiddels uitgewerkt.

De structurele onbalans tussen meer werk en minder capaciteit betekent minder kunnen doen. Het MABZ is daarom vanaf 2025 overgegaan op een wachtlijst en een forse versobering (minder en kortere inzet) op bemoeizorg. Hierdoor nemen risico's op onveiligheid, maatschappelijke onrust en ziekte- en overlast voor de doelgroep en de samenleving toe. Ook raakt de doelgroep, die kampt met ernstige complexe problematiek, verder achterop. Het werken aan enig herstel duurt daardoor langer en verhoogt de zorgkosten aanzienlijk.

Er wordt momenteel gewerkt aan een voorstel om te komen tot de benodigde formatie-uitbreiding van het MABZ. Dit zal in het eerste kwartaal 2026 worden ingebracht via de governance structuur van de GGD. Het voorstel houdt samengevat een getrapte uitbreiding van het MABZ in van 4fte (totale kosten

€ 0,42 mln., waarvan het aandeel van de gemeente Zaanstad € 0,25 mln. is) naar uitbreiding van 9 fte (kosten € 0,95 mln., waarvan het aandeel van de gemeente Zaanstad € 0,57 mln. is).

De uitvoering van het werk is professioneel waarbij kwaliteitsnormen als basis dienen. Dit vraagt om een werkbaar caseload. De landelijke norm stelt hierbij 125 cliënten per 1 fte. Deze norm is door het MABZ opgerekend naar 200 cliënten per 1 fte en is vanaf de verdere stijging van meldingen opgelopen tot 399 cliënten per 1 fte. In de opdrachtverlening aan de GGD/MABZ is een caseload norm van 200 afgesproken. Hierbij is het totaal aantal meldingen vastgesteld op 1.704 cliënten. In overeenstemming met deze afspraken komt de benodigde formatie uit op 19 fte, een uitbreiding met 9 fte boven op de huidige inzet van 10 fte.

Het niet bieden van zorg werkt veel meer zorgmeldingen in de hand en staat ver af van preventie en voorkomen van erger. Dit zorgt voor een hoger risico van forse escalatie en bijkomende maatschappelijke onrust en kosten dan nu het geval is.

e. Exploitatiebijdrage Sportbedrijf (Sporthal Midden)

Sporthal Midden/Campus Olympia ('t Kalf, ter vervanging van De Tref en De Struik) is een reservering die gekoppeld is aan onderwijshuisvesting van basisschool Campus Olympia. Momenteel wordt gewerkt aan een locatiebesluit, waarvan de afronding wordt verwacht in het voorjaar van 2026. Voor de begroting 2027 wordt een voorlopige berekening van de exploitatiebijdrage voor de sporthal gemaakt. Daarna zal een (voorbereidings) krediet nodig zijn om de volgende fase mogelijk te maken.

f. Commercieel sportbedrijf

Door aanpassingen in subsidieregelingen (bijvoorbeeld de SPUK BTW) lijkt een omzetting van stichting Sportbedrijf naar een B.V., een financieel gunstig alternatief. Dit is een juridisch weinig complex proces, maar het vereist wel diverse acties. Daarnaast vergt het bestuurlijk veel om het politieke proces in goede banen te leiden. Verwachte positieve opbrengst is minimaal € 0,166 mln. per jaar. Het streven is om voor de begroting 2027 met een concreet voorstel te komen.

g. Toezicht in de keten Jeugd en Wmo

Voor 2026 en 2027 zijn incidenteel extra middelen beschikbaar gesteld voor toezicht en naleving op de inzet van jeugdhulp en Wmo. Het gaat per jaar om € 0,522 mln. budget voor het versterken van toezicht in beide ketens: € 0,261 mln. onder Jeugd en € 0,261 mln. onder Wmo. Deze tijdelijke middelen lopen dus per 2028 af.

Het versterken van toezicht is niet alleen gericht op meer capaciteit van toezichthouders om onderzoeken uit te kunnen voeren. De ervaring van de laatste jaren is namelijk dat onderzoeken leiden tot bevindingen, aanbevelingen en eventuele sancties richting aanbieders. Hiervoor is het nodig dat er meer capaciteit komt voor o.a. contractmanagement (opvolgen aanbevelingen en verbeterplannen) en juridisch advies (over eventuele sancties).

Het is nog onbekend tot welke resultaten de inzet van de incidentele middelen heeft geleid. Het is dus ook nog niet bekend in hoeverre deze middelen nodig en/of voldoende zijn om toezicht en naleving te versterken vanaf 2028. Over de voortzetting van deze intensivering na 2027 zal een besluit over genomen moeten worden.

h. Preventieve activiteit GGZ

GGZ in de Wijk is bedoeld om GGZ-expertise toe te voegen aan wijkteams via samenwerking met GGD, Parnassia en netwerkpartners. Het doel is vroegtijdige signalering van psychische kwetsbaarheid en snelle herstelgerichte interventies om zware, kostbare zorg te voorkomen. De GGZ'er in de wijk vervult een verbindende rol en zorgt voor kennisoverdracht tussen het medisch en sociaal domein.

GGZ in de Wijk wordt gefinancierd via een subsidierelatie met de Parnassia Groep. De subsidieaanvraag voor 2026 ligt € 0,05 mln. hoger dan wat hiervoor is begroot. Om het verschil op te lossen is er een uitvraag gedaan om extra dekking vanuit IZA, de OVER-gemeenten en het Sportakkoord. Dit is geen structurele oplossing. Wij verwachten voor 2027 opnieuw een budgettair verschil van minimaal € 0,05 mln. (structureel).

Als het budget niet (structureel) wordt verhoogd, wordt er op dit preventieve aanbod verschaald. Deze beweging staat haaks op de beleidslijnen (o.a. IZA).

i. Capaciteit Wmo keten

Binnen de Wmo keten geldt dat zowel Beschermd Wonen als Maatschappelijke Opvang kampen met structureel te weinig capaciteit en er is geen beleids capaciteit beschikbaar op Wonen & Zorg of de koppeling met Zorg & Veiligheid. Omdat al deze terreinen sterk verweven zijn met wonen, zorg, veiligheid, schulden, inkomen en preventie, ontstaat zonder extra inzet geen samenhangende, domein overstijgende aanpak. Hiervoor is daarom extra capaciteit nodig voor beleid (2 fte). Zonder deze extra fte blijft de aanpak afhankelijk van ad-hoc oplossingen. Hierdoor ontbreekt strategische sturing, loopt de uitvoering achter de feiten aan, voldoen we niet aan de wettelijke verplichtingen en blijven risico's jaarlijks terugkeren. Daarbij geldt vanaf medio 2026 de nieuwe Wet Regie op Volkshuisvesting (prioritering van doelgroepen en deze aansluiten binnen het Wmo beleid). Niet duidelijk is of hier (eenmalige) rijksmiddelen voor zijn.

j. Inloopvoorziening Villa Westerweide

De gemeenteraad heeft vóór de zomer 2025 de motie vreemd 'Inloopvoorziening Villa Westerweide moet blijven' aangenomen en het college opdracht gegeven onderzoek te doen naar locaties en structurele of tijdelijke financiering. De raad ziet op basis van de twee evaluaties naar deze voorziening meerwaarde in deze voorziening, juist voor kwetsbare mensen met multi-problemen en/of een verslaving, en ziet dat deze voorziening ook een bijdrage levert aan zorg & veiligheid.

De tijdelijke middelen voor deze voorziening lopen echter af met ingang van 1 januari 2027. Er is geen budget binnen de sub-opgave Zorg & Veiligheid en/of de opgave Gezondheid om deze voorziening te kunnen continueren. Er is momenteel ook nog geen passende locatie voor de inloopvoorziening vanaf 1 januari 2027. Hier wordt onderzoek naar gedaan. Ook als er nieuwe locaties gevonden worden, is het zeer waarschijnlijk dat er een verbouwing nodig zal zijn om de nieuwe locatie geschikt te maken voor de inloopvoorziening. Hiervoor zijn eenmalig middelen nodig. Het doel is om eind maart 2026 met een advies te komen als input voor coalitieonderhandelingen met scenario's, bandbreedtes en maatschappelijke effecten. De aanbesteding voor de zorgpartner kan pas gestart worden als er voldoende structurele middelen beschikbaar worden gesteld. Dit betekent dat een onderbreking van de inloopvoorziening onvermijdelijk is in 2027. Het benodigde budget voor de zorgpartner en de locatie wordt vooralsnog ingeschat op € 0,6 mln. per jaar.

De afgelopen jaren is er intensieve samenwerking ontstaan tussen Streetlevel (Leger des Heils), de Inloopvoorziening (Regenboog Groep), de wijk GGD (GGD/MABZ) en de gemeente Zaanstad als het gaat om de aanpak van kwetsbare overlastgevendende personen.

Het niet continueren van de inloopvoorziening is een onwenselijke situatie, omdat er dan geen voorziening meer overdag is waar kwetsbare mensen met multi-problemen en/of een verslaving naar toe kunnen. Een mogelijk gevolg is dat deze kwetsbare mensen weer meer in de openbare ruimte verblijven en weer meer voor overlast kunnen zorgen. Wat weer impact zal hebben op ervaren overlast door omwonenden en/of de gevraagde inzet van handhaving en/of politie.

k. Streetlevel (Leger des Heils)

De kern van de activiteit ligt in het actief opzoeken van mensen (outreaching veldwerk) die zich (bewust of noodgedwongen) aan het zicht van reguliere instanties onttrekken. Het doel was het bieden van menselijke nabijheid, vertrouwen opbouwen en het leggen van een eerste verbinding naar herstel. Streetlevel wordt ingezet op een aantal plekken in Zaanstad, maar rijdt ook uit op 'meldingen' van o.a. politie, handhaving en de wijk GGD, die betrekking kunnen hebben op tentjes en campers op verlaten plekken.

De inzet van Streetlevel door het Leger des Heils wordt tot en met 2026 voor een deel gefinancierd uit eigen middelen van het Leger des Heils zelf van € 0,05 mln. voor de personele inzet, en ook uit een deel structurele financiering van € 0,043 mln. per jaar en een deel tijdelijke extra financiering ad € 0,05 mln. per jaar vanuit de gemeente Zaanstad. De tijdelijke extra financiering van € 0,05 mln. per jaar vloeide voort uit het huidige coalitieakkoord en lopen m.i.v. 1 januari 2027 af. Zonder de extra financiering zal de inzet van de Streetlevel aanzienlijk verlaagd moeten worden.

Het inperken van het outreachend werk door Streetlevel zal net als de Inloopvoorziening impact gaan hebben op de ervaren overlast in de gemeente en/ of de gevraagde inzet van handhaving en/of politie.

l. Uitbreiding bovenregionale vrouwenopvang (Blijf Groep)

De vrouwenopvang (het tijdelijk bieden van onderdak en begeleiding aan vrouwen die, al dan niet gedwongen, niet meer thuis kunnen wonen in verband met relatieproblemen, of in aanraking zijn geweest met geweld in afhankelijkheidssituaties), is een landelijk stelsel. In Nederland zijn er echter structureel te weinig opvangplekken. Het Rijk heeft in 2025 structureel € 12 mln. toegevoegd aan de vrouwenopvang om dit tekort aan te pakken. Hiertoe zijn bestuurlijke afspraken gemaakt tussen VNG, Valente en het ministerie van VWS. Zaanstad is centrumgemeente voor de regio Zaanstreek Waterland en zal ongeveer € 0,23 mln. per jaar aan extra inkomsten vanuit het Rijk ontvangen.

Zaanstad werkt op het gebied van de vrouwenopvang bovenregionaal samen met Alkmaar (namens Noord-Holland Noord) en Haarlem (namens Kennemerland). Met deze andere twee centrumgemeenten en de Blijf Groep is afgesproken om de extra Rijksmiddelen te benutten voor het bovenregionaal realiseren van extra plekken rondom bestaande opvanglocaties, en een klein deel te benutten voor ambulante activiteiten om de instroom te voorkomen en doorstromen te bevorderen. In Zaanstreek-Waterland zou het gaan om een uitbreiding van de bestaande opvanglocatie met naar verwachting twee woningen. Dit wordt nog nader uitgewerkt in samenwerking met de Blijf Groep en de desbetreffende woningcorporatie.

Tegelijkertijd zien wij dat de financiering van de al bestaande plekken onder druk staat. Dit heeft onder andere te maken met krapte in het DUVO-budget, in combinatie met de stijgende subsidieaanvragen van organisaties die uit DUVO worden gefinancierd. De extra rijksmiddelen kunnen hier niet voor worden ingezet.

De druk op de financiën komt verder voor een groot deel voort uit de bovenregionale investeringen in het Oranjehuis in Haarlem, welke naar verwachting begin 2028 gerealiseerd gaat worden:

- Er is al langer sprake van een nieuwbouwlocatie in Haarlem omdat de huidige locaties al jaren niet meer voldoen aan wat de Blijf Groep als criteria heeft. Omdat we bovenregionaal samenwerken voor de realisatie van opvanglocaties delen we in principe ook de investeringskosten voor deze opvanglocaties. We hebben alleen nog een raming van € 3 mln. van de Blijf Groep ontvangen. Het delen van de kosten tussen de drie regio's is recent ook gedaan bij de kosten van de verbouwing in Wormerveer; de regiogemeenten Haarlem en Alkmaar hebben op grond van een verdeelsleutel daaraan meebetaald. Het aandeel voor Zaanstad zal uitgaande van de voorlopige raming ruim € 0,77 mln. bedragen (eenmalige kosten).

Daarnaast zullen de drie centrumgemeenten een apart besluit moeten nemen ten aanzien van de voortzetting van het Oranjehuis in Zaanstreek-Waterland:

- Oranjehuizen in de drie regio's bieden inhoudelijk meerwaarde voor de doorstroom en het beperken van verhuisbewegingen voor de vrouwen die opgevangen worden.
- Aan de andere kant brengt een Oranjehuis hogere kosten met zich mee vanwege de 24/7 personele inzet die nodig is i.v.m. de veiligheid van de bewoners met name op de noodbedden en crisisplekken.
- De meerkosten t.b.v. de 24/7 personele inzet worden geschat op ongeveer € 0,575 mln. structureel extra kosten op jaarbasis.

Zoals aangegeven wordt de Vrouwenopvang bovenregionaal vormgegeven. Desondanks vraagt de investering voor Oranjehuizen een bestuurlijk besluit vanuit Zaanstad. Op het moment dat Zaanstad hierin niet meegaat, en dit financiële knelpunt niet oplost, leidt dit tot een aantal directe of indirecte gevolgen, zoals dat de onderlinge bovenregionale samenwerking direct onder druk komen te staan omdat Zaanstad namens de regio ZaWa geen of een verminderde financiële bijdrage levert, en we de afgelopen jaren dit juist steeds wel samen hebben gedaan en gedragen (zie voorbeeld hierboven m.b.t. verbouwing in Wormerveer). Verder zal dit ook impact hebben voor kwetsbare vrouwen die mogelijk langer op een plek in de opvang moeten wachten.

m. Slachtofferhulp Nederland

Slachtofferhulp Nederland wordt voor het overgrote deel gefinancierd door het ministerie van Justitie & Veiligheid. Daarnaast vraagt Slachtofferhulp Nederland aan iedere gemeente een eigen bijdrage, gebaseerd op een vast bedrag per inwoner (€ 0,37 per inwoner). Echter, Zaanstad verstrekt jaarlijks een subsidie van maximaal € 0,034 aan Slachtofferhulp Nederland, wat neerkomt op een bijdrage ad € 0,21 euro per inwoner. Om tegemoet te komen aan de norm zou Zaanstad op jaarbasis € 0,06 mln. aan subsidie moeten verstrekken. Dit is een verschil van € 0,026 mln. op jaarbasis.

Tot op heden is deze stijging niet gecorrigeerd en zou alsnog moeten plaatsvinden. Daarnaast geeft Slachtofferhulp Nederland ook aan dat er een stijging is in het aantal slachtoffers dat zich bij Slachtofferhulp Nederland meldt.

4.4.5 Beïnvloedbaarheid van de lasten

In de begroting 2026 is per product een toelichting opgenomen op de beïnvloedbaarheid van de lasten. In bijlage 1 is per product de beïnvloedbaarheid van de lasten opgenomen gebaseerd op huidige cijfers van de begroting 2027. De toelichting is in meer detail opgenomen, om zo goed mogelijk aan te geven op welke onderdelen het mogelijk is keuzes te maken.

4.5 Economie, Kunst & cultuur

Onder Economie zijn de baten en lasten opgenomen die te maken hebben met Kunst, cultuur en evenementen (5.1) en Sterk vestigingsklimaat (5.2). In onderstaande tabel staan de bedragen conform de vastgestelde begroting 2026:

Economie, kunst & cultuur (Bedragen x € 1.000)					
	Begroting 2025 (stand voorjaarsnota)	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Lasten	25.991	23.256	22.061	21.277	21.021
Baten	-3.154	-3.245	-4.133	-3.870	-3.677
Saldo	22.837	20.011	17.927	17.407	17.343
Onttrekkingen reserves	0	0	0	0	0
Totaal saldo inclusief reserve mutaties	22.837	20.011	17.927	17.407	17.343

4.5.1 Welke autonome ontwikkelingen doen zich voor

Naast de reguliere verwerking van loon- en prijsbijstellingen en doorvertaling van de gemeentefonds ontwikkelingen (taakmutaties) zijn er geen autonome ontwikkelingen die betrekking hebben op dit programma.

4.5.2 Welke ontwikkelingen door groei van de stad doen zich voor

Er is een aantal ontwikkelingen in het kader van groei van de gemeente dat betrekking heeft op dit programma. Dat zijn de volgende ontwikkelingen (zie hoofdstuk 3.4 voor een toelichting):

- Toenemende vraag subsidieregelingen cultuur & evenementen

4.5.3 Externe middelen die aflopen

Er is in dit programma geen sprake van externe middelen die aflopen.

4.5.4 Waar moet komende tijd over besloten worden

In hoofdstuk 3.3 is toegelicht dat er een aantal onderwerpen is waarvan het belangrijk is om erover te besluiten of om er kennis van te nemen. De onderwerpen zijn verdeeld in 3 categorieën:

1. Onvermijdelijke situaties: deze doen zich voor als tegenvaller, soms als gevolg van een externe ontwikkeling. Het financieel oplossen van deze knelpunten voorkomt dat de consequenties voor de gemeente zich voordoen. Niets doen is soms onmogelijk.
2. Belangrijke afwegingen: consequenties zijn fors als er geen middelen worden toegevoegd.
3. Keuzes: het helpt de opgave of de uitvoering als er middelen beschikbaar worden gesteld.

<i>bedragen * € 1.000</i>	<i>cat.</i>	<i>product</i>	2026	2027	2028	2029	2030
Uitstel Zaanse Schans (vermakelijkheidsretributie en Zaanse Museum)	1	5.1		1.464			
a. Bestuursopdracht evenementen	3	5.1	224	355	355		
b. Uitvoeringsagenda kunst & cultuur	3	5.1	554	554	PM	PM	PM
c. Uitvoeringsagenda Economie	3	5.2			561	561	561
Totaal			778	2.373	916	561	561

De onderwerpen die onder categorie 1 vallen, vragen speciale aandacht en zijn daarom in hoofdstuk 3.3 in één overzicht opgenomen en toegelicht.

De onderwerpen in categorie 2 en 3 zijn hieronder toegelicht.

a. Bestuursopdracht evenementen

De bestuursopdracht Evenementen "Meer mogelijk maken" welke afloopt in juni 2026 heeft als doel drempels voor organisatoren te verlagen en de gemeentelijke dienstverlening te verbeteren. Evenementen zijn van grote waarde voor Zaanstad: zij versterken ontmoeting en levendigheid in de stad en dragen bij aan de lokale economie en het imago van de gemeente. Een groot aantal

verbeteringen zijn doorgevoerd. Helaas is het nog niet gelukt binnen de gestelde termijn alle zaken op te pakken. Daarom ligt bij het nieuwe bestuur de verlenging van de bestuursopdracht Zaanstad viert en Verbind voor. Evaluaties van onder andere Koningsdag, Roze Zaterdag en Amsterdam Dance Event laten zien dat binnen de gemeentelijke organisatie nog knelpunten bestaan, zoals het ontbreken van centrale regie, verouderde of ontbrekende beleidskaders en onduidelijkheid over rollen en verantwoordelijkheden. Hierdoor komen risico's vaak pas laat in het proces naar voren en neemt de druk op met name Openbare Orde en Veiligheid toe.

Om evenementen veilig en goed georganiseerd te laten plaatsvinden is verdere professionalisering noodzakelijk. Zonder duidelijke regie, actuele beleidskaders en ruimtelijke spelregels blijft maatwerk nodig en ontstaan risico's pas laat in het proces. Niets doen brengt naast risico's voor openbare orde en veiligheid daardoor ook kosten met zich mee, bijvoorbeeld door achteraf of in een laat stadium extra inzet op het gebied van openbare orde en veiligheid. Investeren in betere sturing en duidelijke kaders aan de voorkant is daarom noodzakelijk, zowel vanuit veiligheids oogpunt als om hogere kosten achteraf te voorkomen.

De extra kosten in het overzicht komen boven op de bestaande capaciteit en zijn het gevolg van de verlenging van de bestuursopdracht. De middelen zijn nodig om het evenementenbeleid verder vorm te geven. In 2026 zijn voor de onderdelen Zaanse Event Academy/strippenkaart, locatieprofiel en evenementenbeleid geen nieuwe middelen nodig, omdat hiervoor € 0,088 mln. aan niet bestede gelden uit 2025 wordt gebruikt. Voor 2027 en 2028 worden deze bedragen aangevraagd.

b. Uitvoeringsagenda kunst & cultuur

Dankzij de diverse podia en evenementen, alle culturele initiatieven, uitingen en makers, de culturele infrastructuur en de broedplaatsen bruist de gemeente en is ze aantrekkelijk voor bedrijven, bewoners en bezoekers. Om dit vast te kunnen houden is de komende jaren aanvullend budget nodig.

Uit onderzoek van het CBS naar de cultuuruitgaven van gemeentes en provincies blijkt dat Zaanstad veel minder aan cultuur uitgeeft dan andere gemeentes. Dat heeft er mede toe geleid dat bestaand 'cultureel goed' urgent aan investering en vernieuwing toe is.

De eerste stap om het bestaande niet te verliezen en op termijn de kansen die er liggen (bv door de forse groei van het toerisme) te kunnen verzilveren, is om het vastgestelde beleid uit de Cultuurvisie 2019-2030 uit te voeren. Er is uitvoeringsbudget nodig om de hierin vastgestelde ambities, zoals een divers en kwalitatief goed cultureel basisaanbod en de inzet van cultuur voor maatschappelijke opgaven, waar te kunnen blijven maken. Voor 2025-2026 is er een vastgestelde Uitvoeringsagenda, ook in de jaren na 2026 is een uitvoeringsprogramma nodig. De hiervoor beschikbare structurele middelen zijn ontoereikend. Ook is bij het uitvoeren van deelprojecten uit de Uitvoeringsagenda gebleken dat er extra financiële middelen nodig zijn om deze verder te brengen. Hierbij gaat het m.n. om de aanpak broedplaatsen en de financieringsstrategie, waarin in kaart is gebracht welke externe financieringsmogelijkheden er zijn en wat ervoor nodig is om deze te benutten. Hierbij gaan de lasten voor de baten uit: als Zaanstad de randvoorwaarden schept en laat zien haar eigen rol te pakken, volgen andere financiers.

Om deze en de overige projecten uit de uitvoeringsagenda verder te brengen, zijn incidenteel aanvullende capaciteit (€ 0,35 mln.) en materieel budget (€ 0,2 mln.) nodig.

c. Interne middelen Uitvoeringsagenda Economie lopen af

Bij de begroting 2024 zijn middelen beschikbaar gesteld voor de Uitvoeringsagenda Economie voor de periode 2024-2027. Deze middelen lopen af. Om verder uitvoering te kunnen geven aan de economische visie is het wenselijk een nieuw uitvoeringsprogramma op te stellen.

4.5.5 Beïnvloedbaarheid van de lasten

In de begroting 2026 is per product een toelichting opgenomen op de beïnvloedbaarheid van de lasten. In bijlage 1 is per product de beïnvloedbaarheid van de lasten opgenomen gebaseerd op huidige cijfers van de begroting 2027. De toelichting is in meer detail opgenomen, om zo goed mogelijk aan te geven op welke onderdelen het mogelijk is keuzes te maken.

4.6 Veiligheid

Onder Veiligheid zijn de baten en lasten opgenomen die te maken hebben met Samen werken aan een veilige stad (6.1), Daadkrachtig optreden (6.2), Brede integrale aanpak ondermijning (6.3) en Jeugd en veiligheid (6.4). In onderstaande tabel staan de bedragen conform de vastgestelde begroting 2026:

Veiligheid (Bedragen x € 1.000)					
	Begroting 2025 (stand voorjaarsnota)	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Lasten	38.689	40.199	38.401	38.570	38.616
Baten	-4.438	-2.893	-1.429	-1.613	-1.640
Saldo	34.252	37.306	36.972	36.957	36.976
Toevoegingen reserves	0	175	0	0	0
Onttrekkingen reserves	0	-100	-85	-85	-80
Totaal saldo inclusief reserve mutaties	34.252	37.381	36.887	36.872	36.896

4.6.1 Welke autonome ontwikkelingen doen zich voor

Er is een aantal autonome ontwikkelingen dat betrekking heeft op dit programma. Naast de reguliere verwerking van loon- en prijsbijstellingen en doorvertaling van de gemeentefonds ontwikkelingen (taakmutaties) zijn dat de volgende autonome ontwikkelingen (zie hoofdstuk 3.2 voor een toelichting):

- VRZW: Bijstelling begroting
- VRZW: Indexatie
- VRZW: Terugdraaien maatregel taakstelling 2%
- VRZW: Verbouwing Brandweer locatie Prins Bernardplein
- Administratie Port of Amsterdam
- Lagere opbrengst fietshandhaving
- Verzelfstandiging riviercruisevaart

4.6.2 Welke ontwikkelingen door groei van de stad doen zich voor

Er is een aantal ontwikkelingen in het kader van groei van de gemeente dat betrekking heeft op dit programma. Dat zijn de volgende ontwikkelingen (zie hoofdstuk 3.3 voor een toelichting):

- Capaciteit Bouw-RO toezichthouders en handhavingsjuristen
- Capaciteit BOA's
- Capaciteit voor ondermijning
- Toename overlastmeldingen

4.6.3 Externe middelen die aflopen

Het Rijk heeft eerder incidentele middelen beschikbaar gesteld waarmee Zaanstad activiteiten heeft uitgevoerd. Deze middelen lopen af. Uitgangspunt hierbij is dat er door lobbywerkzaamheden aandacht gevraagd moet worden voor voortzetting van de financiering door het Rijk.

<i>bedragen * € 1.000</i>	<i>product</i>	2026	2027	2028	2029	2030
a. Team Wijkgerichte Overlast (TWO)	6.2			951	1.200	1.200
b. Interventieteam Zaandam Oost	6.3				211	876
c. Coördinatie en programmering JongerenHub Zaanstad-Noord	6.4	73	145	145	145	145
d. Opgaveregisseur jeugd en veiligheid	6.4		168	168	168	168
Totaal		73	313	1.264	1.724	2.389

a. Team Wijkgericht Overlast (TWO)

In 2019 is binnen de afdeling Straattoezicht het Team Wijkgerichte Overlast gestart met 8 fte, een projectteam dat zich primair richt op:

- Het in kaart brengen van adressen waar arbeidsmigranten gehuisvest zijn
- Onderverhuur/ verkamering

- Organisaties die huizen opkopen
- Aan deze problematiek gerelateerde criminaliteit/overlast

Het doel van het TWO is de leefbaarheid en het woongenot in de wijken Poelenburg, Peldersveld, Hoornse veld, Rosmolenvijk, Zaandam Zuid en Kogerveldwijk te vergroten. Door actief in de wijken aanwezig te zijn en het contact te onderhouden met bewoners, ondernemers en diverse sociale partners is het team alert op signalen die wijzen op verloedering, woonoverlast en ondermijning en /is het team in staat hier snel op te acteren. Medio 2021 is het TWO uitgebreid met een Team Woon- en Adresfraude. Ook dit team is werkzaam in de wijken Poelenburg, Peldersveld, Zaandam Zuid en de Russische Buurt. De kosten van het Team Woon- en adresfraude worden gedekt uit externe middelen, de regiogelden.

In 2022 is besloten het werkgebied van het TWO uit te breiden. De hiervoor benodigde extra capaciteit van 16 fte wordt gedekt uit middelen uit de Regiodeal en het Volkshuisvestingsfonds. De verwachting is dat voor het TWO tot eind 2027 dekking is in de genoemde externe middelen. Daarna zijn deze middelen niet meer beschikbaar en is er geen dekking voor het TWO.

De consequentie hiervan is dat:

- Het Team Wijkgerichte Overlast met het wegvallen van 16 fte niet meer kan functioneren en wordt ontbonden. Er is geen werk meer voor 16 medewerkers van het TWO die bij de gemeente Zaanstad in dienst zijn.
- Er geen handhaving meer plaatsvindt van kamergewijze verhuur, woningsplitsing en adresfraude in Zaanstad Oost.

b. Interventieteam Zaandam Oost

Het interventieteam verstoort de invloedrijke ondermijnende criminele netwerken en verdienmodellen in Zaandam-Oost. Dan gaat het onder andere om netwerken die zich bezighouden met uitbuiten van arbeidsmigranten, het op grote schaal ontduiken van de vergunningsplicht voor glazenwassers en het faciliteren van illegale prostitutie. Hiermee wordt uitvoering gegeven aan de aanpak Ondermijning zoals deze verwoord is in het Uitvoeringsplan Pact Zaandam-Oost.

Het interventieteam heeft volledige financiering tot en met 2028. In 2029 is er slechts gedeeltelijke dekking beschikbaar, vanaf 2030 vervalt de dekking.

Het ontbreken van het team betekent dat toezicht op netwerken rond witwassen, illegale arbeid en drugshandel wegvalt.

c. Coördinatie en programmering JongerenHub Zaanstad-Noord

In Zaanstad-Noord is sprake van bovengemiddeld veel jongerenoverlast – en criminaliteit. Eén van de oorzaken is dat er veel jongeren wonen, maar dat er verhoudingsgewijs weinig voorzieningen zijn. Daarom is de JongerenHub geopend, een centrum voor de jeugd. De coördinatie en de programmatische invulling wordt verzorgd door een externe partij en is gefinancierd met middelen van de eerste aanvraag Preventie met Gezag. Deze middelen lopen af in 2026, wat tot gevolg heeft dat er vanaf 2027 geen dekking is.

d. Opgaveregisseur Jeugd & Veiligheid

De opgaveregisseur Jeugd & Veiligheid wordt gefinancierd uit (externe) middelen die zijn verkregen bij de eerste aanvraag Preventie met Gezag. Deze middelen lopen af, wat tot gevolg heeft dat er vanaf 2027 geen dekking is voor deze functie.

4.6.4 Waar moet komende tijd over besloten worden

In hoofdstuk 3.3 is toegelicht dat er een aantal onderwerpen is waarvan het belangrijk is om erover te besluiten of om er kennis van te nemen. De onderwerpen zijn verdeeld in 3 categorieën:

1. Onvermijdelijke situaties: deze doen zich voor als tegenvaller, soms als gevolg van een externe ontwikkeling. Het financieel oplossen van deze knelpunten voorkomt dat de consequenties voor de gemeente zich voordoen. Niets doen is soms onmogelijk.
2. Belangrijke afwegingen: consequenties zijn fors als er geen middelen worden toegevoegd.
3. Keuzes: het helpt de opgave of de uitvoering als er middelen beschikbaar worden gesteld.

<i>bedragen * € 1.000</i>	<i>cat.</i>	<i>product</i>	2026	2027	2028	2029	2030
Overdracht gebruikers onderhoudsbudgetten	1	6.1	227	140	140	140	140
a. Capaciteit voor crisisbeheersing	2	6.1		146	146	146	146
b. Leaseauto's toezicht/handhaving	2	6.2	25	25	25	25	25
c. Uitvoeringskosten straattoezicht	2	6.2		160	160	160	160
d. Toename juridische kosten	2	6.3	578	370	370	370	370
e. Uitvoeringskosten aanpak ondermijning	2	6.3	100	100	100	100	100
f. Wet Bibob-screening en onderzoeken	2	6.3	0	417	417	417	417
g. Capaciteit voor (data)analyse en informatiegestuurd werken	3	6.2		139	139	139	139
h. Capaciteit BOA's Straattoezicht	3	6.2		763	763	763	763
i. Pro-actief risicogestuurd handhaven Bouw-RO	3	6.2	254	254	254	254	254
j. Gemeentebreed interventieteam	3	6.3	159	PM	PM	PM	PM
k. Extra maatregelen bij incidenten en veiligheidsproblemen	3	6.4	125	125	125	125	125
Totaal			1.468	2.639	2.639	2.639	2.639

De onderwerpen die onder categorie 1 vallen, vragen speciale aandacht en zijn daarom in hoofdstuk 3.3 in één overzicht opgenomen en toegelicht.

De onderwerpen in categorie 2 en 3 zijn hieronder toegelicht.

a. Capaciteit voor crisisbeheersing

De veiligheidsopgaven binnen de Veiligheidsregio Zaanstreek Waterland nemen aantoonbaar toe in omvang en complexiteit door nieuwe beleidsontwikkeling en scenariovorming rond hybride dreigingen, digitale ontworpen, klimaatadaptie en maatschappelijke weerbaarheid. Deze ontwikkelingen vragen om extra structurele beleidsmatige inzet, regionale afstemming en bestuurlijke advisering. De huidige formatie binnen de afdeling OOV voor de veiligheidsregio is met 1 FTE nu al niet voldoende om de reguliere taken t.a.v. de veiligheidsregio te vervullen.

De huidige werkzaamheden beperken zich vooral tot (technische) voorbereiding (opstellen annotaties en voorbereiding begroting/financiën) van bestuurlijk overleg t.b.v de portefeuillehouder/burgemeester. Met de inzet van een extra beleidsmedewerker wordt de continuïteit en actualiteit van het OOV-beleid beter geborgd en kan de gemeente Zaanstad tijdig en beter inspelen op nieuwe veiligheidsrisico's binnen de bestaande wettelijke en regionale kaders/verplichtingen.

Zonder uitbreiding met een beleidsmedewerker veiligheidsregio wordt het risico op achterstallig beleid, onvoldoende voorbereiding op crises en onvoldoende kwaliteit van bestuurlijke advisering en gemeentelijke inbreng bij regionale ontwikkelingen en besluitvorming vergroot.

b. Leaseauto's toezicht/ handhaving

Door autonome ontwikkelingen en groei van de gemeente zijn de werkzaamheden van Bouw RO (toezicht en handhaving) toegenomen. In verband hiermee zijn in de begroting 2026 extra middelen toegekend. Toezichthouders moeten gebruik maken van dienstauto's. Zij kunnen geen gebruik maken van auto's uit het wagenpark omdat deze zijn voorzien van een Zaanstad logo. Bij gebruik van auto's met Zaanstad logo is de kans groot dat betreffende partijen de deur gesloten houden en onbereikbaar zijn voor gesprek.

De praktijk laat zien dat er onvoldoende dienstauto's beschikbaar zijn. Dit heeft tot gevolg dat toezichthouders moeten wachten tot er één beschikbaar is, waardoor niet voldaan kan worden aan de basisafspraken t.a.v. toezicht en handhaving zoals in het gemeentelijk beleid is opgenomen. Om de werkzaamheden goed en tijdig uit te kunnen voeren zijn 3 lease-auto's nodig. De jaarlijkse kosten bedragen € 0,025 mln. per jaar. Als deze lease-auto's niet beschikbaar komen, is het gevolg dat niet wordt voldaan aan de basisafspraken m.b.t. de uitvoering van de wettelijk verplichte toezicht- en handhavingstaken.

De kosten vallen voor 50% onder opgave Verstedelijking en voor 50% onder opgave Veiligheid.

c. Uitvoeringskosten straattoezicht

Voor de uitvoering van de werkzaamheden door BOA's zijn er diverse kostenposten. Het gaat om kosten voor portofoons, kleding, bodycams en uitrijkaarten. De kosten hiervan zijn hoger dan opgenomen in de begroting. Het gaat om Portofoons, kleding en bodycams (€ 0,060 mln.) en uitrijkaarten (€ 0,1 mln.).

Deze middelen zijn noodzakelijk om de BOA's hun taken effectief en veilig te laten uitvoeren.

d. Toename juridische kosten

Bij de aanpak Ondernijning is de juridische kennis onvoldoende opgebouwd in relatie tot de toename complexiteit van de problematiek, waardoor er risico's bestaan op vorm- of inhoudelijke gebreken in beleid of maatregelen. Dit leidt tot kwetsbaarheid in primaire processen, onduidelijk handelingskader in de operationele lijn, procesrisico's (aansprakelijkheid en reputatieschade) en een grote reparatielast bij stadsadvocaten en ingehuurde externe advocaten met als gevolg onvoorziene hoge kosten.

Daarnaast neemt het aantal juridische procedures (vovo, bezwaar, beroep) en WOO-/AVG-verzoeken binnen de fenomeenaanpakken ondernijning sterk toe (o.a. glazenwassers), met hogere complexiteit, waardoor regelmatig externe juridische bijstand moet worden ingekocht om te handelen. Het versterken van de juridische basis met 2 fte leidt op den duur tot minder externe inhuur en zal de basis duurzaam versterken.

e. Uitvoeringskosten aanpak ondernijning

Om criminele samenwerkingsverbanden en ontwrichtende effecten van ondernijning in Zaandam Oost te voorkomen en te bestrijden is versterking van de huidige aanpak noodzakelijk. Met name in kwantitatieve zin (personeel) en materieel budget (veilig werken, effectueren maatregelen c.a.). De personele kosten (vast en inhuur) van het interventieteam Zaandam Oost worden tot nu toe bekostigd vanuit rijksmiddelen. Er is ook materieel budget benodigd (€ 0,1 mln.).

f. Wet Bibob-screening en onderzoeken

De Wet BIBOB is een belangrijk wettelijk instrument en speerpunt om te voorkomen dat de legale lokale economie ontwricht wordt door ondernijning. Bijvoorbeeld door misbruik van vergunningen, subsidies en het daarmee door de overheid - ongewild faciliteren van ondernijning. Dit vraagt om meer screening en onderzoeken door uitbreiden van het huidige BIBOB-expertise team met meer specialistische onderzoeken naar vastgoedtransacties, vergunningaanvragen en contracten in het sociaaldomein. Voor uitvoering continuering van het bestaande beleid zijn geen meerjarige middelen begroot.

g. Capaciteit voor (data)analyse en informatiegestuurd werken

Binnen de afdeling OOV beschikt het team Jeugd & Veiligheid momenteel over één analist. Deze capaciteit wordt echter uitsluitend ingezet voor jeugdrelevante veiligheidsvraagstukken. Voor de overige OOV-thema's ontbreekt structurele (data)analytische ondersteuning. Hierdoor worden trends, risico's en ontwikkelingen onvoldoende continu gemonitord, geduid en vertaald naar o.a. tijdig bestuurlijk advies. Dit beperkt het vermogen van Zaanstad om proactief te sturen en vergroot de kans dat relevante veiligheidsontwikkelingen te laat worden onderkend. Een extra fte voor (data)analyse is daarom noodzakelijk. Dit sluit tevens aan bij de gemeentelijke ambitie om op de middellange termijn te bouwen aan een stevig, afdeling overstijgend analistenteam voor de veiligheidskolom (OOV, Straattoezicht, Bouw/RO, Ondernijning en Vergunningen). Een dergelijk geïntegreerd team kan structureel werken aan consistente sturings- en verantwoordingsinformatie op het gebied van veiligheid, en zo maximale synergie en kwaliteit realiseren.

Om adequater en pro-actiever te kunnen adviseren/ondersteunen richting bestuurder(s)/portefeuillehouder en voorbereiding op beleidsontwikkelingen en operationele zaken op het gebied van OOV is een extra reden voor deze formatie-uitbreiding. Enkele voorbeelden hiervan zijn: voorbereiding op (B en C) evenementen in de gemeente, kermissen, de jaarwisseling en risicovolle demonstraties.

Zonder uitbreiding van de formatie met een analist blijft de werkwijze t.a.v. informatiegestuurd werken vooral re-actief. Dit moet omgebogen worden naar een meer proactieve werkwijze waardoor relevante informatie eerder en beter benut wordt t.b.v. bestuurlijke advisering, beleidsontwikkeling en adequate sturings- en verantwoordingsinformatie. Dit ontbreekt thans regelmatig hetgeen tot (ongewenste en onnodige) risico's leidt c.q. kan leiden.

h. Capaciteit BOA's straattoezicht

Om in alle 16 Zaanse wijken periodiek zichtbaar aanwezig te zijn is extra capaciteit nodig. In de begroting 2025 is 6 fte voor BOA's beschikbaar gesteld. Met dit aantal extra BOA's is het (nog) niet mogelijk in alle 16 wijken periodiek aanwezig te zijn. Om dit doel te realiseren is nog extra capaciteit nodig, te weten 7 fte.

i. Pro-actief risicogestuurd handhaven

Bij de voorjaarsnota 2025 is 8,9 fte toegekend voor risico-gestuurd handhaven. Dit was een deel van de benodigde capaciteit. Er is nog 4,6 fte nodig. Deze capaciteit is bestemd om de vervolgstap te maken naar risico gestuurd handhaven.

De benodigde capaciteit valt voor 50% onder opgave Verstedelijking en voor 50% onder opgave Veiligheid.

j. Gemeentebreed interventieteam

Voor een brede integrale aanpak ondermijning en om negatieve verschuivingseffecten binnen de gemeente en ook regionaal te voorkomen ligt er een bestuurlijke opdracht om een gemeentebreed (stedelijk) interventieteam vorm te geven met regionale samenwerking. Hiervoor is een kwartiermaker (externe inhuur) aangesteld. Er is hiervoor geen dekking binnen de Opgave Veiligheid.

k. Extra maatregelen bij incidenten en veiligheidsproblemen

In 2025 heeft jeugd en veiligheid meerdere malen vanwege incidenten, verzoeken van de gemeenteraad of vanwege capaciteitstekort bij de politie, extra maatregelen moeten nemen in het belang van de openbare orde en veiligheid. Een voorbeeld is toen de Bieb vanwege jongerenoverlast tijdelijk de deuren van een vestiging moest sluiten. De gemeente ondersteunde de bibliotheek, conform een motie van de gemeenteraad, door tijdelijk extra particuliere beveiliging te betalen zodat deze weer op korte termijn open kon. In Zaanstad-Noord is vanwege een groot aantal geweldsincidenten langere tijd particuliere beveiliging ingehuurd voor toezicht op overlastlocaties mede omdat de politie niet over voldoende capaciteit beschikte. Elk jaar zijn er dit soort situaties en moeten maatregelen genomen worden, maar daar is geen materieel budget voor. Dat leidt tot noodgedwongen overschrijdingen. De overwegingen hierbij zijn dat dit knelpunt nu al begint te spelen (er is nu inzet particuliere beveiliging nodig in Zaanstad-Noord vanwege toename incidenten). Daarnaast is er een relatie met een bestuurlijk dilemma: de politie heeft steeds minder capaciteit en in toenemende mate wordt door hen, partners en ook gemeenteraad een beroep op de gemeente gedaan om met eigen maatregelen de gaten in de politiezorg op te vullen (particuliere beveiliging, meer boa's, extra cameratoezicht en meer). Het is een politieke keuze in welke mate je als college dit de komende jaren gaat doen en de richting die wordt gekozen heeft meteen financiële impact en moet worden opgelost.

4.6.5 Beïnvloedbaarheid van de lasten

In de begroting 2026 is per product een toelichting opgenomen op de beïnvloedbaarheid van de lasten. In bijlage 1 is per product de beïnvloedbaarheid van de lasten opgenomen gebaseerd op huidige cijfers van de begroting 2027. De toelichting is in meer detail opgenomen, om zo goed mogelijk aan te geven op welke onderdelen het mogelijk is keuzes te maken.

4.7 Samen werken aan Zaanstad

Onder Samen werken aan Zaanstad zijn de baten en lasten opgenomen die te maken hebben met Bestuur (7.1), Dienstverlening (7.2) en Organisatie (7.3). In onderstaande tabel staan de bedragen conform de vastgestelde begroting 2026:

Samen werken aan Zaanstad (Bedragen x € 1.000)					
	Begroting 2025 (stand voorjaarsnota)	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Lasten	94.655	97.910	96.289	97.532	99.213
Baten	-12.370	-11.607	-11.326	-11.594	-11.699
Saldo	82.284	86.304	84.963	85.938	87.514
Toevoegingen reserves	210	193	175	175	175
Onttrekkingen reserves	-35	-1.015	0	0	0
Totaal saldo inclusief reserve mutaties	82.460	85.481	85.138	86.113	87.689

4.7.1 Welke autonome ontwikkelingen doen zich voor

Er is een aantal autonome ontwikkelingen dat betrekking heeft op dit programma. Naast de reguliere verwerking van loon- en prijsbijstellingen en doorvertaling van de gemeentefonds ontwikkelingen (taakmutaties) zijn dat de volgende autonome ontwikkelingen (zie hoofdstuk 3.2 voor een toelichting):

- Ontwikkelingen salarisbudget

4.7.2 Welke ontwikkelingen door groei van de stad doen zich voor

Er is een aantal ontwikkelingen in het kader van groei van de gemeente dat betrekking heeft op dit programma. Dat zijn de volgende ontwikkelingen (zie hoofdstuk 3.3 voor een toelichting):

- Toename afspraken bij burgerzaken
- Toename contactmomenten Klant Contact Center (KCC)

4.7.3 Externe middelen die aflopen

Er is in dit programma geen sprake van externe middelen die aflopen.

4.7.4 Waar moet komende tijd over besloten worden

In hoofdstuk 3.3 is toegelicht dat er een aantal onderwerpen is waarvan het belangrijk is om erover te besluiten of om er kennis van te nemen. De onderwerpen zijn verdeeld in 3 categorieën:

1. Onvermijdelijke situaties: deze doen zich voor als tegenvaller, soms als gevolg van een externe ontwikkeling. Het financieel oplossen van deze knelpunten voorkomt dat de consequenties voor de gemeente zich voordoen. Niets doen is soms onmogelijk.
2. Belangrijke afwegingen: consequenties zijn fors als er geen middelen worden toegevoegd.
3. Keuzes: het helpt de opgave of de uitvoering als er middelen beschikbaar worden gesteld.

bedragen * € 1.000	cat.	product	2026	2027	2028	2029	2030
Externe Juridische inzet	1	7.3	400	400	400	400	400
Informatieveiligheid	1	7.3		500	500	500	500
a. Gemeentelijke buitenlocaties	2	7.3		500	500	500	500
b. Juridische capaciteit tweede lijn	2	7.3		670	670	670	670
c. Zaanstreek-Waterland samenwerking	3	7.1		87	87	87	87
d. Budget Gemeenteraadsverkiezingen	3	7.1		50	50	50	50
e. Eén extra wethouder incl. benodigde ondersteuning voor 4 jaar	3	7.1	181	362	362	362	362
f. Lobbyist voor Public Affairs in Den Haag	3	7.1		138	138	138	138
g. Public Affairs/ lobby	3	7.1		100	100	100	100
h. Referenda	3	7.1	PM	PM			

i.	Aflopende middelen lokale democratie en participatie	3	7.2		83	83	83	83
j.	Organisatie van de verkiezingen	3	7.2		380	380	380	380
k.	Uitbreiding Urgenties bij Burgerzaken	3	7.2	262	524	524	524	524
l.	E-diensten	3	7.2	142	209	209	244	244
m.	Versterking klantcontactsysteem	3	7.2		180	80	80	80
n.	4fte Gebiedsregisseurs	3	7.3		637	637	637	637
o.	Activiteitenbudget D&I	3	7.3		50	50	50	50
p.	Senior projectleider D&I	3	7.3		115	115	115	115
q.	Opgavebudget	3	7.3		100	100	100	100
Totaal					985	5.085	4.985	5.020

De onderwerpen die onder categorie 1 vallen, vragen speciale aandacht en zijn daarom in hoofdstuk 3.3 in één overzicht opgenomen en toegelicht.

De onderwerpen in categorie 2 en 3 zijn hieronder toegelicht.

a. Gemeentelijke buitenlocaties

Meerdere gemeentelijke buitenlocaties zijn verouderd en niet Arbo-conform. De oprichting van een nieuwe stichting voor wijkteams en wensen van GGD/Centrum Jong vragen om duidelijke afspraken over eigendom en beheer. Strategische keuzes zijn nodig rond samenvoeging van functies, verzorgingsgebieden, investeringen in werven en elektrificatie van wagenpark en gereedschap. Daarom werken we aan een toekomstbestendige huisvestingsvisie en meerjarenplan, inclusief financiële doorrekening. Op basis van de huidige inzichten is de verwachting dat extra middelen nodig zullen zijn om te zorgen dat de buitenlocaties voldoen aan voorwaarden t.a.v. veiligheid, goed werkgeverschap, effectiviteit, efficiëntie, duurzaamheid en toekomstbestendigheid. Een eerste inventarisatie wijst uit dat vanaf 2027 rekening moet worden gehouden met € 0,5 mln. extra kosten voor de werven. Voor de lokale teams zijn hogere kosten voor huisvesting een risico. De huisvestingsvisie, inclusief de financiële doorrekening is naar verwachting eind 2026 klaar. Consequenties van de definitieve financiële doorrekening worden dan meegenomen in de reguliere P&C-cyclus, te starten met de Voorjaarsnota 2027.

b. Juridische capaciteit tweede lijn

Gemeenten krijgen te maken met steeds moeilijkere en complexere opgaven. De onderwerpen raken veel verschillende regels tegelijk en zorgen voor meer juridische risico's. Daardoor nemen het aantal vragen, bezwaren en complexe juridische vraagstukken toe. Ook worden zaken sneller politiek gevoelig. De tweede lijn heeft een cruciale rol bij complexe, organisatie brede thema's, het behandelen van bezwaren, het voeren van beroepsprocedures en het ontwikkelen van juridische kaders. Ook is er een kans dat het nieuwe kabinet de wet invoering van de versterking waarborg functie Awb gaat invoeren. Onderdeel van deze wet is een wettelijke verplichting om in overleg met de bezwaarmaker te onderzoeken hoe een dossier het beste kan worden afgehandeld. Wij passen deze aanpak in de bezwaarfase al toe met tijdelijke gelden welke in 2027 aflopen. Vaste formatie is nodig om deze aanpak die onnodige juridische procedures voorkomt te borgen in de organisatie. Zonder extra middelen voor juridische capaciteit ontstaan vertraging, hogere kosten en mogelijke schade voor de gemeente.

c. Zaanstreek-Waterland samenwerking

In Zaanstreek-Waterland (ZaWa) wordt samengewerkt door zeven gemeenten. Deze samenwerking is belangrijk voor het behalen van gezamenlijke doelen en ook de positie van ZaWa in de MRA. In 2023 hebben de gemeenten de regionale samenwerking versterkt en afspraken hierover vastgelegd in een Bestuursconvenant dat loopt t/m 31 december 2026. Hierin is vastgelegd dat de betrokken gemeentes naar rato van inwoneraantal bijdragen aan de personele kosten van regionale organisatie en aan de uitvoeringskosten. In Zaanstad is in plaats van bijdrage in euro's, tijdelijk capaciteit vrijgemaakt om de samenwerking mogelijk te maken. Naast deze capaciteit zijn vanaf 2027 aanvullende middelen nodig om de samenwerking te kunnen continueren. Er wordt namelijk gewerkt aan een nieuw Bestuursconvenant voor een periode van 4 jaar.

d. Budget gemeenteraadsverkiezingen

Tijdens de begrotingsbehandeling 2026 is gesproken over budget voor activiteiten rondom de gemeenteraadsverkiezingen, zoals de door het Presidium gewenste gemeentelijke stemwijzer, het verlevendigen van de gemeenteraadsverkiezingen en kosten gemoeid met de bestuurswisseling. Op dit moment zijn hier geen middelen voor begroot. De suggestie is om ieder jaar geld opzij te zetten en dan in een verkiezingsjaar een reserve te hebben voor dit soort zaken en het verbeteren van de opkomst in het algemeen.

e. Eén extra wethouder incl. benodigde ondersteuning voor 4 jaar

Zaanstad heeft in haar begroting structureel budget voor 5 wethouders, inclusief daarbij komende kosten: ondersteuning vanuit Communicatie en bestuurssecretariaat, extra pensioen en extra wachtgeld voorziening opgenomen. Voor de huidige coalitie is daar, tot 1 juli 2026, 1 extra wethouder incl. bijkomende kosten aan toegevoegd.

Als een nieuwe coalitie besluit 1 extra wethouder aan te stellen, dient dekking gevonden te worden voor de meerkosten die dit met zich meebrengt.

f. Lobbyist voor Public Affairs in Den Haag

Zaanstad was op 1 januari 2025 de 17e gemeente van Nederland. Door woningbouw en aantrekkelijkheid van de MRA groeit Zaanstad de komende jaren verder. De verwachting is dat Zaanstad zal stijgen in de top 10 van Nederlandse gemeenten. Alle grotere gemeenten zijn vertegenwoordigd in Den Haag met een lobbyist voor het onderhouden van contacten met Tweede Kamerleden, ministeries en andere lobbyisten. Voor Zaanstad is het tijd daar ook aanwezig te zijn, zeker als de gemeente verder groeit.

g. Public Affairs/ lobby

In het Coalitieakkoord is voor de periode 2022-2026 een bedrag van € 0,1 mln. per jaar beschikbaar gesteld om een actieve lobby te voeren bij partners en andere overheden (Rijk, provincie, EU) voor extra kansen voor de gemeente. Wil Zaanstad na 2026 een actieve lobby kunnen blijven voeren, dan is daar een werkbudget voor nodig. Het niet beschikbaar stellen hiervan heeft tot gevolg dat Zaanstad haar positie en ook kansen op (extra) financiële middelen verzwakt.

h. Referenda

Voor het houden van referenda is geen budget gereserveerd omdat ze niet vaak voorkomen. Op basis van de referendumverordening van Zaanstad kunnen referenda echter plaatsvinden. En in 2026 of 2027 is mogelijk een referendum aan de orde t.a.v. de Zaanse Schans.

i. Aflopende middelen lokale democratie en participatie

In het Coalitieakkoord is voor de periode 2022-2026 middelen beschikbaar gesteld voor Democratische vernieuwing: het opstellen en implementeren van een visie op Lokale democratie en participatie. Deze werkzaamheden zijn afgerond en de tijdelijke functie van een strateeg/ projectleider komt te vervallen. Voor toekomstige advisering over dit onderwerp is geen volle fte meer nodig, maar wel een deeltijd-fte.

j. Organisatie van de verkiezingen

Burgerzaken organiseert de verkiezingen en referenda. Momenteel is er ruimte voor een projectleider en werkbudget. Een professionele organisatie en borging van het verkiezingenproces vraagt echter minimaal 3 fte. 2 fte worden nu gedekt uit de reguliere begroting van de afdeling Burgerzaken. Dit gaat ten koste van de dienstverlening bij Burgerzaken. Daarnaast zijn er stijgende kosten voor risicomangement rond vervoer en opslag van stembussen en veiligheid van onder andere IT-middelen.

k. Uitbreiding Urgenties bij Burgerzaken

De gemeente Zaanstad heeft een wettelijke en morele verplichting om deze kwetsbare bevolkingsgroep te huisvesten. In 2024 is het wetsvoorstel Wet versterking regie volkshuisvesting (Wvrv) naar de Tweede Kamer gestuurd. Een aangepaste versie van het wetsvoorstel is inmiddels aangenomen door de Tweede Kamer en wordt momenteel behandeld door de Eerste Kamer. Het Rijk stuurt erop dat de wet per 1 juli 2026 in werking treedt. Met deze wet stelt het Rijk landelijke kaders vast voor groepen die urgentie kunnen krijgen. Voorheen hadden gemeentes hier zelf meer over te zeggen. In het wetsvoorstel (Wvrv artikel 12) zijn meerdere verplichte categorieën opgenomen. Deze verplichte categorieën zorgen ervoor dat de groep die een urgentieaanvraag kan doen groter wordt.

Dit zorgt voor meer urgentieaanvragen. Om een toename in aanvragen van 30% te kunnen ondervangen is er een uitbreiding van 4,3 fte nodig voor het team Urgenties. In het wetsvoorstel is aangegeven dat de uitvoeringslasten voor sommige gemeenten zullen afnemen maar voor andere zullen toenemen vanwege een groei van het aantal urgentieaanvragen. De verwachting is dat Zaanstad tot de laatste groep behoort. In het wetsvoorstel is op dit moment geen tegemoetkoming in uitvoeringslasten voorzien.

l. E-Diensten

Het huidige budget voor digitale dienstverlening is niet toereikend om nieuwe e-diensten te implementeren en huidige dienstverlening door te ontwikkelen. E-diensten werken met DigiD-inlog en zorgen ervoor dat minder privacygevoelige informatie via e-mail en telefoon worden gedeeld. In de overgang naar het nieuwe portaal van Burgerzaken kunnen een aantal diensten (bijv. huwelijken, aangifte geboorte en overlijden) niet meer op de huidige manier ingepland worden. Het handmatig inplannen kost veel tijd en is bovendien foutgevoelig. Een beter alternatief is het inkopen van e-dienstverlening. Hierdoor wordt de afdeling ontlast en vermindert het risico op datalekken. De inwoners kunnen gemakkelijker online huwelijksvoltrekkingen aanvragen en geboorte en overlijden aangeven. Veel gemeenten bieden deze digitale dienstverlening al aan. Dit is klantvriendelijker, sneller en scheelt drukte aan onze balies. Er is geen budgettaire ruimte om de kosten voor implementatie van de e-diensten structureel te bekostigen.

m. Versterking klantcontactstelsel

Het KCC behandelt jaarlijks circa 150.000 klantvragen (contactformulieren, whatsapp en telefonie) en heeft hiervoor een actueel en integraal klantbeeld nodig. Door de groei van het aantal applicaties is deze informatie versnipperd geraakt. KCC-medewerkers werken momenteel in gemiddeld negen systemen om inwoners te kunnen helpen. Dit belemmert efficiënte en kwalitatieve dienstverlening en zet de doorontwikkeling van de dienstverlening onder druk.

Met de komst van het nieuwe zaakstelsel ontstaat een kans om te investeren in een toekomstbestendig klantcontactstelsel dat gekoppeld kan worden aan het zaakstelsel en op termijn aan andere (vak)applicaties. Zonder aanvullend stelsel is het risico groot dat het KCC onvoldoende inzicht heeft in relevante klantinformatie, wat kan leiden tot afnemende kwaliteit van dienstverlening en inefficiëntie.

n. Gebiedsregisseurs

De rol van Gebiedsregisseur wordt momenteel tijdelijk ingevuld in onze organisatie. De Gebiedsregisseur is cruciaal om de samenwerking tussen opgave, beleid en uitvoering te organiseren. Gebiedsregisseurs zorgen voor de integrale vertaling tussen stedelijke opgaven en gebiedspraktijk, met een focus op coördinatie, samenhang en organisatie brede agendering. De inzet van gebiedsregisseurs (4fte) versterkt het integraal werken en de samenwerking met partners in de gemeente. De pilot wordt tussentijds en aan het einde van het jaar geëvalueerd.

o. Activiteitenbudget D&I

De arbeidsmarkt is krap. Daarom moeten we zorgen voor een veilige, toegankelijke en diverse organisatie waar iedereen zich thuis voelt. Veel gaat goed, maar er zijn ook zorgen: niet iedereen voelt zich veilig, klachten nemen toe en oplossingen blijven soms uit. Medewerkers en leidinggevendenden missen vaak de juiste taal en vaardigheden om grenzen te stellen of zich in te leven. Samenwerken met diverse groepen vraagt kennis over cultuur, gender en generaties. Netwerken helpen daarbij, maar er is nu geen structureel budget voor het Programma Diversiteit & Inclusie (D&I). Zonder budget kunnen we geen dialoogsessies, trainingen of ondersteuning van D&I-netwerken organiseren.

p. Senior projectleider D&I

Het Diversiteit en Inclusie programma omvat steeds meer activiteiten, trainingen, netwerken, begeleiding en beleidsontwikkeling. De vraag naar D&I-expertise en begeleiding groeit snel, zowel vanuit medewerkers als vanuit afdelingen en leiders. Om deze groeiende vraag te blijven bedienen, sociale veiligheid structureel te verankeren en nieuwe initiatieven goed uit te voeren is extra projectleiding nodig. Zonder uitbreiding komen continuïteit, kwaliteit én impact van het programma onder druk te staan. Ook kunnen we afdelingen niet trainen in sociale veiligheid en integriteit. Daardoor blijven onveilige situaties bestaan en benutten we divers talent minder goed.

q. Opgavebudget

Op dit moment zijn er geen geormerkte middelen om de doelen van de opgave Samenwerken aan Zaanstad te realiseren. Om deze doelen te behalen is er een beperkt opgavebudget benodigd. Zonder opgavebudget zijn de doelen van de opgave Samenwerken aan Zaanstad Opgave 7 maar beperkt realiseerbaar en dienen te worden bijgesteld.

4.7.5 Beïnvloedbaarheid van de lasten

In de begroting 2026 is per product een toelichting opgenomen op de beïnvloedbaarheid van de lasten. In bijlage 1 is per product de beïnvloedbaarheid van de lasten opgenomen gebaseerd op huidige cijfers van de begroting 2027. De toelichting is in meer detail opgenomen, om zo goed mogelijk aan te geven op welke onderdelen het mogelijk is keuzes te maken.

4.8 Financiën

Onder Financiën zijn de baten en lasten opgenomen die te maken hebben met Lokale heffingen (8.1), Algemene uitkering (8.2), Dividend (8.3), Vennootschapsbelasting (8.4), Saldo financieringsfunctie (8.5), Overige algemene dekkingsmiddelen (8.6), Overige baten en lasten (8.7) en Onvoorzien (8.8). In onderstaande tabel staan de bedragen conform de vastgestelde begroting 2026:

Financiën (Bedragen x € 1.000)					
	Begroting 2025 (stand voorjaarsnota)	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029
Lasten	9.848	3.531	5.399	7.014	8.878
Baten	-488.654	-495.108	-494.374	-481.457	-483.375
Saldo	-478.806	-491.577	-488.975	-474.443	-474.497
Toevoegingen reserves	21.854	2.732	905	0	0
Onttrekkingen reserves	-12.807	-9.036	-10.173	-4.690	-3.627
Totaal saldo inclusief reserve mutaties	-469.759	-497.881	-498.243	-479.133	-478.124

4.8.1 Welke autonome ontwikkelingen doen zich voor

Er is een aantal autonome ontwikkelingen dat betrekking heeft op dit programma. Naast de reguliere verwerking van loon- en prijsbijstellingen en doorvertaling van de gemeentefonds ontwikkelingen (taakmutaties) zijn dat de volgende autonome ontwikkelingen (zie hoofdstuk 3.1 voor een toelichting):

- Septembercirculaire 2025
- Decembercirculaire 2025
- Meicirculaire 2026 (verwacht effect ter dekking indexatie)
- Treasury (rente)

4.8.2 Welke ontwikkelingen door groei van de stad doen zich voor

Er is een aantal ontwikkelingen in het kader van groei van de gemeente dat betrekking heeft op dit programma. Dat zijn de volgende ontwikkelingen (zie hoofdstuk 3.4 voor een toelichting):

- Waardebepaling (WOZ), heffen en invorderen gemeentelijke belastingen

4.8.3 Externe middelen die aflopen

Er is in dit programma geen sprake van externe middelen die aflopen.

4.8.4 Waar moet komende tijd over besloten worden

In hoofdstuk 3.3 is toegelicht dat er een aantal onderwerpen is waarvan het belangrijk is om erover te besluiten of om er kennis van te nemen. De onderwerpen zijn verdeeld in 3 categorieën:

1. Onvermijdelijke situaties: deze doen zich voor als tegenvaller, soms als gevolg van een externe ontwikkeling. Het financieel oplossen van deze knelpunten voorkomt dat de consequenties voor de gemeente zich voordoen. Niets doen is soms onmogelijk.
2. Belangrijke afwegingen: consequenties zijn fors als er geen middelen worden toegevoegd.
3. Keuzes: het helpt de opgave of de uitvoering als er middelen beschikbaar worden gesteld.

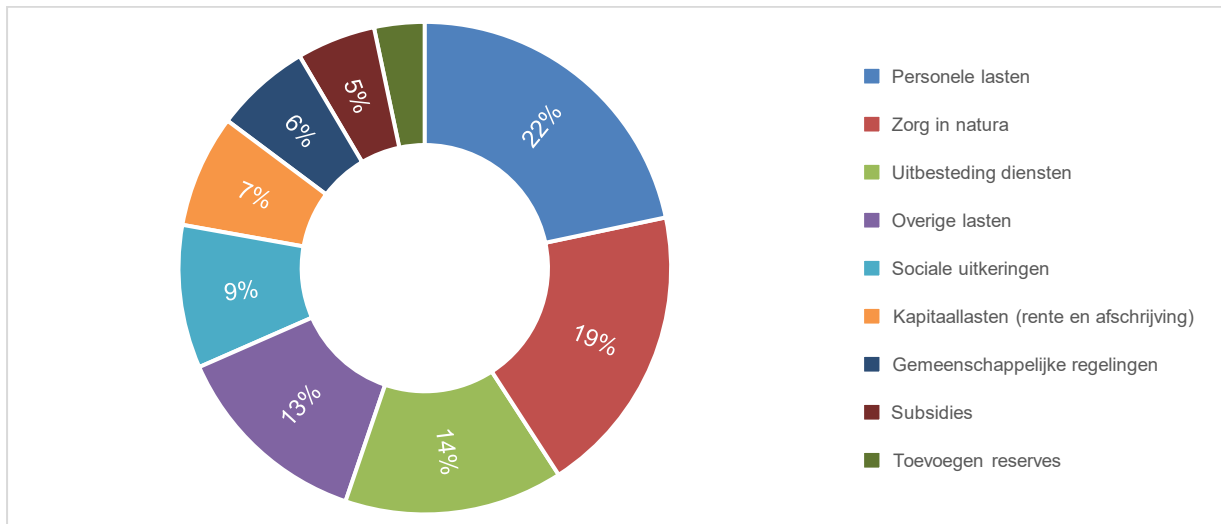
<i>bedragen * € 1.000</i>	<i>cat.</i>	<i>product</i>	2026	2027	2028	2029	2030
Bezwaar en beroep WOZ en structureel borgen heffingsproces	1	8.1	910	910	910	910	910
Ophoging stelpost planningsoptimisme	1	8.2		-600	-600	-600	-600
Totaal			0	910	310	310	310

De onderwerpen die onder categorie 1 vallen, vragen speciale aandacht en zijn daarom in hoofdstuk 3.3 in één overzicht opgenomen en toegelicht.

5 Overige informatie

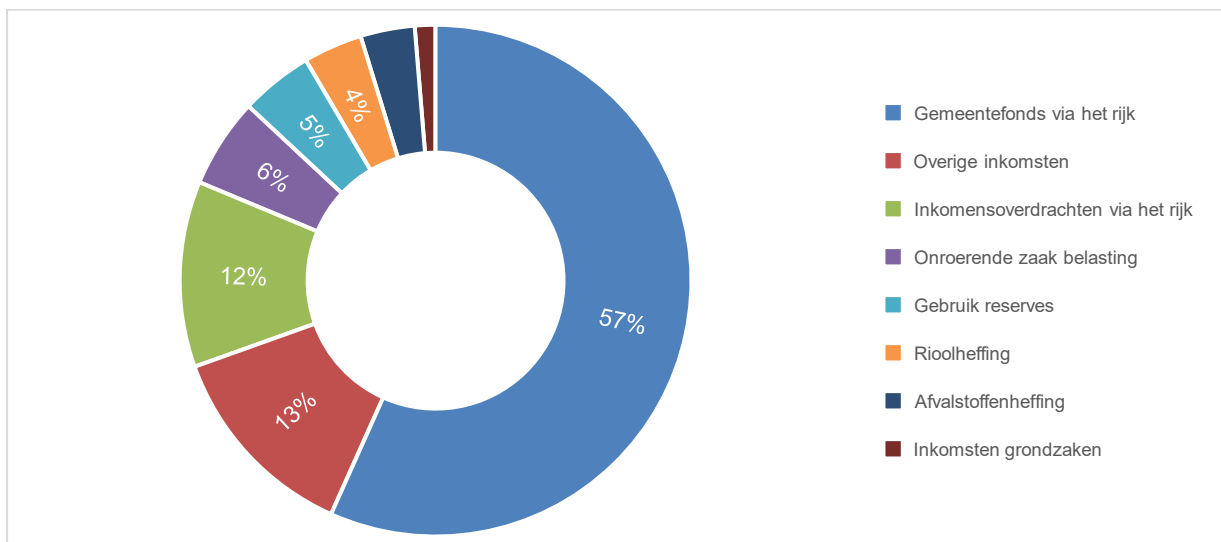
5.1 Verdeling lasten

De gemeente voert diverse taken uit, zoals het verstrekken van uitkeringen, verstrekken van subsidies en het onderhouden van de openbare ruimte. Om inzicht te geven in de verdeling van de type lasten is onderstaande taartdiagram opgenomen.

5.2 Verdeling baten

De uitgaven van de gemeente worden gedekt door de inkomsten. In onderstaande taartdiagram is inzicht gegeven in de verschillende soorten inkomsten:

5.3 Lokale heffingen

Naast de rijksuitkeringen uit het gemeentefonds, vormen de lokale heffingen de belangrijkste inkomstenbron voor de gemeente. De lokale heffingen bestaan uit:

- Algemene belastingen, waaronder de onroerendezaakbelasting (OZB) en parkeerbelasting;
- Bestemmingsheffingen (rioolheffing en afvalstoffenheffing);
- Rechten of retributies, waaronder leges en begraafrechten.

De totale opbrengst van de lokale heffingen in Zaanstad is € 123 mln. (begroting 2026) en bedraagt circa 17% van de totale baten van de gemeente.

Bevoegdheid

De bevoegdheid om lokale heffingen in te voeren, te wijzigen of af te schaffen ligt bij de gemeenteraad. Binnen wettelijke kaders kan zij zelf tarieven vaststellen om een gewenste opbrengst te realiseren. Deze vrijheid is niet onbeperkt. Zo mag de heffing niet afhankelijk zijn van het inkomen of vermogen. Voor een aantal belastingen is bovendien de heffingsmaatstaf wettelijk vastgelegd, zoals bij de OZB waar de WOZ-waarde de grondslag vormt.

Algemene belastingen

Zaanstad ontvangt jaarlijks circa € 54 mln. (begroting 2026) aan algemene belastingen. De opbrengsten van de belastingen komen ten gunste van de algemene dekkingsmiddelen, ze zijn vrij besteedbaar voor de gemeente, er staan geen vaste uitgaven of verplichte prestaties tegenover.

De grootste inkomstenbron is de onroerendezaakbelasting (OZB) met € 43 mln., gevolgd door de opbrengst van de parkeerbelasting met circa € 7,6 mln. en de toeristenbelasting met circa € 3 mln.. Verder zijn er nog de precario- en reclamebelasting (€ 0,3 en € 0,4 mln.) en de roerende woon- en bedrijfsruimtebelasting (RWBB) met € 0,06 mln. Verder zijn er inkomsten uit *private* reclamecontracten (circa € 0,8 mln.).

De totale lasten (uitgaven) in de begroting stijgen jaarlijks mee met de loon- en prijsstijgingen. De stijging van de onroerendezaakbelasting is conform de afspraken uit het coalitieakkoord 2022-2026 beperkt gebleven tot de prijsindex. Alleen de areaaluitbreiding van woningen en niet-woningen leidt tot een extra opbrengst.

Voor het Stadshart Zaandam is een bedrijveninvesteringszone (BIZ) vastgesteld, waarbinnen een BIZ-bijdrage wordt geheven van gebruikers of (bij afwezigheid) eigenaren van niet-woningen (ondernemingen of instellingen). De opbrengst van circa € 0,2 mln. wordt – na aftrek van de kosten voor heffing en invordering – als subsidie afgedragen aan het BIZ-bestuur (de ondernemersvereniging). Een BIZ is een wettelijke instrument voor en door ondernemers, waarmee alle ondernemers gezamenlijk investeren in de kwaliteit van hun omgeving en zo een bijdrage leveren aan de economische ontwikkeling van het aangewezen gebied. Het gaat hierbij om investeringen *aanvullend* op de werkzaamheden van de gemeente.

Bestemmingsheffingen

De opbrengst van de bestemmingsheffingen wordt besteed aan de kosten waarvoor de heffing is opgelegd en is wettelijk begrensd tot 100% van de begrote kosten. Op dit moment worden nog niet alle kosten toegerekend aan de heffingen. De bestemmingsheffingen leveren jaarlijks circa € 53 mln. op; de afvalstoffenheffing met een opbrengst van € 26 mln. en de rioolheffing met een opbrengst van € 27 mln.

Rechten of retributies (waaronder de leges)

Rechten/ retributies worden geheven van personen en ondernemers aan wie de gemeente een specifieke dienst verleent. Dit kan gaan om een vergoeding voor het gebruik van gemeentelijke werken of inrichtingen. Voorbeelden hiervan zijn marktgeden voor een standplaats op de markt en de begraafrechten voor het gebruik van de gemeentelijke begraafplaats en bijbehorende voorzieningen.

Veruit het grootste deel van de retributies betreft de Leges. Leges worden geheven voor de werkzaamheden voor het behandelen van aanvragen (diensten). Dit betreft onder andere aanvragen

voor vergunningen, zoals omgevingsvergunningen en exploitatievergunningen. Ook voor het verlenen van ontheffingen en het verstrekken van officiële documenten – bijvoorbeeld paspoorten en uittreksels uit basisregistraties – worden leges in rekening gebracht.

De opbrengst van de rechten/retributies betreft totaal € 14,3 mln., waarvan circa € 12,4 mln. aan leges, circa € 1,2 mln. begraafrechten, circa € 0,3 mln. gemakkelijkhedenretributie, circa € 0,2 mln. marktgelden en circa € 0,2 mln. zeehavengeld.

De opbrengst wordt besteed aan de kosten waarvoor de heffing is opgelegd. Net als bij de bestemmingsheffingen geldt de eis dat de opbrengst de kosten niet mag overstijgen. Het Rijk heeft voor bepaalde gemeentelijke diensten maximumtarieven vastgesteld, zoals bij de leges voor paspoorten.

De gemakkelijkhedenretributie is niet begrensd tot een maximum van 100% kostenverhaal en mag enigszins een overschrijding laten zien.

Leges:

De Leges Verordening bestaat uit drie hoofdstukken:

1. De producten in hoofdstuk 1 bestaan voor 95% uit diensten die geleverd worden aan individuele inwoners in Zaanstad, zoals informatie uit het Gemeentearchief, paspoorten, identiteitskaarten, rijbewijzen en huwelijksvoltrekkingen. De overige 5% van de diensten wordt geleverd aan (kleine) ondernemers zoals standplaatsen en vergunningen Winkeltijdenwet.
2. De producten in hoofdstuk 2 betreffen vooral de dienstverlening voor het verlenen van omgevingsvergunningen op het gebied van bouwen (bijna 95%). Daarnaast betreft het vergunningaanvragen voor sloop, asbestverwijdering, het maken van een uitrit, kap en monumenten.
3. Binnen hoofdstuk 3 worden vrijwel alle diensten geleverd aan (kleine) ondernemers zoals horeca-exploitatievergunningen en evenementenvergunningen (buurtefeesten, kleine braderieën, Koningsdag, muziekfestivals, etc.).

Voor de Leges tarieven geldt als uitgangspunt 100% kostendekkendheid, tenzij andere afspraken zijn gemaakt. Binnen hoofdstuk 1 en 2 is kruissubsidiëring mogelijk en mag de begrote opbrengst maximaal 100% kostendekkend zijn. Voor hoofdstuk 3 geldt een kostendekkendheid van 100% binnen de paragraaf.

Voor de volgende leges is de afgelopen jaren incidenteel afgeweken van het uitgangspunt 100% kostendekkendheid:

- *Leges Kleine evenementen A*
Voor de coalitieperiode 2022 – 2026 is voor de leges kleine evenementen A een tarief van € 52,30 vastgesteld. Dit komt neer op een kostendekkingspercentage van 9,3%. Er was voor de coalitieperiode dekking van € 0,046 mln. per jaar beschikbaar. Het kostendekkend tarief voor evenementen A bedraagt € 563. Bij afwijking van het kostendekkend tarief is structurele dekking benodigd.
- *Leges Evenementen B*
Het aantal aanvragen voor evenementen B bedraagt circa 63. Het vastgestelde tarief van € 240,30 kent een kostendekkingspercentage van 21,3%. In 2026 (en eerder) was incidentele dekking van € 0,056 mln. beschikbaar. Het kostendekkend tarief voor evenementen B bedraagt € 1.126. Bij afwijking van dit kostendekkend tarief is structurele dekking benodigd.
- *Vermakelijkheidsretributie Zaanse Schans*
Op de Zaanse Schans wordt een vermakelijkheidsretributie geheven. Uitgangspunt is dat dit een kostendekkende heffing is. In de afgelopen jaren is het tarief jaarlijks lager dan kostendekkend vastgesteld. Afhankelijk van de ontwikkelingen rond de Zaanse Schans komt de VMR wel of niet te vervallen.
- *Marktgelden*
Voor marktgelden is al meerdere jaren incidenteel geld beschikbaar. Voor 2026 was er een incidentele dekking van € 0,025 mln. Het tarief voor 2026 bedraagt € 0,73. Een volledig kostendekkend tarief is € 0,82. Bij afwijking van het kostendekkend tarief is structurele dekking benodigd.

Woonlasten

In Zaanstad bestaan de woonlasten uit de OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing. De woonlasten geven een indicatie van de lokale lastendruk voor inwoners en maken vergelijking met andere gemeenten mogelijk. Vergelijkingen worden echter bemoeilijkt door verschillen in gemeentelijke beleidskeuzes. Zo hanteert Zaanstad vaste tarieven voor de afvalstoffen- en rioolheffing, terwijl andere gemeenten tarieven baseren op huishoudgrootte. Ook de OZB-tarieven verschillen landelijk sterk.

Het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) onderzoekt jaarlijks de lokale lasten. In onderstaande tabel worden de woonlasten over 2025 vergeleken met die van 44 (middel)grote gemeenten (G40 stedennetwerk + G4). In de tabel worden de bedragen per heffing afzonderlijk gepresenteerd. Dit maakt het mogelijk om de verschillende onderdelen van de woonlasten met elkaar te vergelijken. NB: Zij vormen niet van links naar rechts opgeteld de woonlasten in één gemeente.

Tabel Woonlasten 2025 Zaanstad in vergelijking met andere gemeenten

	OZB-eigenaar	Reinigingsheffing (afvalstoffenheffing)	Rioolheffing	Woonlasten 2025
Zaanstad	€ 358,84	€ 355,48	€ 322,62	€ 1.036,94
Laagste	€ 263,00	€ 34,00	€ 125,00	€ 804,00
Hoogste	€ 894,00	€ 500,00	€ 562,00	€ 1.380,00
Gemiddelde	€ 448,00	€ 371,00	€ 226,00	€ 1.044,00

Bron: Kerngegevens belastingen grote gemeenten 2025 COELO

Uit de tabel wordt duidelijk dat de woonlasten in 2025 in Zaanstad net onder het gemiddelde zijn.

Waarde van de gemeente: areaalontwikkeling

De waarde van de onroerende zaken vormt de basis voor het heffen van de onroerendezaakbelasting (OZB). Deze waarde wordt vastgesteld volgens de regels van de Wet waardering onroerende zaken (Wet WOZ). Hiervoor moeten alle onroerende zaken binnen de gemeente jaarlijks opnieuw worden gewaardeerd. Dit betekent dat de gemeente elk jaar een actuele waarde bepaalt van alle woningen en bedrijfspanden. Alle waarden bij elkaar opgeteld wordt aangeduid als de waarde van de gemeente.

De waarde van de gemeente verandert door nieuwbouw, sloop en ontwikkeling van bouwgrond, dit wordt aangeduid als areaalontwikkeling. Voor de areaalontwikkeling wordt gekeken welke ontwikkelingen zichtbaar zijn binnen de verschillende categorieën onroerende zaken. Er wordt gekeken wat de toe- en afname van WOZ-waarde is ten opzichte van een jaar eerder. Dan gaat het om nieuwbouw evenals de toename in waarde van gebouwen die een jaar eerder nog in aanbouw waren. Omdat er vrijwel altijd ook sprake is van sloop, wordt de waarde daarvan in mindering gebracht.

In Zaanstad vindt thans veel nieuwbouw plaats. De uitkomst van de areaalontwikkeling zal daarom vrijwel altijd leiden tot een netto toename van WOZ waarde van de gemeente. Door die waarde af te zetten tegen de betreffende OZB tarieven, kan een betrouwbare inschatting worden gemaakt van de extra inkomsten OZB die de groei van de gemeente genereert.

Kwijtscheldingsbeleid

De gemeente kan ervoor kiezen inwoners met een laag inkomen kwijtscheldingen voor bepaalde heffingen te verlenen. In Zaanstad is ervoor gekozen kwijtschelding mogelijk te maken voor de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. Op grond van het huidige gemeentebeleid vindt dekking plaats vanuit die heffingen. Jaarlijks wordt aan circa 5.000 huishoudens geheel of gedeeltelijke kwijtschelding verleend. Voor 2026 betekent dit een totaalbedrag aan kwijtschelding van € 3,4 mln.

5.4 Schuldontwikkeling

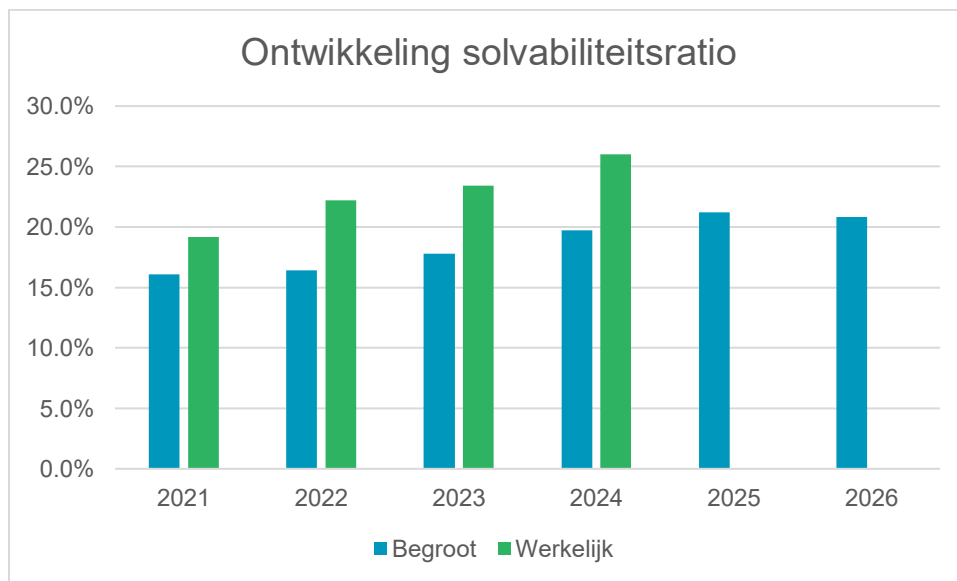
Ontwikkeling vaste activa en schuld

De gemeente leent geld om voldoende beschikbaar te hebben zodat aan alle financiële verplichtingen kan worden voldaan. Hiervoor worden kortlopende en langlopende leningen aangetrokken. De gemeente betaalt rente over de aangetrokken leningen. Belangrijk is dat de omvang van de schuld in evenwicht is met (niet groter is dan) het bezit (activa) van de gemeente.

Ontwikkeling solvabiliteitsratio

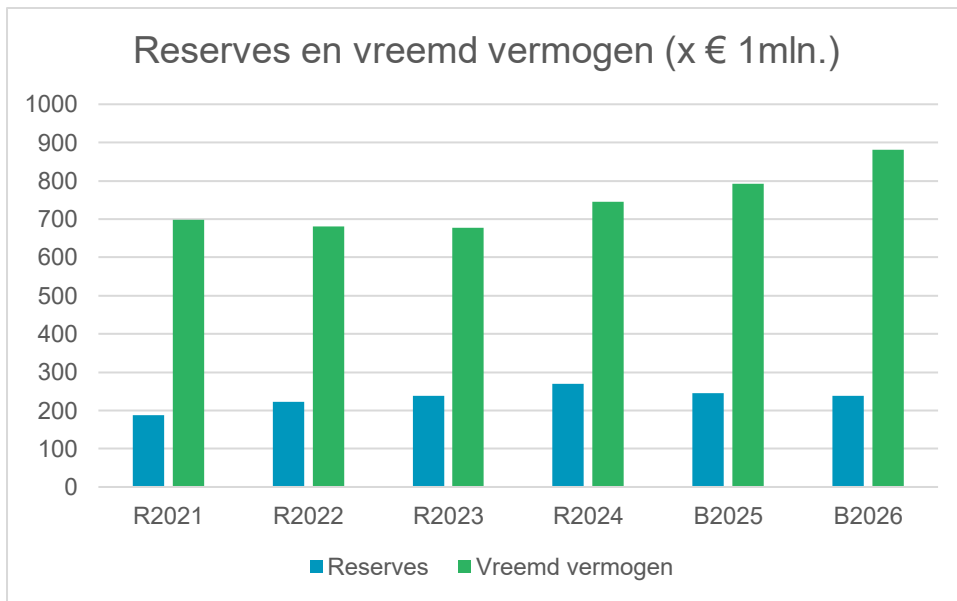
Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Dit geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. De VNG geeft als signaalwaarde een percentage van 20%. De VNG geeft hierbij de volgende kanttekening: Nederlandse gemeenten gaan vanwege het artikel 12 vangnet uit de Financiële Verhoudingswet niet failliet en worden nooit geliquideerd. Daarom heeft dit kengetal ondanks deze signaalwaarde maar beperkte waarde. Ook worden investeringen in maatschappelijk nut geactiveerd die niet verkoopbaar zijn, zodat de reserves niet de liquiditeitswaarde weergeven. De vraag of de gemeente de schuld met zijn inkomen kan betalen, is veel daarom belangrijker en daartoe zijn we in staat.

In onderstaande grafiek is het verloop van de solvabiliteitsratio opgenomen. Hierin kan je zien dat het ratio de afgelopen jaren is verbeterd van 19,2% in 2021 naar 26,0% in 2024. Daarnaast laat de grafiek zien dat door diverse ontwikkelingen gedurende het jaar de ratio bij de begroting lager wordt ingeschat dan dat deze bij de jaarrekening is.

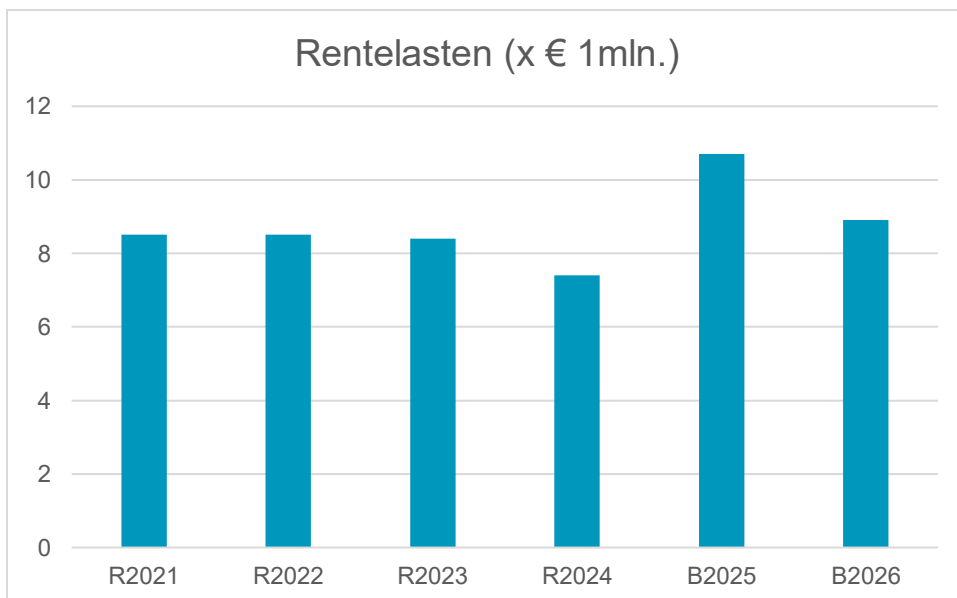

Ontwikkeling reserves, vreemd vermogen en rentelast

De onderstaande grafiek laat de verhouding tussen het eigen vermogen (de reserves) en het vreemd vermogen zien. De grafiek laat een redelijk constant beeld zien van de reservepositie en een licht groeiend vreemd vermogen. De investeringen in de gemeente zijn hiervan de oorzaak. Een groot deel wordt gefinancierd met vreemd vermogen. Het bedrag dat betaald wordt aan rentelasten (figuur 3) daalde in 2024 en bleef daarvoor constant. Vanaf 2025 neemt dit door de stijgende rente weer toe.

Figuur 2: Reserves en vreemd vermogen

Figuur 3: rentelasten

Het bedrag van 2025 betreft de primaire begroting. In de Voorjaarsnota en Narap is hiervan per saldo € 3,9 mln. afgeraamd.

Beheersing van de schuldenlast

Er zijn diverse wetten waaraan de gemeente zich voor de financiële ontwikkelingen moet houden. In de gemeentewet is vastgelegd dat gemeenten jaarlijks een sluitende begroting opstellen. In de wet Fido is de renterisiconorm en het kasgeldlimiet opgenomen. In het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) is opgenomen dat de gemeente een treasury paragraaf en een paragraaf weerstandsvermogen en risicomanagement opneemt in zowel de begroting als de jaarstukken. In de paragraaf weerstandsvermogen en risicomanagement moeten diverse kengetallen met betrekking tot de financiële positie worden opgenomen. Binnen deze wettelijke kaders bepalen gemeenten zelf hoeveel zij willen lenen. De hoogte van de schuld is een bestuurlijke keuze.

De investeringen in de gemeente zorgt voor een groei van de balans. De investeringen heeft de gemeente voor de komende tien jaar in beeld gebracht. Deze wordt twee keer per jaar geactualiseerd. Hiermee wordt voorkomen dat er ongemerkt een (te) groot deel van de begroting meerjarig vast wordt gelegd door een toename van kapitaallasten.

Hoe is de schuldpositie te beïnvloeden?

De schuld neemt toe als de gemeente extra leent. De gemeente moet lenen als zij meer uitgeeft (daadwerkelijk betaalt in een jaar) dan dat er aan inkomsten wordt ontvangen. Andersom geldt ook dat de schuld afneemt, wanneer de uitgaven lager zijn dan de inkomsten. Hierbij moet worden opgemerkt dat ook het inzetten van eigen vermogen (reserves) de schuldenlast van de gemeente verhoogd. Een reserve is geen geld dat 'los op de rekening' van de gemeente staat. Ook voor het uitgeven van een reserve moet extra geld aangetrokken worden. Voor 2026 hebben we 3,5% begroot voor de langlopende rente en 2% voor de kortlopende rente.

5.5 Gemeentefonds

Werking gemeentefonds

Alle gemeenten ontvangen van het Rijk een algemene uitkering uit het gemeentefonds. Dit is één van de belangrijkste inkomstenbronnen van gemeenten. Voor Zaanstad gaat het om ruim € 430 mln. (bijna 60% van het totaal aan inkomsten).

De hoogte van de uitkering hangt af de omvang van het fonds en de verdeling daarvan tussen gemeenten. De verdeling vindt plaats langs maatstaven. Er zijn meer dan 60 maatstaven. Voorbeelden zijn: aantal inwoners, aantal uitkeringsgerechtigden, oppervlakte van de gemeente etc. Elke maatstaf heeft een bedrag per eenheid. De gemeente krijgt dus geld voor iedere inwoner, iedere uitkeringsgerechtigde, de oppervlakte van de gemeente etc. Als er wijzigingen zijn in de eenheden, zoals een toename van het aantal inwoners, heeft dit invloed op de hoogte van de uitkering. De eigen belastingcapaciteit is een aftrekpost op de algemene uitkering. Gemeenten krijgen minder geld uit het gemeentefonds als ze veel vermogen hebben om belastingen te heffen. Het vermogen bestaat uit de werkelijke WOZ-waarde van onroerende zaken in de gemeente, berekend tegen een rekesttarief dat voor alle gemeenten hetzelfde is. Een gemeente met een hoge WOZ-waarde heeft een hoge aftrekpost en ontvangt een lagere uitkering uit het gemeentefonds. Hoe zwaar de maatstaven meetellen in de verdeling wordt periodiek herzien. Ook in 2026 staat er wederom een herziening van de verdeelmaatstaven van het GF gepland. Dit kan zowel gunstig als ongunstig uitpakken voor de gemeente. In de meicirculaire 2026 wordt de uitkomst van de herverdeling bekend gemaakt.

De jaarlijkse toe- en afname van het gemeentefonds wordt het accres genoemd. Vanaf 2024 is het accres gekoppeld aan de bbp-normeringssystematiek. Uitgangspunt is dat de fondsen meerjarig de ontwikkeling van het nominaal bruto binnenlands product volgen. De normering wordt gesplitst in een volumedeel en een prijsdeel. Het volumedeel is bedoeld voor het opvangen van de kosten door groei van de welvaart en het prijsdeel is bedoeld voor het opvangen van de inflatie. De volumeontwikkeling van de fondsen wordt gebaseerd op een 8-jaars (t-9 t/m t-2) historisch gemiddelde van de ontwikkeling van het bbp, waardoor het fonds minder schommelt. Het prijsdeel volgt de prijsontwikkeling van het bbp van het lopende jaar.

Samenvattend kunnen we zeggen dat de hoogte van de algemene uitkering van de gemeente wijzigt door:

- Verandering in de maatstaven (zoals groei van het aantal inwoners)
- Wijziging in het volume bbp en/of prijs bbp

Er spelen twee zaken die negatief zijn voor de begroting van Zaanstad:

1. De indexatie die het Rijk hanteert (prijs bbp) is lager dan de indexatie die benodigd is om de budgetten in de begroting van Zaanstad op het juiste niveau te krijgen. Dit betekent dat een deel van de accresstijging door het volume bbp wordt gebruikt om de kosten van de indexatie van de begroting te dekken. De compensatie die we krijgen voor volume is vervolgens te laag om de extra kosten als gevolg van volumestijging op te vangen, zoals bijvoorbeeld de stijgende kosten van de jeugdhulp.
2. Het accres is meerjarig opgenomen in de circulaire van het Rijk en wij berekenen dit meerjarig door in de begroting van Zaanstad. Aan de batenkant is daarom compensatie voor volumeontwikkeling (groei van de welvaart) meerjarig al wel opgenomen. Aan de kostenkant rekenen wij alleen voor het eerste jaar de volumeontwikkeling door. Dit vanwege het uitgangspunt dat wij de volumeontwikkeling voor de volgende jaren nog niet realistisch kunnen ramen. Dit betekent dat indien wij de volumestijging gaan ramen, wij geen budget meer in de begroting beschikbaar hebben om de volumestijging op te vangen, zoals de extra kosten voor de jeugdhulp. Hoewel dit niet consistent is tussen de baten en de lasten, helpt deze verwerking om het tekort op de begroting in de toekomst met jaarlijks 2-4 mln. te verminderen. Zonder deze inzet zou het tekort in 2028 circa 10 mln. hoger liggen. Het creëert tegelijkertijd ook een probleem, omdat er jaarlijks geen middelen bijkomen om de kostengroei mee op te vangen.

Groei van de stad

Als Zaanstad harder groeit dan de gemiddelde groei in Nederland, krijgt Zaanstad een groter deel van de algemene uitkering. Vanwege de snelle toename van het aantal woningen en inwoners in Zaanstad is dit het geval. Dit hogere aandeel in de algemene uitkering is in de begroting gereserveerd om de

kosten vanwege de groei van onze gemeente uit te betalen. We willen namelijk wel dat de gemeente kan groeien met kwaliteit en dat de basis financieel op orde blijft. Voorbeelden van activiteiten die mee moeten groei met de groei van onze gemeente zijn extra onderhoudskosten voor de openbare ruimte vanwege areaaluitbreiding, hogere zorgkosten (Jeugd en Wmo) vanwege een toename van het aantal inwoners, meer medewerkers dienstverlening vanwege meer uitgaven rijbewijzen/paspoorten etc. Jaarlijks is er € 2,3 mln. beschikbaar in de begroting om de kosten vanwege de groei van de gemeente uit te dekken.

Er is een afwegingskader waarin is opgenomen waar activiteiten aan dienen te voldoen om voor de groei van de stad in aanmerking te komen. Dit zijn:

- De activiteit behoort tot onze basis gemeentelijke taken
- Het uitgavniveau beweegt heel expliciet en direct mee bij groei/ krimp van de gemeente
- De uitgaven worden gedekt uit de algemene middelen

Jaarlijks bij de voorjaarsnota doet het college een voorstel welke activiteiten uit dit budget groei van de stad gedekt worden.

Jeugd

Gemeenten zetten zich al jaren in om van het Rijk een eerlijke compensatie te ontvangen voor de kosten voor jeugdhulp. De kosten voor jeugdhulp zijn in de afgelopen jaren ontzettend snel gestegen, zonder dat de algemene uitkering is meegestegen. In 2025 heeft de Commissie van Ark een rapport met aanbevelingen uitgebracht, waarin geadviseerd werd de gemeenten structureel te compenseren voor de gestegen kosten van de jeugdhulp. Het Rijk heeft geen gehoor gegeven aan dit advies en gemeenten slechts gedeeltelijk en tijdelijk (tot en met 2027) gecompenseerd.

De begroting van Zaanstad kent een meerjarig tekort. Een groot deel van dit tekort wordt veroorzaakt door jeugdhulp omdat het rijk een korting op het budget heeft doorgevoerd. De korting van het rijk stijgt in 2028. Onderstaande tabel geeft inzicht welk deel van de Begroting 2026 veroorzaakt wordt door de gestegen kosten van jeugdhulp. In deze tabel zijn nog niet de kosten opgenomen van de groei van de jeugdhulp in 2027, 2028 en 2029. Deze groei bedraagt jaarlijks circa 2-4 mln., op basis van historische gemiddelden.

Begroting zonder tekort jeugd (bedragen x € 1.000)				
	2026	2027	2028	2029
Saldo begroting na egalisatie	0	0	21.461	24.583
Waarvan veroorzaakt door jeugd	5.145	6.076	14.904	14.874
Saldo begroting zonder tekort jeugd	-5.145	-6.076	6.557	9.709

Het reguliere tekort op de begroting, zonder het tekort veroorzaakt door jeugdhulp, is € 9,7 mln. in 2029. De commissie Van Ark brengt begin 2027 een tweede advies uit over het budget dat gemeenten zouden moeten krijgen voor jeugdhulp vanaf 2028. Indien het Rijk geen middelen beschikbaar stelt voor jeugdhulp, dan blijft het tekort € 21,5 mln. in 2028 en € 24,6 mln. vanaf 2029. Plus de effecten van de autonome ontwikkeling uit deze Staat van Financiën.

Ravijn

De voorjaarsnota 2025 van het Rijk leek op het eerste gezicht goed nieuws te brengen. Het ravijnjaar 2026 werd opgelost door vooral incidenteel extra middelen beschikbaar te stellen voor 2026/2027. Het gevreesde ravijnjaar 2026 is hiermee uitgesteld naar 2028. Dit blijkt ook wel uit de begroting van Zaanstad, waar vanaf 2028 flinke tekorten zichtbaar zijn. Hoewel Zaanstad in de afgelopen jaren al een flink deel van het ravijn (van oorspronkelijk € 23 mln.) heeft weggewerkt, zijn vanaf 2028 nog steeds forse bezuinigingen nodig om het tekort op te lossen.

10% SPUK korting

Het kabinet heeft besloten dat specifieke uitkeringen (SPUK's) in 2026 moeten zijn omgezet in fondsuitkeringen, om autonomie van medeoverheden te vergroten en administratieve- en controlelasten te verminderen. Dit gaat gepaard met een 10% budgetkorting. Op 21 mei 2025 heeft het kabinet middels een [Kamerbrief](#) kenbaar gemaakt welke SPUK's onderdeel zijn van de overheveling en op welke wijze er invulling gegeven wordt aan de 10% korting. In een afwegingskader zijn drie opties gegeven voor de invulling van de 10% korting van de SPUK:

- **Optie 1:** Het takenpakket van medeoverheden wordt evenredig gereduceerd gezien de 10% verlaging van het budget voor de specifieke uitkering voor medeoverheden. Er moet concreet worden aangegeven welke taken of verlangde prestaties (in vergelijking met het verleden) gereduceerd worden. Koepels of afzonderlijke ontvangers moeten betrokken worden bij voorstellen voor een reductie.
- **Optie 2:** Het vakdepartement komt samen met koepel en ontvanger(s) tot een afspraak die bijdraagt aan meer doelmatige uitvoering.
- **Optie 3:** Er is sprake van een alternatieve dekking op de eigen begroting.

Op 19 december 2025 heeft het kabinet middels een [kamerbrief](#) gecommuniceerd over de stand van zaken rondom de invulling van de 10% korting en is in een [bijlage](#) de status per specifieke uitkering opgenomen.

Indien de korting impact heeft voor Zaanstad wat leidt tot een knelpunt bij de uitvoering, is dit meegenomen bij de betreffende opgave (zie hoofdstuk 4).

5.6 Stand van zaken grote externe financieringsstromen

5.6.1 Woningbouwimpuls (WBI)

In 2020 zijn door het Rijk via het ministerie van BZK drie Woningbouwimpuls aanvragen gehonoreerd. Met de steun van het Rijk is ingezet op het doel om in tien jaar in Zaanstad Noord, de Kogerveldwijk (Midden) en Zaanadam Centrum in totaal 7.872 extra nieuwe woningen te realiseren, waarvan meer dan 50% in de betaalbare prijklassen. In totaal heeft Zaanstad een bedrag van € 32.019.324 ontvangen. Deze bedragen worden ingezet ten behoeve van infrastructurele maatregelen, openbare ruimte en het transformeren van verouderde bedrijventerreinen. Om aanspraak te blijven maken op de beschikte bedragen moet Zaanstad wel op tijd leveren. Theoretisch betekent dit dat er voor 2031 is gestart met 7.872 woningen. In de praktijk wordt er gefaseerd gestart en opgeleverd.

Inmiddels is ongeveer de helft van de doorlooptijd van 120 maanden bereikt, er is nog circa 56 maanden te gaan en geconcludeerd kan worden dat de productie van de woningbouwplannen goed op gang is gekomen. Voor alle drie gebieden geldt dat er tijdig is gestart en dat het aandeel betaalbaar voldoet aan het criterium van >50% betaalbaar segment. Een deel van de toegezegde aantallen is inmiddels opgeleverd en dit zal de komende jaren worden doorgezet. Er zijn plannen die zich bevinden in de planontwikkeling, die vergund of onherroepelijk zijn en die op het punt staat tot uitvoering te komen. De huidige planning (1/1/2026) laat echter ook zien dat er een risico van 1086 niet gestarte woningen wordt gelopen vóór het aflopen van de looptijd van de beschikking. Dit aantal vermenigvuldigt met het bedrag dat per gebied per woning is uitgekeerd, geeft een financieel risico van € 4,1 mln.

Ter voorkoming van het risico dat Zaanstad een deel van het uitgekeerde bedrag moet terug betalen is een aantal beheersmaatregelen ingezet.

1. Allereerst loopt het uitgeven van budgetten die beschikbaar zijn vanuit de WBI – zo veel als mogelijk – gelijk op met het aandeel dat geborgd is door de opgeleverde aantallen. Met andere woorden, er wordt geen WBI geld ingezet dat niet is geborgd door opgeleverde woningaantallen of waarvan het juridisch planologisch kader van de woningen geborgd is.
2. Naast de tweejaarlijkse SISA verantwoording worden er gesprekken gevoerd met het Rijk over hoe mogelijke vertraging kan worden ingelopen en wanneer en onder welke voorwaarden een wijzigingsverzoek kan worden ingewilligd door het Rijk (bijvoorbeeld door de vertraagde aantallen te compenseren met niet eerder opgevoerde deelprojecten).

De belangrijkste oorzaken van de vertraging zijn:

- Complexiteit van ontwikkelingen, veel stakeholders
- Langdurige procedures (o.a. Raad van State)
- Hoge bouwkosten die de financiële haalbaarheid onder druk zetten
- Regelgeving (o.a. stikstof)
- Beperkte/ geen geschikte capaciteit bij zowel gemeente als partners
- Netcongestie en onzekerheid van aansluiting op het stroomnetwerk
- Ontbreken draagvlak (NIMBY) bij binnenstedelijk herontwikkelen

Naast de vertraging die is opgelopen, is sprake van een financieel knelpunt dat wordt voorzien vanwege het ontbreken van indexatie op de bijdragen van het Rijk. Dit betekent een tekort op een aantal infrastructurele projecten die randvoorwaardelijk zijn voor de toevoeging van woningaantallen. Een mogelijkheid is om het Transformatiefonds hiervoor in te zetten.

In de komende jaren richt gebiedsontwikkeling zich nadrukkelijk op de projecten die een substantiële bijdrage leveren aan de woningopgave en de gemaakte WBI afspraken met het Rijk. Door deze focus, actieve regie, de contacten met het Rijk en het vroegtijdig adresseren van planologische, financiële en infrastructurele randvoorwaarden wordt gestuurd op tijdige realisatie en borging van de verkregen financiële middelen.

5.6.2 Volkshuisvestingsfonds (VHF)

In verschillende gebieden in Nederland staat de leefbaarheid onder druk. Daarom heeft het kabinet het Volkshuisvestingsfonds (VHF) in het leven geroepen. Gemeenten en regio's kunnen met geld uit dit fonds investeren in leefbaarheid en verduurzaming van de particuliere woningvoorraad in de meest kwetsbare gebieden. Zaandam Oost is daarbij door het Rijk aangewezen als een van de zestien stedelijke vernieuwingsgebieden die bij voorrang een beroep kon doen op een bijdrage uit dit fonds. Zaandam Oost betreft de wijken Zaandam Zuid, Poelenburg, Peldersveld/ Hoornseveld, Rosmolenwijk en Kogerveldwijk.

Zaanstad heeft zowel uit de eerste als de derde tranche VHF subsidieaanvraag gehonoreerd gekregen. De realisatie van het herstructureringsprogramma zoals in de aanvraag opgenomen is randvoorwaardelijk voor het ontvangen van de bijdrage. Voor beide subsidietranches heeft de raad een bijbehorend Uitvoeringsplan vastgesteld. Deze plannen beschrijven op hoofdlijnen hoe het samenhangend programma van maatregelen gedurende de looptijd van de subsidietranches (tien jaar) uitgevoerd gaat worden. De totale projectkosten worden voor maximaal 70% gedekt uit de VHF-subsidies, de overige kosten door cofinanciering.

VHF1

Op basis van een samenhangend en gedetailleerd maatregelenprogramma is de subsidieaanvraag VHF1 gehonoreerd met een looptijd van 2021-2031. De gemeente heeft hiervoor een beschikking van het Rijk ontvangen van € 41,9 mln. In februari 2022 heeft de raad ingestemd met het Uitvoeringsplan Volkshuisvestingsfonds 1ste tranche ([2021/29331](#)). Het programma bestaat uit meerdere deelprojecten met specifieke doelen en resultaten voor Zaandam Oost. Met het uitvoeren van het programma neemt de gemeente een forse opgave op zich. De financiële investeringsomvang is in totaal € 62,8 mln., waarvan € 41,9 mln. uit het VHF wordt gefinancierd en € 21 mln. met gemeentelijke middelen en door cofinanciering derden/verwerven middelen derden. Voor een nadere toelichting op de projecten wordt verwezen naar het genoemde raadsbesluit.

Project (Bedragen * € 1.000)	Subsidie VHF	Cofinanciering	Totaal	Realisatie	%
1 Bestrijden malafide kamerverhuur	6.081	0	6.081	1.901	31%
2 Handhaving plus	1.014	435	1.449	1.449	100%
3 Organisatie programma Zaandam Oost (incl. overhead)	1.548	878	2.426	1.016	42%
4 Verduurzaming woningbezit	7.933	189	8.122	504	6%
5 Particuliere woningen	16.620	4.399	21.019	2.411	11%
6 Behoud cultuurhistorische waarde bij renovatie	1.750	750	2.500	2.074	83%
7 Vernieuwing openbare ruimte	3.041	12.646	15.687	3.555	23%
8 Zaans Natuur en Milieucentrum	760	1.256	2.016	877	44%
9a Programmamanagement	500	0	500	260	52%
Totaal VHF	39.247	20.553	59.800	14.047	23%
<i>Aanvullende besluiten</i>					
9b Programmamanagement		500	500	0	0%
10 Inloopvoorziening in 't Veldpark	2.500		2.500	1.599	64%
Totaal uitvoeringsplan VHF	41.747	21.053	62.800	15.646	25%

VHF3

Zaanstad heeft op basis van het VHF3-maatregelenpakket in Zaandam-Oost de subsidieaanvraag gehonoreerd gekregen uit het VHF3 in 2024 met een looptijd tot 2034. Op 12 maart 2026 heeft de raad ingestemd met het Uitvoeringsplan VHF3 ([9327338](#)). De gemeente heeft hiervoor een beschikking van het Rijk ontvangen van € 22,5 mln. Het programma bestaat uit meerdere deelprojecten met specifieke doelen en resultaten voor Zaandam Oost. In het VHF3 is een onderscheid gemaakt in primaire projecten en secundaire projecten in een verhouding van minimaal 70%, maximaal 30%. Met het uitvoeren van het programma neemt de gemeente een forse opgave op zich. De financiële investeringsomvang is zo'n € 32,5 mln., waarvan € 22,5 mln. uit het VHF wordt gefinancierd en € 10 mln. door cofinanciering met gemeentelijke middelen en middelen van

deelnemende corporaties wordt gedekt. Voor een nadere toelichting op de projecten wordt verwezen naar het genoemde raadsbesluit.

Project (Bedragen * € 1.000)		Dekking subsidie VHF	Co- financiering	Totaal	Indicator (woningen)
1	Woningverduurzaming	11.091	0	11.091	500
2	Woningverbetering	2.000	0	2.000	200
3	Inponden	5.254	5.254	10.508	166
Subtotaal		18.345	5.254	23.599	
4	Team wijkgerichte overlast	1.200	116	1.316	
5	Openbare ruimte	658	282	940	
6	Huis van de Wijk	140	3.340	3.480	
7	Kogerveldplein	0	1.750	1.750	
8	Projectkosten woningverbetering	714	0	714	
9	Projectkosten programma	651	0	651	
Subtotaal		3.363	5.488	8.851	
Totaal		21.708	10.742	32.450	
Overdekking/ruimte			762		

5.6.3 Pact Zaandam-Oost

Met het Pact Zaandam Oost hebben gemeente, schoolbesturen, woningbouwcorporaties, bewonersorganisaties, culturele instellingen, zorginstanties, bedrijfsleven, politie, het Rijk en heel veel anderen beloofd zich 20 jaar lang (één generatie) samen in te zetten voor de ambitie om kinderen in Zaandam-Oost alle kansen geven om hun talenten maximaal te ontwikkelen en een kansrijke toekomst te geven. Het Pact is gericht op het versterken van de leefbaarheid, het verbeteren van kansen voor bewoners en het duurzaam ontwikkelen van de wijk.

In 2020 is gestart met het Pact Poelenburg en Peldersveld, en op 15 januari 2024 is het programma uitgebreid naar het Pact Zaandam-Oost. Met een alliantie van meer dan 40 partners in de gemeente wordt gewerkt aan vijf belangrijke opgaven: Jeugd, Participatie & Armoede, Fijn Wonen, Veiligheid en Gezondheid. De ambities zijn samen met de partners uitgewerkt in het gebiedsplan, hierin is beschreven waar de alliantie over 20 jaar wil staan. Elke vier jaar stellen de partners een Uitvoeringsplan op waarin is opgenomen met welke interventies de partners aan de slag gaan om te zorgen voor zichtbare veranderingen in Zaandam Oost.

Het Pact Zaandam-Oost is ook onderdeel van het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid. Dit is ontstaan omdat op 26 mei 2021 15 burgemeesters de noodklok luiden met het manifest 'Dicht de Kloof! Burgemeesters van stedelijke gebieden die te maken hebben met hardnekkige sociale problemen en achterstellingen. Zij riepen daarmee het kabinet op langdurig te investeren in een plan voor de ruim 1 miljoen inwoners in hun gebieden die geen zinvol perspectief in hun leven hebben. Het ministerie van Binnenlandse Zaken lanceerde daarop in juli 2022 het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV). Binnen dat programma zijn 20 gebieden in Nederland aangewezen waar de opeenstapeling van sociaal economische problematiek zo heftig is dat het Rijk heeft besloten dat het die gebieden (financieel) moet ondersteunen om dit aan te pakken. Zaandam-Oost is één van die 20 focusgebieden. Om deel te mogen nemen aan dit programma zijn samenwerkingsafspraken gemaakt. In deze afspraken is o.a. het vormen van een lokale alliantie op bestuurlijk niveau, het aanstellen van een Dagelijks Bestuur bestaande uit vertegenwoordigers van de partners dat stuurt op het uitvoeringsplan en het aanstellen van een onafhankelijk programmabureau dat werkt voor alle partners, opgenomen. Randvoorwaarde is dat alle partners werken op basis van gelijkwaardigheid, dat het nadrukkelijk gaat om een langjarige commitment en een gezamenlijke investering. Dat wil zeggen dat er wordt verwacht dat niet alleen het Rijk, maar ook de andere partners investeren en prioriteren op dit gebied. Het Rijk heeft met het NPLV ook middelen vrijgemaakt, specifiek voor deze NPLV gebieden of door NPLV gebieden binnen bestaande regelingen meer

prioriteit te geven. De rijksmiddelen zijn nadrukkelijk een plus boven op de reguliere inzet van de partners.

De financiering van het uitvoeringsplan bestaat op dit moment grotendeels uit rijksmiddelen. Maar ook de partners, waaronder de gemeente, dragen bij.

Welke middelen zijn beschikbaar?

In onderstaand overzicht zijn alle rijksmiddelen opgenomen, die beschikbaar zijn voor het uitvoeringsplan Pact Zaandam Oost 2024-2027 en aangevuld met nieuwe aanvragen, die in 2025 zijn ingediend en ondertussen goedgekeurd.

Regeling	Bedrag (* € 1.000)	Einddatum
Opgenomen in uitvoeringsplan 2024-2027		
Spuk Kansrijke Wijk 2023-2025	20.190	2026 (1 jaar verlengd)
Volkhuisvestingsfonds 1	5.762	2031
Regiodeal 1 - ZaanIJ	4.121	2026(**)
Regiodeal 11 - ZaanIJ Groen en Meedoen	9.320	2027
Preventie met Gezag	4.680	Juni 2026
POK middelen	221	2024
Energiemiddelen Zaandam-Oost	1.309	2027
Nieuwe aanvragen		
Woontop (bestuurlijke afspraken)	max 20,65- 22,45 mln. (*)	2029
Spuk Kansrijke Wijk 2026-2028 (toegekend)	43.000	2028
Preventie met Gezag 2026-2029 (toegekend)	6.400	2029

(*) afhankelijk van aantal gerealiseerde betaalbare woningen

(**) in overleg met het Rijk, mag besteding ook na 2026 plaatsvinden

Daarnaast dragen de partners bij, waaronder de gemeente. De gemeente draagt ca. € 1,5 mln. op jaarbasis bij. De partners jaarlijks gezamenlijk ca. € 0,8 mln. - € 0,9 mln.

Wat doen we hiervan?

Door de partners is in gezamenlijkheid het Uitvoeringsplan opgesteld voor een periode van vier jaar (2024 tot en met 2027). In het uitvoeringsplan is te zien met welke (extra) inzet de partners in het Pact de komende vier jaar aan de slag gaan om te zorgen dat de ambitie van het Pact Zaandam-Oost dichterbij komt. Deze interventies worden door de partners uitgevoerd, boven op de reguliere basisinzet die iedere partner doet in Zaandam-Oost.

Onderstaande begroting is de laatst vastgestelde begroting in het uitvoeringsplan 2024-2027 Pact Zaandam Oost en is opgenomen in de paragraaf Zaandam Oost in de begroting 2026-2029.

Totaal begroting 2025-2027			
	2025	2026	2027
Jeugd	7.844	7.707	6.414
Veiligheid	4.891	5.277	5.277
Participatie & Armoede	1.891	1.681	917
Fijn wonen	5.191	3.582	1.354
Gezondheid	462	40	0
Integraal	2.834	1.994	2.043
Totaal begroot	23.113	20.281	16.005
Bijdrage rijk	20.562	16.694	3.341
Bijdrage partners	2.551	2.491	2.292
Totaal tekort	0	-1.096	-10.372

Het huidige uitvoeringsplan loopt van 2024-2027. Hierin was een tekort zichtbaar omdat een deel van de dekking kwam van regelingen die liepen t/m 2026. Met de toekenning van de subsidies Kansrijke Wijk (2e tranche), Preventie met Gezag 2026-2029 en de Woontop wordt dit tekort grotendeels opgelost. Daarnaast wordt een aantal interventies opgeschaald de aankomende jaren en wordt er een aantal nieuwe interventies toegevoegd.

Dit betekent dat er wat gaat wijzigen in het uitvoeringsplan en de begroting. Er zal daarom een geactualiseerde lijst met interventies en bijbehorende begroting worden opgesteld voor de periode 2026-2028. In het tweede kwartaal van 2026 wordt deze vastgesteld in het Dagelijks Bestuur Pact Zaandam-Oost en het college van B&W. Belangrijke kanttekening hierbij is dat de middelen in de aanvraag al zijn toebedeeld aan interventies en partners, omdat onder deze middelen aanvragen met resultaatverplichtingen en specifieke voorwaarden liggen. Daarom is het niet of beperkt mogelijk hier wijzigingen in aan te brengen.

Waar moet de komende tijd over besloten worden?

Externe financiering die afloopt

Regiodeal 1 en 2 lopen af na 2027. Een deel van de interventies is daarom opgenomen in de aanvraag voor de tweede tranche van de SPUK Kansrijke Wijk. Hierdoor kunnen deze interventies worden gecontinueerd. Dit geldt niet voor:

- Super Snel Schoonteam: ca. € 0,375 mln. per jaar. Zie paragraaf 4.2.3 externe middelen die aflopen bij de opgave verstedelijking.
- Team Wijkgerichte Overlast: € 1,2 mln. per jaar. Zie paragraaf 4.6.3 externe middelen die aflopen bij de opgave Veiligheid.
- Interventieteam: € 0,88 mln. per jaar (hiervoor wordt nog een nieuwe begroting gemaakt). Zie paragraaf 4.6.3 externe middelen die aflopen bij de opgave Veiligheid.

Interne financiering die afloopt

Uitvoering Wet bijzondere maatregelen Grootstedelijke problematiek (Wbmgp): € 0,15 mln. per jaar. Zie paragraaf 4.6.4 Waar moet de komende tijd over besloten worden bij de opgave Verstedelijking.

Welke financiële kansen en risico's zijn er

- **Risico:** Een 20-jarig programma vraagt om structurele en integrale financiering. De regelingen die nu beschikbaar zijn voor Zaandam Oost zijn op dit moment voornamelijk incidenteel en in de vorm van specifieke uitkeringen. Op dit moment kunnen de interventies grotendeels tot en met 2028/2029 worden uitgevoerd. Voor een aantal interventies is dat niet het geval, omdat deze niet passen binnen de voorwaarden van de regeling. Voor deze interventies geldt dat er op dit moment nog geen zicht is op (structurele) vervolfinanciering. Als er onvoldoende structurele middelen beschikbaar komen, zullen keuzes moeten worden gemaakt om weer tot een sluitende begroting te komen, waarbij mogelijk activiteiten stopgezet moeten worden. We zetten ons daarvoor samen met de andere Pact partners in, o.a. door lobby richting het Rijk.
- **Kans:** Het NPLV en PMG dragen bij aan leefbare buurten en helpen criminaliteit voorkomen in (groot)stedelijke wijken. De coalitiepartijen willen de programma's (Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid en Preventie met Gezag) doorzetten. Voor de periode vanaf 2029 komt er jaarlijks € 135 miljoen beschikbaar. Dat is goed nieuws. De invulling hiervan wordt de aankomende maanden waarschijnlijk duidelijk. Maar de urgentie en noodzaak van het programma wordt in het regeerakkoord duidelijk onderschreven.
- **Risico:** De alliantie heeft een onafhankelijk programmabureau, met aan het hoofd een programmadirectie. Zij werken voor alle partners in opdracht van het Dagelijks Bestuur van het Pact. Omdat de alliantie geen entiteit is en dus het werkgeverschap niet kan vervullen heeft de gemeente Zaanstad aangeboden de rol van beheerorganisatie op zich te nemen. De capaciteit van het programmabureau worden grotendeels bekostigd uit tijdelijke Rijksmiddelen verbonden aan het NPLV. Dit brengt een risico met zich mee wanneer deze tijdelijke financiering of het NPLV stopt.

5.7 Transformatiefonds

Het Transformatiefonds is een bestemmingsreserve, die bij de begroting 2017 gevormd is. De reserve heeft een specifieke voeding en besteding. De voeding bestaat uit de begrotingsruimte die niet meer ingezet wordt als gevolg van het verplicht activeren van de investeringen met maatschappelijk nut in de openbare ruimte. Door het activeren nemen de kapitaallasten jaarlijks toe en de vrije begrotingsruimte navenant af. De voeding van het fonds neemt dus jaarlijks af (met € 0,425 mln.). De laatste storting in de reserve is in 2039.

Het doel van het Transformatiefonds is om de bouw van extra woningen (netto toename) in Zaanstad te realiseren. Er zijn woningbouwlocaties waar zonder publieke investeringen geen positieve businesscase te maken is. Een bijdrage uit het Transformatiefonds kan in dat geval een doorbraak forceren, zodat private partijen tot realisatie van de woningbouw over kunnen gaan.

Het Transformatiefonds kan echter niet vrijblijvend worden ingezet. Bij aanwending van deze middelen zal de gemeente immers extra moeten lenen. Wanneer de middelen niet financieel 'renderen' heeft dit een permanent opwaarts effect op de leningenportefeuille met alle rente-effecten en risico's die daarmee gepaard gaan. De gemeente hanteert daarom een strenge set spelregels en criteria voor de inzet van deze middelen, teneinde de financiële positie van de gemeente op langere termijn niet te laten verslechteren. Deze spelregels zijn opgenomen in de Financiële Verordening. Een van de spelregels is dat de totale bijdrage niet groter mag zijn dan € 7.800 per extra gerealiseerde woning.

Hieronder is een overzicht gegeven van de besluiten die tot op heden zijn genomen over de inzet van het Transformatiefonds.

(Bedragen x € 1.000)

Jaar verstrekking	Project	Netto aantal woningen	maximaal toegekend bedrag	Uitbetaald t/m 2025	Begroot 2025 t/m 2029	Toelichting
2017	Mauritsstraat	150	*	*	*	Het toegekende en uitbetaalde bedrag is vertrouwelijk vastgesteld en wordt hier dus niet opgenomen.
2018	Verkadebuurt	400	€ 1.640	€ 0	€ 0	Geen bijdrage benodigd.
2019	Meneba	630	€ 1.000	€ 0	€ 0	Betreft een garantstelling. Is vooralsnog niet nodig gebleken.
2019	Hofwijk Noord fase 1	702	€ 3.225	€ 550	€ 2.675	
2020	Breedweer	14	€ 110	€ 0	€ 0	Geen bijdrage benodigd
2021	Woningbouwimpulsgelden voor Zaanstad Noord, de Kogerveldwijk (Midden) en Zaandam Centrum	7.872	€ 25.254	€ 4.179	€ 6.432	Van het maximaal toegekende bedrag is € 2,4 mln. voor de Peperstraat t.b.v. 408 tot 428 woningen (2021/21762). Dit bedrag is inmiddels volledig begroot in 2028.
2021	Hoornseveld	320	€ 3.200	€ 1.500	€ 1.700	
2021	Mauritsstraat	-	€ 946	€ 946	€ 0	Raadsbesluit 2021/18086. Aanvullende bijdrage.
2024	Figaro	110	€ 1.100	€ 0	€ 0	Mozardnr 8082115
2024	Poelenburg Oost Vrije Watering		€ 231	€ 175	€ 0	Mozardnr 7720818 ter dekking negatieve grondexploitatie
2025	Poort Saendelft	84	€ 840	€ 0	€ 0	Mozard 9720997
2026	Gebiedsmaatregelen tbv gebiedsontwikkeling in Sluiskwartier		€ 11.500			raad 29/1/2026
Totaal		10.198	€ 49.045	€ 7.351	€ 10.807	

In onderstaand overzicht is inzichtelijk gemaakt wat de stand van de reserve Transformatiefonds per 1 januari 2025 is, hoeveel er nog gestort wordt in de reserve t/m 2039, hoeveel onttrekkingen reeds begroot zijn t/m 2029, hoeveel onttrekkingen maximaal nog begroot kunnen worden op basis van de genomen besluiten en wat dan het eindsaldo per 31-12-2039 is.

Bedragen x € 1.000	Saldo
1. Stand reserve 1-1-2025	€ 56.900
2. Stortingen 2025 t/m 2039	€ 49.141
3. Begrote onttrekkingen	€ 10.807
4. Maximaal nog te begrote bestedingen obv genomen besluiten	€ 29.137
5. Saldo reserve 31-12-2039	€ 66.096

1. Stand reserve 1-1-2025
Dit is de stand van de reserve per 1-1-2025 zoals opgenomen in de begroting 2026
2. Stortingen 2025 t/m 2039
Dit is een optelling van alle stortingen die nog plaats gaan vinden in de reserve. De laatste storting is in 2039.
3. Begrote onttrekkingen
Dit zijn de onttrekkingen die begroot zijn in de periode 2025 t/m 2029. De specificatie hiervan is te vinden in de tabel over de inzet van het transformatiefonds.
4. Maximaal nog te begrote bestedingen o.b.v. genomen besluiten
Dit is een berekening van de bestedingen die nog begroot kunnen worden o.b.v. de reeds genomen besluiten. Het gaat uit van het maximaal toegekend bedrag van € 49,0 mln. Daarop wordt in mindering gebracht: de uitbetalingen t/m 2025 van € 7,4 mln., de begrote onttrekkingen van € 10,8 mln. en de toegekende bedragen waarvoor geen bijdrage benodigd is gebleken (€ 1,6 mln. Verkadebuurt en € 0,1 mln. Breedweer).
5. Voor dit saldo zijn nog geen besluiten genomen. Dit saldo is beschikbaar voor nog te ontwikkelen woningbouwlocaties.

5.8 Uitbreidingsinvesteringen

Zaanstad maakt onderscheid in vervanging- en uitbreidingsinvesteringen. Vervangingsinvesteringen worden opgenomen in het MeerjarenInvesteringsPlan (MIP). Voor uitbreidingsinvesteringen geldt een eigen systematiek. Uitbreidingsinvesteringen werden tot begrotingsjaar 2025 gedekt uit de reserve Investeringsfonds. Vanaf 2025 zijn deze opgenomen in het MIP, uitbreidingsinvesteringen.

Voor uitbreidingsinvesteringen geldt een eigen systematiek en vindt de besluitvorming plaats in 3 stappen (wensenlijst, reservering, kredietbesluit).

Voor plaatsing van een project op de wensenlijst hoeft er nog geen dekking te zijn. Voor plaatsing van een project van de wensenlijst naar de lijst met reserveringen moet er voldoende ruimte zijn in de stelpost kapitaallasten. Integrale afweging van de gereserveerde uitbreidingsinvesteringen vindt in combinatie met de wensen ieder jaar plaats bij de voorjaarsnota en de begroting. Het financieel kader daarbij wordt in eerste instantie bepaald door de ruimte aan kapitaallasten die is gereserveerd voor uitbreidingsinvesteringen. Wanneer een project op de lijst met reserveringen staat, kan een kredietbesluit aan de raad worden voorgelegd. Pas na een genomen kredietbesluit wordt een investering daadwerkelijk in uitvoering genomen.

Een stand van zaken van de uitbreidingsinvesteringen is opgenomen in de bijlage Investerings in de begroting 2026. Op de [website van de begroting](#) is een korte beschrijving van alle projecten te vinden. Ten opzichte van deze stand in de begroting zijn voor de Staat van de Financiën de volgende wijzigingen doorgevoerd:

Indexatie van de volgende kredieten: IHP Programma (Kreekrijk OR) (€ 0,029 mln.), Durghorst nieuw Wijkcentrum de Pelikaan (€ 0,243 mln.) en Durghorst cultuurzaal (€ 0,282 mln), Verbindingsweg Dorpsstraat-Communicatieweg (€ 0,311 mln.), Sportpark Hoornseveld (€ 0,25 mln.).

Er zijn raadsbesluiten genomen, waardoor onderstaande projecten van de lijst van reserveringen zijn verplaatst naar de kredieten:

- Herinrichting rondweg Westerkoog (Raadsbesluit 9618615)
- Fietsverbindingen/ langzaam verkeer (Actieplan Fiets) (Raadsbesluit 9056746)
- Bereikbaarheidsdeal Afwaardering A7 (fase II) (Raadsbesluit 9718355)
- Bereikbaarheidsdeal Overig Fietsmaatregelen (Raadsbesluit 9608387)
- Behouden haven (Raadsbesluit 9723375)
- Herinrichting Damgebied (Raadsbesluit 9859099)
- Ontsluiting Monet Atelier (Raadsbesluit 8702232)
- Commissiezaal raad (Raadsbesluit 9736887)

Bij de najaarsnota 2025 is het poppodium (€ 0,75 mln.) verplaatst van wens naar reservering. De reservering voor de sporthal (Kalf) is verhoogd met € 0,916 mln. door het opnemen van indexatie.

De volgende nieuwe wensen zijn opgenomen:

- *St Jozefkerk Jongerenhub Midden tbv ontmoeting en jongerenwerk (€ 0,75 mln.)*
Er ligt een concrete vraag naar een plek waarbij het jongerenwerk een uitvalbasis heeft om activiteiten te organiseren in de wijk Kogerveld. Vanuit het Jeugdteam is de wens dat er een jongerencentrum (jeugdthunk) komt, waar jongeren samen kunnen komen en daardoor niet op straat gaan zwerven. Waar professionals aanwezig kunnen zijn voor hulp en ondersteuning. Er is vraag naar 158m² ontmoetingsfunctie en 75 m² jongerenhub; samen 233m². De Jozefkerk in Kogerveldwijk biedt hiertoe een goede kans, eventueel naast horeca en/of cultuur. De aanloop/doorloop rondom het stationsgebied kan helpen bij de sociale controle. Deze locatie kan onderdeel worden gemaakt van de "groene route" door de wijk. Door de route verder door te trekken via de groene strook langs het Cruiffcourt ontstaat een omgeving waarin jeugd zich welkom voelt en wordt uitgenodigd om te bewegen. Het eigendom van de Jozefkerk ligt bij de gemeente.
- *Maatschappelijke voorziening Zaandam Oost (€ 0,565 mln.)*
De gemeente Zaanstad overweegt de aankoop van het pand aan in Zaandam Oost om een tekort aan maatschappelijke voorzieningen in deze wijk op te lossen. Het pand (319 m²) biedt strategische waarde door ruimte te creëren voor functies zoals VVE, Talland, PACT en tijdelijke huisvesting voor Centrum Jong. De locatie is goed bereikbaar en geschikt voor meerdere maatschappelijke partners, wat bijdraagt aan kansengelijkheid en wijkontwikkeling.

De totale investering bedraagt circa € 1,165 miljoen (€ 0,62 mln. voor aankoop en € 0,545 mln. voor aanpassingen). Vanuit Woontop-gelden is € 0,50 mln. – € 0,70 mln. beschikbaar, waardoor meer dan de helft van het risico gedekt is (resterend gemiddeld € 0,565 mln). De resterende investering wordt terugverdiend via kostprijsdekkende huur van circa € 80.000 per jaar.

- *HOV ZaanIJ fase 2 realisatie (€ 32,5 mln.)*
Om de uiteindelijke systeemsprong (2032-2038) mogelijk te maken is de realisatie van fase 2 van HOV ZaanIJ noodzakelijk. Op basis van de afgeronde planstudie Fase A is een nieuwe wens voor het MeerjarenInvesteringsprogramma Uitbreidingen benodigd voor deze uiteindelijke systeemsprong. Na de volgende stap (planstudie fase B 2026-2028) zal door de raad een integrale afweging moeten worden gemaakt om hiervoor middelen te reserveren. Uitgaande van de huidige verdeling van bekostiging tussen partners van fase 1 realisatie HOV ZaanIJ is de inschatting dat dit een orde grootte voor Zaanstad zal hebben van tussen de € 25 tot € 40 miljoen. Voorlopig wordt dit ingeschat op € 32,5 mln. Zaanstad blijft in gesprek met partners (Rijk, VRA en gemeente Amsterdam) hoe de tweede fase kan worden gefinancierd. Op basis van de uitkomsten van planstudie fase B (rond 2028) en de gesprekken met partners zal dit leiden tot een nieuwe reservering in het Meerjaren InvesteringsProgramma Uitbreiding investeringen om de tweede fase tot 2038 te realiseren.
- *Aanpassing infrastructuur omgeving provinciale weg, stadhuis en busstation Zaandam (€ 16,0 mln.)*
In de omgevingsvisie is het centrum als een van de sleutelprojecten benoemd. Een uitwerking voor de omgeving van het stationsgebied vindt plaats onder de noemer Ontwikkelkader Stationsgebied. Dit ontwikkelkader is een actualisatie van het Inverdan plan en voorziet in een toename van woningen, voorzieningen, economische functies, vergroening en een verbetering van de mobiliteit (aanpassing huidige infrastructuur) rondom het station (zowel oostkant als westkant). Dit laatste wordt ingegeven door het ZMP en de ontwikkeling van Figaro. De toename van woningen en voorzieningen (verstedelijking) vraagt om een kwalitatief groene openbare ruimte met logische verbindingen voor de diverse modaliteiten. Er is aandacht voor het STOMP principe en de ontwikkeling van Figaro vraagt om het accommoderen van de Kiss & Ride, Taxi standplaats en Invaliden parkeren rondom dit OV Knooppunt. Daarnaast wordt er een NS stalling hier gerealiseerd en de fietsenstalling voor het stadhuis. De locatie Figaro is niet groot genoeg om dit programma te kunnen realiseren. Dit heeft als concreet gevolg dat de huidige infra rondom het station, het stadhuis en het busstation niet meer voldoet en er aanpassingen nodig zijn om de locatie Figaro te vergroten.
- *Aanpassing / versmalling aanbrug Beatrixbrug/ Fase 2 Peperstraat (€ 0,70 mln.)*
Fase 2 van de Peperstraat (woningbouw) vraagt om een aanpassing van de aanbrug aan de noord-oostzijde. Het stedenbouwkundig plan van de Peperstraat is over een deel van de aanbrug geprojecteerd. Volgens de afspraken is de gemeente verantwoordelijk voor het bouwrijp maken van de locatie. Een versmalling is mogelijk en de uitwerking wordt opgepakt. Uitvoering staat gepland in 2029.
- *Robuust groenblauw netwerk (maatregelen droogte, niet zijnde waterzorgplicht) (€ 5,0 mln.)*
Door klimaatverandering komen langdurige droogte en zwaardere regenbuien vaker voor. Er is een landelijk doel om in 2050 klimaatbestendig te zijn ingericht, welke Zaanstad ook volgt. Droogte zorgt voor bodemdaling, versnelling van de funderingsproblematiek en verlies aan biodiversiteit. Droogte is ook een katalysator voor hittestress in steden door verlaagde grondwaterstanden, minder verdamping in de gemeente en daardoor hogere temperaturen. Deze autonome trend van langere periodes van droogte raakt Zaanstad in de kern, gelet op de ligging in veenweide- en kleigebieden. Dit leidt tot:
 - hoge herstelkosten voor particulieren en voor gemeentelijke assets zoals asfaltscheuren op wegen op veengrond, of dijkjes rondom sportcomplexen en wijken als de Westervatering
 - risico's voor bestaand vastgoed
 - toenemende ongelijkheid (kwetsbare inwoners worden meer geraakt)
 - verminderde financierbaarheid van woningen.
 - meer CO2 uitstoot uit het landelijk gebied en de waarborging van het veenmosrietland dat we moeten beschermen.
 - toenemende verzilting en invloed op de gewenste en goede waterkwaliteit en openbare ruimte (groen/ecologie/recreatie).

- Afneembare hoeveelheden zoet drinkwater en de verdeling hiervan
Impact: raakt veiligheid (overstromingen), gezondheid (voorkomen hittestress), verstedelijking (ruimteclaims), kansengelijkheid (kwetsbare wijken vaak het meest geraakt).
Het waterschap is primair verantwoordelijk voor het waterpeil. De gemeente moet daarnaast inzetten op het versterken van de stedelijke waterstructuren, met een robuust groenblauw netwerk dat water vasthoudt, infiltreert en tijdelijk buffert — via wadi's, de waterbergende weg, waterdoorlatende verharding, groene daken, waterberging en natuurvriendelijke oevers. De gemeente heeft ook een informerende rol. Hier is ook een relatie met de riolering, zoals de aanleg van een gescheiden systeem. De aanleg van een robuust groenblauw netwerk kost ca. € 10 miljoen per jaar met verwachte realisatie van € 1 mln. per jaar. De inschatting is dat de helft van de kosten voor droogte vanuit de rioolheffing gedekt kunnen worden. Het restant van € 5 mln. wordt opgevoerd als wens onder de uitbreidingsinvesteringen.

- *Programma Vergroening (€10,0 mln.)*
In Zaanstad woont een relatief hoog percentage kwetsbaren. In vergelijking met Nederland zijn er meer lagere inkomens en een lagere levensverwachting. Het milieugezondheidsrisico door luchtverontreiniging en geluid is relatief hoog. De mentale gezondheid scoort lager (bron: RIVM MRA rapport 2021). Klimaatverandering levert in bepaalde wijken meer gezondheidsrisico's op dan in andere, door hittestress en luchtvervuiling. En in die wijken hebben kwetsbare groepen daar meer last van. Aantasting van gezondheid & leefbaarheid door hittestress neemt autonoom toe, vraagt om koelteplekken en vergroening. Klimaatverandering vergroot de druk op kwetsbare groepen in de gemeente. Hittegolven komen vaker en worden langer. We krijgen meer hete nachten door hittestress. Door langere droge periodes en hogere temperaturen verslechtert de waterkwaliteit. De leefbaarheid neemt af. Chloor komt mogelijk weer in drinkwater (PWN) voor bacterieveiligheid.
Ook in financiële zin is de impact groot, omdat het schadeprofiel aan infrastructuur, vastgoed, leefbaarheid en gezondheid jaarlijks toeneemt. Wil je de leefbaarheid van vandaag in stand houden, dan vraagt dat om grotere investeringen. De versnelling van klimaatverandering zorgt ook voor een versnelling van de impact en daarmee een versnelling van de schadekosten voor gemeente, bedrijven en bewoners.
Om hierop te acteren is meer groen nodig, specifiek bij kwetsbare groepen als scholen en zorginstellingen. Dit gaat om bomen, (pocket-)parken (aan de Zaan), gevelgroen, schaduwrijke koele routes en verblijfsplekken, en verkoeling met zwemwater. Die moeten integraal onderdeel zijn van stedelijke ontwikkeling en herinrichting. Dit ook conform principe 1 uit de omgevingsvisie. Deze aanpak kost ca. € 10 mln. over een periode van 10 jaar.

- *Aanpak leefbaarheid door (geluids-)overlast Westzaan Zuid en Nauerna (€ 3,0 mln.)*
Het Noordzeekanaalgebied is landelijk aangewezen als één van de vijf industrieclusters in onder andere de Nota Ruimte en NOVEX NZKG. De leefbaarheid in Nauerna en Westzaan-Zuid staat steeds meer onder druk. Bewoners hebben veel last van geluid uit industrie, haven, vliegverkeer en andere bronnen. Dit zorgt voor stress, slaapproblemen en een ongezonde leefomgeving. De komende jaren komen er nog meer ontwikkelingen bij, zoals windturbines, uitbreiding van de haven en nieuwe (energie-)infrastructurele projecten. Daardoor neemt de druk op het gebied verder toe. Zonder duidelijke aanpak wordt de situatie slechter en groeit het wantrouwen richting de gemeente.
Om dit te voorkomen en integraal aan te pakken is een verwachte investering nodig van € 3 mln. voor geluid mitigerende maatregelen in de periode 2027-2029 ten aanzien van woningen die zich binnen de geluidscontour bevinden. Subsidiemogelijkheden vanuit Netten op Zee (tranche 2) en samenwerking met Port of Amsterdam worden nader verkend.

- *Fietspad Zaanse Schans (€ 3,3 mln.)*
Het internationaal toerisme groeit en daarom neemt Zaanstad maatregelen om de drukte, leefbaarheid en instandhouding van het erfgoed op de Zaanse Schans te reguleren. Hiervoor is het nodig het bestaande fietspad langs de Kalverringdijk te verleggen.
In de business case van een toekomstbestendig Zaanse Schans (principebesluit 22 mei 2025) is rekening gehouden met een investering van € 5,4 miljoen (gebaseerd op een SSK-raming van een schetsontwerp) en € 2,1 miljoen subsidie van de Vervoerregio Amsterdam, provincie of derden. Deze kosten zijn gebaseerd op de groene voorkeursvariant, het verleggen van het fietspad parallel aan de Kalverringdijk, maar dan aan de overkant, in de weilanden. Het uitgangspunt is dat deze kosten uit het duurzaam exploitatiemodel kunnen worden

teruggewonnen. Dit is echter nog afhankelijk van juridische uitwerking en besluitvorming. Het fietspad moet echter worden aangelegd vóórdat er inkomsten zijn, en kan mogelijk ook een stand alone maatregel worden. De ambitie voor deze verlegging/alternatieve route is weliswaar opgenomen in de rapportage van het Actieplan Fiets, maar niet opgenomen in het uiteindelijke uitvoeringsprogramma 2025-2028. Dus er is in de gemeentelijke begroting geen budget voor vastgesteld of gereserveerd. Derhalve wordt een investering van € 3,3 mln. opgenomen als wens onder de uitbreidingsinvesteringen.

In de kosten van het fietspad is (in het geval van de voorkeursvariant, maar ook de oranje variant) nog geen rekening gehouden met kosten voor natuurcompensatie en juridische procedures. De inschatting is dat voor de kosten van natuurcompensatie rekening gehouden moet worden met ca. € 0,2 – 0,4 mln. aan kosten voor inrichting ervan uitgaande dat we dit op eigen gronden kunnen realiseren. Deze meerkosten kunnen naar verwachting worden opgevangen middels subsidie, aangezien de € 2,1 mln. waar vooralsnog mee is gerekend aan de voorzichtige kant is. Dit wordt nader uitgewerkt in 2026.

5.9 Huidige (financiële) spelregels/ systematieken

Taakmutaties

In de circulaire (mei/september) van het Rijk komen naast de algemene uitkering ook middelen voor taakuitbreidingen en decentralisatie en integratie uitkeringen naar Zaanstad. Omdat deze middelen vaak een specifiek doel hebben, is de systematiek in Zaanstad dat deze middelen direct werden doorgezet naar de desbetreffende (sub)opgave.

Hoewel deze middelen een specifiek doel hebben, rust er vaak geen verplichting/verantwoording op om deze middelen ook daadwerkelijk daartoe te bestemmen. Soms is het doel van het Rijk, niet de meest optimale inzet voor Zaanstad als geheel.

Overhead en groei bedrijfsvoering

Overheadlasten zijn de kosten die nodig zijn om de gemeente als organisatie goed te laten functioneren, maar die niet direct aan een specifieke taak (zoals Wmo of vergunningverlening) kunnen worden gekoppeld. Hierbij kan onder andere gedacht worden aan de bedrijfsvoeringskosten, het merendeel van de managementfuncties en de controlafdeling.

In Zaanstad werken we met de systematiek om bij uitbreiding van de lijnorganisatie een opslag te hanteren voor de kosten voor de overhead. Vanuit deze overheadopslag wordt de stijging van de overhead lasten gedekt. Hierdoor kunnen deze organisatieonderdelen meegroeien met de lijnorganisatie.

De systematiek om de overhead mee te laten groeien met de organisatie is geëvalueerd en wordt nog steeds ondersteund. De hoogte waarmee de overheadlasten meegroeien wordt aangepast.

Overheadlasten bestaan namelijk uit variabele en vaste lasten. In de huidige systematiek worden alle overheadlasten meegenomen (tarief voor 2026 is €57.000). Onder de vaste lasten vallen bijvoorbeeld de afschrijvingslasten van het stadhuis. Deze lasten stijgen niet als er een fte wordt toegevoegd. Daarom wordt het nieuwe tarief per fte bijgesteld naar €31.000 (prijsspeil 2026). Dit bedrag wordt jaarlijks geïndexeerd met de subsidie index. Als er nieuwe overhead taken bijkomen of als er voorstellen zijn voor aanpassing van de vaste lasten op het gebied van overhead dan worden deze voorstellen ingebracht bij de P&C cyclus.

Egalisatiereserve en inzet van 10% als structurele dekking

Zaanstad maakt gebruik van een egalisatiereserve. Deze reserve is bedoeld om schommelingen in het meerjarenbeeld op te vangen. Begrotingsoverschotten uit eerdere jaren worden gebruikt om tekorten in volgende jaren te dekken. Ook kunnen incidentele knelpunten gedekt worden uit deze reserve en kan de reserve dienen als dekking voor de eerste jaren voor bezuinigingsmaatregelen die een ingroeipad hebben.

De inzet van de egalisatiereserve geldt als incidentele dekking. Onder voorwaarden mag een deel van de inzet uit de egalisatiereserve gelabeld worden als structurele dekking (zie de [VNG ledenbrief](#) d.d. 21 december 2023 waarin dit toegelicht wordt). Van het totaal van het surplus in de algemene reserve en egalisatiereserve mag 10% ingezet worden per jaar met het label structurele dekking, mits de solvabiliteit boven de 20% is.

In de begroting 2026 is voor de jaren 2026 t/m 2029 zo'n € 3,6 tot € 4,3 mln. per jaar vanuit de egalisatiereserve ingezet als structureel dekkingsmiddel. De solvabiliteit in 2026 is 20,8, daarom is dit toegestaan. De ontwikkelingen in de solvabiliteit worden scherp gemonitord en per jaar wordt bepaald of de solvabiliteit boven de 20% is en of vervolgens een deel van de egalisatiereserve ingezet kan worden als structurele dekking.

6 Vervolg: Begroting 2027

In de planning is opgenomen dat op 11 juni de voorjaarsnota 2026-2030 ter besluitvorming aan de raad wordt voorgelegd. Deze voorjaarsnota zal beleidsarm zijn, alleen de autonome ontwikkelingen en de financiële kaders worden hierin opgenomen.

Na de verkiezingen van 18 maart worden de coalitieonderhandelingen opgestart. Hieruit volgt naar verwachting een nieuw coalitieprogramma voor de komende 4 jaar.

Het nieuwe coalitieprogramma is belangrijk voor de begroting. Het geeft aan wat de gemeente wil bereiken en hoeveel geld daarvoor nodig is. De uitwerking van het coalitieakkoord vormt samen met de kaders uit de voorjaarsnota de basis voor de begroting 2027-2030.

In de financiële verordening is opgenomen dat de gemeenteraad in het verkiezingsjaar de mogelijkheid heeft om de indeling van de begroting te herzien. Bij de begroting 2023-2026 is ervoor gekozen om de begroting in te delen naar de zes grote strategische opgaven waar Zaanstad voor staat. Deze opgaven zijn nog steeds van toepassing. Het voorstel is om de indeling van de begroting naar de opgaven daarom niet te wijzigen. Wel is vanuit de organisatie het voorstel om de productindeling van een aantal opgaven te wijzigen. Deze aanpassingen zullen worden meegenomen bij het opstellen van de begroting 2027-2030.

gemeente Zaanstad

Afdeling Kaders Regie en Audit

Stadhuisplein 100,
1506 MZ Zaandam

Postbus 2000,
1500 GA Zaandam

T14 075
www.zaanstad.nl